

چوار ئىمامە كەى ئىسلام

ن / عمارە محمد عمارە

پيشه و ئىبو حە نىفە
پيشه و شافىعى
پيشه و مالىك
پيشه و احمد بن حە نبل

و / فاورق بالىسانى

مندى افرأ الثقافى

نمبر ۲۰۱۰ / ۲۰۱۰

www.iqra.alislamontana.com

لتحميل كتب متنوعة راجع: (مُنْتَهَى إِقْرَأَ الثَّقَافِي)

يُودَايَه رَانْدِي جُوردها كَتِيب: سه رَدَانِي: (مُنْتَهَى إِقْرَأَ الثَّقَافِي)

برای دانلود کتابهای مختلف مراجعه: (منتدی اقرا الثقافی)

www.iqra.ahlamontada.com

www.iqra.ahlamontada.com

للكتب (كوردی , عربي , فارسي)

منتدى اقرأ الثقافي

www.iqra.ahlamontada.com

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ناسنامه‌ی کتیب

ناوی په‌رتوک : چوار پښه‌وا

بابه‌ت : نایینی

ناماده‌کردنی : عماره محمد عماره

ومرگیړانی : فاروق بالیسانی

کومپیوتەر : نووسینگه‌ی هیوا

چاپ : چاپی یه‌که‌م/۲۰۱۰

شونینی بلاو‌کردنه‌وه : (کتیب‌خانه‌ی حاجی قادری کوی

له به‌ریو‌به‌رایه‌متی گشتی کتیب‌خانه گشتیه‌کان

ژماره سپاردنی (۱۲۴۶) سالی ۲۰۱۰ پښدراوه

بلاو‌کردن کتیب‌خانه‌ی

حاجی قادری کوی

په‌فروختن و چاپ‌کردن و بلاو‌کردنه‌وه

مه‌ولیر کورستان هرات

٠٧٥٠ ٤٦٧ ١٢ ٩٤ - ٠٧٥٠ ١١٨ ١٩ ١٩ : ٠٦٦ ٢٢ ٢٢ ٨٦٨

مافی چاپ پاریزراوه

چوار پیّشہوا

پیّشہوا نہ بوحہ نیفہ
پیّشہوا شافیعی
پیّشہوا مالک
پیّشہوا احمد بن حنبل

نامادہ کردنی

عمارہ محمد عمارہ

وہرگیترانی

فاروق بالیسانی

۲۰۱۰

پيشه‌کي

سویاسو ستایش بڑ پەروەردگاری جیہانہ‌کان، بہہۆی پیشہ‌وایانی رینمونی کاروہ نیعمەتی رژاندوہ بہسەر نۆعمەتی موسلمانوہ، گہواہی نەدەم ہیچ پەرستارویک نیبہ جگہ لہ (اللہ)، تاک و تەنہا و بیہاوبہ‌شہ، گہواہی دانی بەندەبەک بیت بەرپۆزو کەرەم و منەتی گہورەیی خوای گہورە لہسەر خەلکی.

گہواہی نەدەم کہ عەمد بەندە و نیردراو لہ باشترین دوست کراوہ کانیدا ہەلی بژاردوہ، نەو نیردراوہی کہ زوہدو وەرعو خۆپاریزی (تقوی) چاند لەنتیو دلی ہاوہ لہ کانیدا، نینجا نەوانیش نالای زانستیان بۆ مرۆقاہی تە بەرز کردوہ، رازیش بوون لہ ریبازو نایینی خوای گہورە.

نەی خواہی دروود و میہرەبانی برژننہ بہسەر پیغە مەبەر (ﷺ) و نالی بہیتی چاک و پاک، نەی خواہی رازی ببہ لہ ہاوہ لانی و جینشینەکانی و نەو کەسانەش کہ لہسەر بەرنامە و پەیرەوی نەوانن تاوہ کو رۆژی ہەستانوہ...

نەم پەرتوو کہ باس لہ ہەر چوار پیشہ‌وا نەکات، نەو پیشہ‌وایانہی کہ زۆر زانا و شارەزابوون لہ نایین، خاوەنی چوار مەزہبە کەمی شەریعت، نەو مەزہبەبانہی کہ لہ رابردووو نیتستادا ناوبانگیان ہەبہ، پیشہ‌وایەکانیش

بریتین له: - پيشه‌وای گه‌وره (الامام الاعظم) نه‌بو حنیفه‌ی نعمان، و پيشه‌وا مالیکي کورې نه‌نسی پيشه‌وای شاری کۆچی پيغه‌مبەر (مدینه) (ﷺ)، پيشه‌وا محمدی کورې نیدرسی شافیعی، گه‌نجی قوره‌یشی که ره‌چه‌له‌ک و بنه‌چه‌ی نه‌گه‌رپتته‌وه سهر هه‌مان بنه‌چه‌ی پيغه‌مبەر (ﷺ)، پيشه‌وا احمدی کورې حنبل پيشه‌وای نه‌هلی سوننه‌ت و جه‌ماعه‌ت ره‌زای خوا له هه‌مرویان بیت.

نهم په‌رتووکهم نوسیووه تاوه‌کو نه‌و پله‌و پایه‌ی نهم پيشه‌وایانه که له‌نیو خه‌لکیدا به ده‌ستیان هینساوه بۆ رۆژه‌کانی موسلمانان روون بکه‌مه‌وه، (به‌ده‌ست هینانیشیان) له ده‌ره‌نجامی نه‌و کۆشسه گه‌وره‌یان بوو له پیناو خزمه‌ت کردنی شه‌ریعه‌ت و فیه‌قی نیسلامی و نه‌نجام و به‌ره‌می نهم کۆشسه‌یان میرات و مانه‌وه‌ی زانایی و شاره‌زاییه‌کی گه‌وره بوو له ناییندا که شیای شانه‌زی کردنه بۆ نیسلام و موسلمانان نه‌و کاته‌ی خوی گه‌وره نهم زه‌وییه و دانیشتوانی.

سه‌رچاوه‌ی شاره‌زا بوون له ناییندا بریتییه له قورئانی پیرۆز، راسته‌وخۆ له‌لایه‌ن خوا ره‌وانه کراوه بۆ سه‌ر زه‌وی، سه‌رچاوه‌ی دووه‌میش سوننه‌تی پاکی پيغه‌مبهره (ﷺ) روونکه‌ره‌وه و راته‌کاره بۆ نه‌حکامه‌کانی قورئان.

سه‌ره‌پای نه‌وه‌ی نهم پيشه‌وایانه خزمه‌تتیکي گه‌وره‌یان به نیسلام و موسلمانان کردووه، به‌لام نه‌وه هه‌یه هه‌ندیک ناخۆشی و چه‌رمه‌سه‌ریان تووش بووه، نه‌و به‌لایانه‌ی بوونه هزی روونکردنه‌وه‌ی پاکی و ره‌سه‌نایه‌تی

نهوان و بینگهردی بیرو باوه‌رو نازایی و بهرگه‌گرتنیان بهرامبهر نه‌زیه‌ت و نازار له پیتناو خوای گه‌وره‌دا.

ه‌دریه‌ک له‌م پیشه‌وایانه‌تاقیکردنه‌وه و به‌لایه‌کیان به‌سه‌ردا هاتوه، جیاواز بوو له‌ نه‌وانی‌تر، نینجا خۆراگر بوون به‌رامبهر به‌م به‌لایانه، نارامیان‌گرتو به‌ نه‌ندازه‌ی گه‌ردیله‌یه‌ک بیرو باوه‌ریان نه‌گۆرا، هه‌تاوه‌کو خوای گه‌وره‌پله‌وپایه‌ی به‌رزکردنه‌وه، بوونه‌زانایانی‌شاره‌زای دلسۆز له‌ تیکۆشان و دلسۆزی و خۆیاریزیان.

مه‌به‌ستی یه‌که‌م له‌م کتیبه‌دا سه‌رنج راکیشانی رۆله‌کانه‌ بۆ لایه‌نه‌کانی ژیانیان، تاوه‌کو خۆتندنه‌وه‌یه‌کی وردی ژیاننی نه‌م زانیه‌ دلسۆزانه‌ بکه‌ن، و ریتچکه‌ی نه‌وان بگرن بۆ نه‌و خزمه‌ته‌ی پیشکه‌شی نیسلام و موسلمانانیا‌ن کردوه.

له‌ خوام داوا‌یه‌ نه‌م کاره‌ بگێریت ته‌نها له‌ پیتناو نه‌و (خوای گه‌وره‌)دا بیته‌ و سوودبه‌خش بیته‌ بۆ موسلمانان له‌ هه‌ر کات و شوینیکدا.

له‌ تایی ته‌رازووی چاکه‌ی من و دایک و با‌بم له‌و رۆژه‌ی ما‌ل و منال سوودیکه‌ی نییه‌دا‌بنیت، ته‌نها نه‌و که‌سه‌ی به‌ دلێکی پاکه‌وه‌ بیته‌، هه‌ر خواش مه‌به‌ست و ناواته‌ و نه‌ویش رینمونیکاری سه‌ر رینگه‌ی راسته‌. له‌ کۆتاییدا سوپاس و ستایش بۆ خوای په‌روه‌ردگاری هه‌موو جیهانه‌کانه‌.

عمار ه محمد عماره

(المنصورة - مصر)

**پیشه‌وای گه‌وره
نه‌بوچه‌نیفه‌ی نعمان**

۱- ناو، بنه ماله، شونځی له دایک بوونی؛

ناوی تهواوی نعمان کورې ثابت کورې مرزبان کورې زوطي (التميمي) کوفه یی گه وړه و ریزداری نه وې (تیم الله) ی کورې ثعلبیه، ده لټین له نه وې فارسه نازاده کانه، سر به خیزانیتکی به ریزن له نیتو گه له که ی خزیاندا، له بنچینه شدا خه لکی (کابول) ن- پایته ختی نیستای ولاتی نه افغانستان- مرزبانی باپیری له سرده می جینشینایه تی عمر - ره زای خوی لی بیت - موسلمان بووه، پاشان چو ته شاری کوفه و له وې نیشته جی بووه.

پیشه وای گه وړه نه بوچه نیفه ی نعمان کورې ثابت له سالی هشتای کوچی پیغه مبر (ﷺ) له دایک بووه. له دایک بوونه که شی له شاری کوفه و له سرده می خلیفه عبدالملک کورې مروان بوو، له و کاته شدا کو م لټیک له ها و لانی پیغه مبر (ﷺ) له زیاندا بوون.

نه گټر نه و په پیشه و نه بو حنیفه، نه نه سی کورې مالیک خزمه تگوزاری پیغه مبر (ﷺ) ی بینوه.

وتراوه ناوی (نعمان) به مانای (خوین یا خود ریح) دیت، به گوتړه ی نه م و اتایش رټکه و تن و گونجاویه کی جوان و باشی هیه له نیتوان پیشه و او ناوه کهیدا، چونکه نه بوچه نیفه کو له گه و ریحی شه ریه ته (الفقه) و بو شه ریه تیش بووه یاساو بناغه.

نازناوی:-

ابوحنیفة (مؤنث حنیف) واتە خواپەرست یان موسلمان، چونکە (حنیف) بە واتای کەسێک دیت کە لەسەر نایینی راست و دروست بێت. و تراوە هۆکاری نەم نازناوەی، بەر دەوام (شوشەیی مەرە کەب) لەلای بوو، بە شێوەزاری خەلکی عێراق بە (شوشەیی مەرە کەب) دەلێن (حنیفة).

۲- رهوشتی:-

پێشەوا نەبوحنیفة رەنگ و روویەکی زۆر جوانی هەبوو، رەوان بێژو دەنگێکی خۆشی هەبوو. روویکی گەشاوە و ریشیکی جوان و پۆشاکێکی جوانی نەپۆشی، هەر و هەما مەجلیس و لە گەڵ دانیشتنی زۆر خۆش بوو، کەس بێتاقەت نەدەبوو، هەر کەسێک لە کۆرەکانی بوایە درێژەیی بە دانیشتنی خۆی ئەدا لە نێو کۆرە کەدا، لەبەر روونی و پاراوی و وتە جوانەکانی، زۆر بەرپێزو دلفراوان و میوان دۆست و چاکەکارو بە یە کسانێ سەیری نەکردن، خۆشەویست بوو لەلای خەلک و بە ناوبانگ بوو، لە نێوانیان بە زانستێکی زۆرو بە نایین و رهوشتی جوان و رێک و پێک، زۆر حەزی لە بۆنی خۆش و گولآو نەکرد و بەر دەوام بە کاری نەهێنا، تاوەکو نەلێن:- بەهۆی ئەو بۆنە خۆشەیی لە پۆشاکێ ئەدا خەلک نەیانزانێ هاتۆتە دەر و هە پێش ئەوێ چاویان پێبکەوێت.

لە بنە مالهەدا:- لە ناو عەرەبان لە دایک بوو و هەر لە ناو ریشیاندا پێگەشتوو، باپیرەکانی فارس بوون، بەلام نایینی نیسلام هیچ جیاوازی

دانايت له نيوان عدره بيتك و نه عجه ميگ ته نها به خو پاريزي (تقوى) و
كرده وهى چاك نه بيت.

خوای گوره فرموويه تى: ﴿إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ اتَّقَاكُمْ إِنَّ اللَّهَ
عَلِيمٌ خَبِيرٌ﴾ (المجرات: ۱۳). واته: به پزيرتري تان لای خوا نه و كه سانه نه
كه زورتر له خوا ترسه و فرمانبه رداری خواجه

پيغه مبه ريش (ﷺ) له حه جى مالتاوايى فرموويه تى: - ((تهى
خه لكينه ناگادارين پهروه ردگار تان (يهك ه)، له يهك دايك و باوكن. ناگادارين
گوره يى و ريزى عدره بيتك به سهر نه عجه ميگ، نه عجه ميگ به سهر
عدره بيتك، يان سوور پيستيتك به سهر رهش پيستيتكا، يا خود رهش
پيستيتك به سهر سوور پيستيتكا نبييه، ته نها به خو پاريزي و
فرمانبه رداری خوای گوره وه نه بيت)).

نه گهر پيشه وا نه بو حه نيغه بنه چهى عدره ببيت يان نا، چ جياوازيهك
ناكات، چونكه به سيه تى نه و پيشه وا و شاره زاييه كى نايين و زاناو
فرمووده زان، و (جگه له مانهش) له و رهوشته بهر زانهى هديه تى.

۳- پيگه يشتنى زانستيانهى :-

پيشه وا نه بو حه نيغه له كوفه و له ناو خيزانيتك پيگه يشت به ناويانگ به
خواناسى و چاكه كارو پاريزكارو زوه دو و هرع، خيزانيتكى باش بوون، باوكى
دوكانيتكى هه بوو جلو بهرگى تيا نه فروشت، نه بو حه نيغه له و كه سانه بوو
هر له منالبييه وه قورناني له بهر كرد و زيرهك و چاپوك و دياربوو.

نه بوجه نيفه به شيتويهك و به پلپه يه كي به رزو بهرچاو له زانستدا پينگه يشت بووه هؤي پله و پايه يه كي به رزو گه رهي له ناو زاناو شهرع زانه كاندا هه بيت، له سرده ميكددا بوو زاناي پايه به رزو هه لگه و تووي زؤري تيا هه لگه و تبهو له لايهك، له لايه كي تر نهو خه لگانه ي نه يانويست ياري به بهر و باهري نيسلام بگه و بهره و ناقارو ريگايه كي هه لدير ي بهن كه م نه بوون.

پيشهوا نه بوجه نيفه لهو سرده مه دا پينگه يشت و ناوبانگ و پله پايه و ريزيكي زؤري له نيتو خه لگدا ده سته بهر كرد هه تا نه گا به م سرده مه نيمه شي له گه ل بي هه ر بهرده و امه.

٤- داوا كردني زانست و خویندني :-

پيشهوا نه بوجه نيفه وه كو پيشهوا ماليك و شافمي و احمد له منالييه وه ده ستي به خویندن نه كرد، به لكو هه ر له ته مه ني بسچو و كييه وه خه ريكي كاري بازرگاني و كرين و فرؤشتن بوو، تا وه كو زانايهك كاريگه ري له سه ر هه بوو كه بووه هؤي نه وه ي له كاري بازرگانيه وه بيگؤر پيت و به ره و خویندن و ده سته بهر كردني زانسته شهرعيه كان هه نگا و بنيت، زانايه كه ش (ته لسه عبي) فه رموده ناس و شهرع زان بوو، جاريكيان سه رنجيكي و رد ي نه بوجه نيفه ي داو بيني خاوه ن ووش ياري و زيره كي و بليمه تيه كي بي و تنيه، بزبه هاني داو زانست و زان ياري له لا خؤشه ويست كردو نامؤزگاري كرد بخوینت.

پیشهوا لهم باره یهوه بۆمان نه دویت و نه لئ: - ((رۆژتکیان به لای
 (نه لسه عیبی) دا تپه پریم و نهو دانیشتبوو، بانگی کردم ووتی: - بهردهوام
 سردانی کن نه کیت؟ و تم: - به زۆری نه چه بازار، وتی: - مه بهستم
 چوونه بازار نییه، به لکو مه بهستم سردان و هاتوچۆی زانایانه، منیش پتم
 ووت- کهم کهم سردانی زانایان نه کهم، نینجا پتی و تم: - بئ ناگا مه به،
 پتویسته هاتوچۆی زانایان به کیت و زانست و زانیاری بخوینیت، چونکه
 زیره کی و وشیاریه کی زۆر له تۆدا به دی ده کهم)). نه بوحنیفه ووتی: -
 ((سه کهی کهوته دلم، وازم له چوونه بازار هیناو چوومه خزمهت زانایان
 بۆ خویندنی زانسته کان، خوای گهوره سوود و که لکی پتیه خشیم له
 به راهبه ره نه مه دا)).

نه بوحنیفه بهردهوام بوو له هاتوچۆکردنی زانایان و کۆری زانست و
 زانیاری، له هه ره یه کتکیان هه ندیککی لی و هه نه گرت و تاوه کو له زۆر
 زانستدا شاره زابوو، به مهش بنکه یه کی فکری له زانسته گشتیه کان بۆ
 خۆی دامه زراند، تا نهو کاتهی ویستی بیته پسپۆر لی، به لام نایا کامه
 زانسته که پیشه وای سه رده مه نه یه ویت له زانسته دا بیته پسپۆر به
 ته وای شاره زایی لی هه بیته.

تا نه مه یه برایان نه مه ویت له بهندی دا هاتوودا پیتان رابگه یه نم.

۵- پسپۆری و تاییه تمه ندبوونی له بواری شه ردا: -

پیشهوا بهردهوام پرساری له خۆی نه کرد، ناخز له ج بواریک له
 بواره کانی زانستدا خۆی قال بکات و بیته پسپۆر لی، تاوه کو بۆ

خویندنی وردو رۆچوون لیتی هه‌لی ببۆزیت، نه‌مه وه‌کو كه‌سێك وابوو كه
سفره‌یه‌ك له‌ جۆره‌ها میوه‌ی له‌ شێوه‌ی سێوو هه‌نارو هی دیکه‌ی له‌ پێش
دابزیت تاوه‌كو هه‌لی بۆزیت، ئینجا پێشه‌وا نه‌بوچه‌نیفه‌ بواری (الفقه)
(شعر)ی هه‌لبۆارد.

پێشه‌وا نه‌بوچه‌نیفه‌ بۆ قوتابیه‌کانی باس نه‌کات و نه‌لێت: - له‌ دوا‌ی
ئه‌وه‌ی ویستم بخوینم و له‌ زانست شاره‌زایم و باس له‌ هه‌لبۆاردنی زانسته‌کان
نه‌کرد و پرسیا‌ری پاشه‌رۆژی زانسته‌کانیشم نه‌کرد، ئینجا وتم: - قورنان
فێربه، منیش وتم: - نه‌گه‌ر هاتوو قورنان فێربووم و له‌به‌رم کرد ئایا
سه‌ره‌نجامه‌که‌ی چۆنه‌؟ ووتیان: - له‌ مزگه‌وت دانه‌نیشیت و مندالۆ تازه
پێگه‌یشتوو‌ان له‌ لات نه‌خوین تاوه‌كو كه‌سێك په‌یدانه‌بێت و له‌ تۆ زیاتر
قورنانی له‌به‌ربیت یاخود یه‌کسان بێت له‌ ده‌رخ کردن له‌گه‌ڵ تۆدا، ئینجا
ره‌غبه‌تی خه‌لکی له‌سه‌ر تۆ که‌م نه‌بێته‌وه‌.

وتم: - نه‌گه‌ر خۆم فێری فه‌رمووده‌ بکه‌م و بیانووسمه‌وه‌ و ده‌رخیان بکه‌م
به‌شێوه‌یه‌ك بێت که‌ کس له‌ دنیا‌دا فه‌رمووده‌ی زیاتر له‌به‌ر نه‌بێت؟
ووتیان: - نه‌گه‌ر به‌سالا‌ چوویی و لاواز بووی فه‌رمووده‌ت خوینده‌وه‌ و
مندالۆ تازه‌ پێگه‌یشتوش له‌ ده‌ورت بوون، له‌به‌ر ئه‌م پیربوونه‌ و لاوازیه‌ت
دلنیانیت ناخۆ هه‌له‌ نه‌که‌یت یاخود نا، خۆ نه‌گه‌ر هه‌له‌ بکه‌یت به‌ درۆزن
ناوت نه‌بن، و نه‌مه‌ش بۆ پاشه‌رۆژت به‌ عه‌یب و ناته‌واوی نه‌ژمێرن،
منیش، و وتم: - پێویستم به‌مه‌ نییه‌.

پاشان سه‌باره‌ت به‌ فێربوونی رێزمانی عه‌ره‌بی، و وتم: - ئایا نه‌گه‌ر خۆم
شاره‌زای زمان و رێزمانی عه‌ره‌بی بکه‌م و یاسا و رێسا‌کانی له‌به‌ر بکه‌م

سەرەنجامم چۆت نەبیت؟ ووتیان:- نەبیتە مامۆستا، مووچەكەت (دوو) دینار تا (سۆ) دینارە، نەمەش هیچ پاشەرۆژنکی نییە، نینجا ووتم:- نەگەر شارەزاجم لە شیعرو کەس لەمن شاعیرتر نەبیت، نایا سەرەنجامم چی نەبیت؟ ووتیان:- مەدحی ئەم و ئەو نەكەیت، دیاریبەكەت پێ نەبەخشیت، یان سواری وولاخیتك نەكات یاخود پۆشاکیتك نەدات، وە نەگەر هیچت نەدات، بە شیعەر زەمی نەكەیت، ئەوا بێ هۆ تانەو لۆمەى خەلکی نەكەیت. نینجا منیش ووتم:- پێویستم بەمە نییە. دوایی ووتم:- نەگەر خۆم شارەزای زانستی (کلام) بکەم نایا سەرەنجامی چۆنە؟ ووتیان:- هەر کەسێك رۆیجیت لە زانستی (کلام) دا ئەوا سەلامەت ناییت لە قسەى نادروست و ناریك بۆیە لەو کەسانەى ئەژمێرن کە لە رۆ دەرچوووە و بێ باوەر بووە. نینجا یان نەگیرتی و ئەکوژتی، وەیان پەشیمان نەبیتەووە و تەسلیم نەبیت لەو کاتەش رسوا و سەرشۆر نەبیت. منیش ووتم:- نەى نەگەر زانستی شەرع (فقه) فێربیم؟ ووتیان:- پرسىارت لى نەكەن وەلامى نەدەیتەووە و فەتواى شەرعییان بۆ نەلێ، وە داواى ئەوەت لى نەكەن کە ببیتە قازى و کیشەى خەلک چارەسەر بکەیت با هەرچەند بە تەمەن بچووک بێت و لاو بێت... ووتم:- هیچ زانستیک لەمە بە سوودتر نییە نینجا خەریکی زانستی شەرع (فقه) بووم و فێرى بووم.

بەم جۆرە پێشەوا نەبوحنەیفە ئەخشی رینگای ئەو زانستەى بۆ خۆى دانا کە بریاری داووبو فێرى ببیت و سوودی لێوەریگریت و سوودیش بە خەلکی بگەیهنیت، تاوێكو لە ئەنجامدا بسووە پێشەوايەك، نازناوێكەى (پێشەواى گەرە) بوو کە هیچ پێشەوايەك ئەم جۆرە نازناوێ نەبووە.

۶- رابهرو ماموستاگانى :-

پيشهوا نه بوحه نيفه نهو بوارهى هه لېزارد كه پيتى رازى بوو، و نهيزانى نه توانيت له ميانه ي دا سوود به خوږى و خه لك بگه يه نيت، نهو نيتستا خهريكى هه لېزاردنې نهو رابهرو ماموستايانه يه، كه نه يه و يت زانستيان ليوه في تربيت.

لهو كاتانه ي نه نه سى كورې مالك هاورپتې به پرېزې پيغه مبه ر (ﷺ) سهرداني كوفه ي نه كرد، پيشهوا چاوى پينه كه و يت و نه چوره ديده ني، هه روه ها زانستى له عطاء كورې رباح و نه بو نيسحاق السبيعي و عارب كورې دشار، حماد كورې نه بوسليمان، و هيشم كورې حبیب الصواف، و قيس كورې مسلم، و محمد كورې مكندرو نافعى خزمه تكارى عبدالله ي كورې عمر، و هشام كورې عروه، يزيد كورې فقير، و سماك كورې حرب، و علقمة كورې مرثد، عطية العوفى، و عبدالعزيز كورې ربيع، عبدالكريم ابا امية بوون.

هه روهك پيشهوا نه بوحه نيفه چوه خزمهت چوار له گه روه زانايانى نه هلى به يتى پيغه مبه ر (ﷺ) كه له نيو خه لكى به زانستى زرو نه ده بى گه روه به ناويانگ بوون.

به هه مان شتوه بووه قوتابى پيشهوا زيد كورې على زين العابدين، نه وه ي كه له سهرده مى هشام كورې عبدالملك و له سالى (۱۲۲) ي كزچى شهيد بوو، هه روهك بووه قوتابى محمد كورې على براى زيد كورې على، و بووه قوتابى پيشهوا (جعفر كورې محمد) ي به ناويانگ به جعفرى صادق،

به هه مان شیوه بووه قوتابی عبدالله کوری حسن کوری حسن.
نه مانه هه مرویان له زانا بشارده و باشه کانی موسلمانان بوون،
هه مرویان مامۆستای (نه بوچه نیفه) نعمان کوری ثابت بوون ره زای خوای
لیبیت.

به لām نهو رابهرو مامۆستایه ی که پیشهوا نه بوچه نیفه نعمان کوری
ثابت له لای خۆیتندی تهواو کرد، زانای پایه بهرز حماد کوری نه بوسلیمان
بوو، نه بوچه نیفه هه ژده سالی تهواو له لای نهو مایه وه و هاو پتیه تی
خۆیتندی زانسته کانی له لاکرد.

زانا حماد هیژو توانایه کی بهرچاوی له نه بوچه نیفه دا بینسی له ده رخ
کردنی زانسته کان و گرنگی دان به وانه کان، بۆیه شیخ حماد نه بوچه نیفه ی له
هاو پتیکانی جیا کرده وه، و گرنگی زیاتری پینه دا، کاتیک ووتی: - کهس
له پیشه وه ی کۆرپه کهم (کۆری زانستی) دانانیشی جگه له نه بوچه نیفه
نه بیت، پیشهوا نه لیت: - ده سالان هاو پتیه تی زانا (حماد) م کرد، پاشان
ده رووم حهزی له پیشه وایی بوو، بۆیه پیمخۆش بوو واز له مامۆستاکه م
بینم و کۆری زانستی تایبهت به خۆم هه بیت، نینجا رۆژتیکیان بهو
مه بهسته له مال چوومه ده ره وه و به ره و مزگهوت به پتیکه وتم، کاتیکیش له
مزگهوت مامۆستاکه م بینسی پیم ناخۆش بوو وازی لیبینم، تاوه کو شهوێک
له شهوه کان هات و پیتی و وتم نه مهوێت سهردانی خزمیکیان بکات له شاری
به سره و ماوه یه که لهوێ نه مهینتیه وه، بۆیه داوای لیکردم له جیتی نهو
دابنیشم و کۆرپه زانسته که ی نهو هه لبسوورپتیم. منیش داخوازی نهوم

به‌جی هیناو دوو مانگ مایه‌وه، له‌م ماوه‌یه‌شدا چه‌ندین پرسیارم لیکرا که له‌مه‌وپیش نهم بیستبوو، منیش وه‌لامم نه‌دانه‌وه و پاشان وه‌لامه‌کاتم نه‌نووسیه‌وه، نینجا دوای نه‌وه‌ی له‌سه‌ردانه‌که‌ی هاته‌وه پرسیاره‌کاتم پیشاندان که نزیکه‌ی شه‌ست پرسیار بیون، له‌(چل)یان هاوړا بوو له‌گه‌لم‌و له‌وه‌لامی (بیست)یشیان وه‌لامی جی‌اوازی هه‌بوو، بژیسه له‌وکاته‌وه به‌خۆم ووت:-- تاوه‌کو مردن لیتی جورا نامه‌وه، نینجا تاوه‌کو کۆچی دوایی کرد هه‌ر له‌خزمه‌تی مامه‌وه.

پیشه‌وا نه‌بوحنیفه ره‌زای خوای لیبتت، نه‌لیت:-- سه‌ردانی نه‌بو (جعفر المنصور) نه‌میری موسلمانانم کردو پیتی ووتم:-- نه‌ی نه‌بوحنیفه زانستت له‌کئی وه‌رگرتوه؟ ووتم:-- له‌حماد نه‌ویش له‌نیراهیم نه‌ویش له‌عمری کوری خطاب و علی کوری نه‌بوطالب، و عبدالله‌ی کوری مسعود، و عبدالله‌ی کوری عباسی وه‌رگرتوه. نینجا نه‌بو جعفر ووتی:-- به‌ه به‌ه، زانستت له‌مامۆستایانی پایه‌به‌رز وه‌رگرتوه. درودی خویان لیبتت.

منصور شاره‌زابوو به‌و زانا و پیشه‌وایانه‌ی که نه‌بوحنیفه وه‌کو سه‌رچاوه‌ی زانستی خۆی بژی باس کرد، چونکه منصور شهرع زانو فه‌مووده زان بوو پیش نه‌وه‌ی بیته جینیشین و ده‌سه‌لاتی ولاتی موسلمانان بگریته ده‌ست، هه‌ر نه‌ویش بوو داوای له‌پیشه‌وا مالیک کرد، که فه‌رمووده‌کانی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) کۆیکاته‌وه، نینجا پیشه‌وا مالیک فه‌رمووده‌کانی له‌په‌رتوکی (الموطأ) دا کۆکرده‌وه.

پیشه‌وا نه‌بوحنیفه ره‌زای خوای لیبتت چاکه‌کارو به‌وه‌فا بوو له‌

بەرامبەر مامۆستاکانی، نەبوحنەیفە ووتی: - لەو کاتەوێی مامۆستا حماد کۆچی دوایی کردوو، لە دوای نوێژەکانم کاتیەک داوای لێخۆشبوون بۆ دایک و باپم نەکەم بە هەمان شیوە بۆ (حماد) یش نەکەم و هەرگیز لە بیرم نەکردوو، هەرۆهە داوای لێخۆشبوونیش بۆ کەسێک نەکەم کە زانستی لێو فێربووم یاخود فێری زانستم کردییت.

ووتی: - لەبەر ریزو چاکەیی حماد لەو کاتەوێ پێشەکانم نەچۆتە لای مائی ئەو لە کاتیگدا مالهەکیان زۆر نزیکە لە مائی نییە.

نەبوحنەیفە بەو ئەندازە خۆتندنە لای ئەم مامۆستایانەیی باسمان کردن وازی نەهێنا، بەلکو ژمارەیی مامۆستاکانی گەیشتە چوار هەزار مامۆستا، لەمەشدا هیچ سەیر نییە چونکە هەفتا ساڵ ژیاو پەنجار پێنج جار حەجی مائی خوای گەورەیی کردوو. نینجا لە وەرزی حەجدا زانایانی جیهانی نیسلامی لە مائی خوا (کەعبە) ی پیرۆز کۆنەبوونەو. نەبوحنەیفە چاوی پێیان نەکەوت و فێرە زانست نەبوو لێیان.

٧- کۆرە زانستییهکەیی:

نەبوحنەیفە کۆری زانستی تاییبەت بە خۆی نەبوو تاوێ کو دوای کۆچی دوایی مامۆستاو رابەرەکەیی (حماد کوپی سلیمان لە ساڵی ١٢٠ ی کۆچی)، کاتیگ حماد کوپی نەبوسلیمان کۆچی دوایی کرد نەبوحنەیفە لە مزگەوتی کوفە دانیشت و کۆری تاییبەتی کردوو بۆ بەهرەمەندبوونی فێرخوازان لە زانستە زۆرەکەیی پێشەوادا، کۆرە زانستییهکەیی لەو کاتەدا

گهوره‌ترین کۆر بوو، زیاترین فیرخوازانی له ده‌وری خۆی کۆکردبووه‌و، سه‌ره‌پای نه‌وه‌ی له‌ناو هه‌مان مزگه‌وتدا چه‌ندین کۆر هه‌بون، بۆ قورنانه‌به‌رکردن و فه‌رمووده له‌به‌رکردن و خۆیندنی - جۆره‌کانی خۆیندنه‌وه‌ی قورنانه‌ی پیروژ، جگه له‌م کۆرانه‌ش، له‌گه‌ڵ نه‌وه‌مه‌رو کۆره زانستیانه له‌نیۆ مزگه‌وتی کوفه به‌لام کۆری پیشه‌وا نه‌بوچه‌نیفه تایبه‌تمه‌ند و به‌رچا‌وو دیاربوو چونکه له‌نیۆ کۆره‌که‌یدا باشت‌ترین فیرخوازو لاو هه‌بوون گوئی بیستی فه‌رمایشته زانستییه‌کانی پیشه‌وا نه‌بوون، وه نه‌گه‌ر پیشه‌وا فه‌رزی حه‌جی به‌جی به‌یتنایه‌و رویشته‌بایه شاری مه‌که‌که نه‌وا کۆره زانستییه‌که‌شی نه‌گوازارایه‌وه (مسجد الحرام) له‌نیۆ شاری مه‌که‌که، چونکه ناوبانگی پیش خۆی که‌وتبوو، وه نه‌گه‌ر رووی سه‌ردانی به‌کردبایه مزگه‌وتی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) له شاری مه‌دینه نه‌وا کۆره زانستییه‌که‌شی نه‌گوازارایه‌وه ره‌وزه‌ی پیروژ.

به‌م جۆره نه‌توانین بڵێین که‌سانێک له‌لای نه‌بوچه‌نیفه ئه‌یاخۆیند که ناویان بنێن قوتابی له ناستیکی بالآ له (زانست خۆیندندا)، هاو‌نشینانی کۆره زانستییه‌که‌ی نه‌بوچه‌نیفه له‌خه‌لگی ناسایی نه‌بوو وه هه‌روه‌ها له‌وانه‌ش نه‌بوو که تازه ده‌ستیان به‌ خۆیندن و زانیاری کردییت، به‌لکو تیاياندا هه‌بوو نه‌ندازه‌یه‌کی زۆری له شه‌ریعه‌ت و (فقه‌)دا خۆیندبوو. نه‌گه‌ر نه‌وه رۆژنکیان پیاویک له کۆری ((وکیع بن جراح الفقیه)) ووتی:- نه‌بوچه‌نیفه هه‌له‌ی کردوو، وه‌کیع کورپی جه‌راحیش پیتی ووت:- چۆن نه‌توانیت بڵییت نه‌بوچه‌نیفه هه‌له نه‌کات له کاتی‌کدا یه‌کیکی وه‌کو نه‌بو

یوسفو هاو وینهی نهوان، و وینهی یی کوری نهبو زانده، و حفص کوری غیاث، و حبان ومندل له شاره‌زایی و دهرخ کردنی فهرمووده‌دا، و قاسم کوری معن له شاره‌زایی زمانی عهره‌بیدا، و داودی طائی و فضیل کوری عیاض له زوه‌دو ته‌قوادا، چونکه ههر که‌سیک نه‌مانه هاونشینانی بن نزیکه ههرگیز هه‌له نه‌کات، چونکه نه‌گر هه‌له بکات بۆی راست نه‌که‌نه‌وه.

ئا نه‌مه‌بوو هاونشینانی نه‌بو‌حنیفه که تیا‌باندا زانای شاره‌زاو هه‌لکه‌وتوری تیتدا هه‌بوو له بواره‌کانی زانستدا، نه‌چوونه خزمه‌ت نه‌بو‌حنیفه چونکه جگه شاره‌زایی، نه‌به‌حنیفه زۆر وورد بوو له روونکردنه‌وی زانسته‌کاندا نه‌مه هۆکاریک بوو که کۆری نه‌بو‌حنیفه کۆری خویندنو فه‌تو‌ابیت له نیتوان نه‌م پایه به‌رزانه، وه نه‌و شایه‌نی زیاتریشه.

۸- پله‌و پایه‌ی له نیتوان پیتشه‌واو زانایانی سه‌رده‌مه‌که‌ی؛-

نه‌بو‌حنیفه پایه‌یه‌کی گه‌وره‌ی هه‌بوو له نیتوان زاناو پیتشه‌وا‌یانی سه‌رده‌مه‌که‌ی، قه‌ده‌ری خوا و‌ابوو پیتشه‌وا نه‌بو‌حنیفه له چوار پیتشه‌وا‌یه‌که، پیتشی هه‌موویان له دایک بیتو له پیتش نه‌وانیش کۆچی دوا‌یی بکات، بۆیه شایانی نه‌وه‌بوو پیتش نه‌وانی تر باس بکریت.

نه‌بو‌حنیفه بن ریتزو پایه‌یه‌کی که‌م نرخی نه‌بوو، به‌لکو له چه‌ند رووتیکه‌وه پیاویتیکی گه‌وره بوو، چونکه له ژیا‌نی کارویاری روژانه‌ی خۆیداو

له کۆششدا سهرکه وتوو بوو، به هه مان شیوه له خۆیندندا بلیمهت و
شاره زابوو، و پسپۆر بوو له بیرکردنهوه و ده رهینانی حوکمه شرعیه کاندایه
و خاوهن رهوشتیکی بهرزبوو، بههۆی نهم خهسلهتانهوه... له و پیشه وایانه
نهژمیردرا که به پهنجه ناماژه یان بۆ نه کریت.

نهمه بهسیهتی که نازناری (پیشه وای گهوره) (الامام الاعظم) ی بۆ
خۆی مسۆگهر کردبوو، و شهرعزانی عیراق و خاوهن راو بۆچوونه کانی بوو.
(عبداللهی کوری مبارک)) له باره یهوه نه لیت: - ((نه و مؤخی زانست
بوو)). کوری جریح له باره یهوه نه لیت: - ((زۆر شاره زابوو)) وه زاناو
پیشه وای شهرعزانو به زوه دو ته قوا (فه ضیلی کوری عیاض) له باره ی
نه بوچه نیفه وه نه لیت: - ((نه بوچه نیفه پیاویکی شهرعزانو شاره زاو ناسراو
بوو، وه به خواپهرست و وه رع به ناوبانگ بوو، ده و له مه ند بوو، خاوهن
خهسلهت و ناکاری جوان و یه ناوبانگ بوو له گه ل ده و رو به ره که ی)).

به نارام بوو له فیرکردنی زانست به شه و به پۆر، زۆر بی دهنگ و که م
قسه ی نه کرد، له و کاته ش که (بابه تیکی یان) له باره ی هه لال یان هه رام
لی پهرسیبا، به ووردی لی نه کۆلییه وه، مولک و مائی له ده سه لاتداران
وه رنه نه گرت و له به ری رانه کرد، له راستیدا ریزو پله یه کی گه و ره ی هه بوو
له نیو هه موو خه لک و پیشه وایه به ریزه کان.

له کۆتاییدا نه بوچه نیفه دیارده یه کی ناوازه بوو شاره زا له شه رع و
فته و ته قوا و خواپهرستیدا هه تا وه کو نهم ریزو پایه گه و ره یه ی بۆ خۆی
مسۆگهر کرد.

۹- سەرچاوه‌گانی شەرعی پێشه‌وا؛

لەو نێشه دانپیانراوانییه که نه‌بوچه‌نیفه دانەری زانستی فیهه (شەریعت) و دامەزرێنەری قوتابخانەى فیهه له نیسلامداو به هه‌مان شێوه چه‌سپێنەری کۆله‌گه‌ و شێوازی روونکردنەوی نه‌مه‌یه .

پێشه‌وا نهم کۆله‌گانه‌ی (فقیهه) و شێوازه‌که‌و دامەزراندنی قوتابخانه‌ی (فیهه‌ی) له‌سه‌ر بۆشایی بنیات نه‌نابوو، به‌لکو زانابوو به‌ په‌رتووکی خوا (قورئان) و سوننه‌تی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) و شاره‌زاش بوو له‌ کاروباره‌گانی دین و دنیا دا .

پێشه‌وا (ﷺ) سەرچاوه‌ی فیهه‌ی له‌ سه‌رچاوه‌ ساغ و دروسته‌گاندا وه‌رگرتوه‌، له‌م باره‌یه‌ وه‌ک روونکردنەوه‌یه‌ک بۆ شێوازی هه‌لێنجانی پریری شەرعی و سه‌رچاوه‌ی پریره‌کان، نه‌لێت:- ((پریره‌که‌ له‌ قورئان هه‌ل‌دێنجم، نه‌گه‌ر له‌ قورئاندا نه‌بوو نه‌وا له‌ سوننه‌تی پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) دا، وه‌ نه‌گه‌ر نه‌ له‌ قورئان و نه‌ له‌ سوننه‌تی پیغه‌مبه‌ردا (ﷺ) هه‌بوو نه‌وا له‌ بیرو رای هاوه‌لان (صحابه‌) ه‌کان وه‌رده‌گرم، وه‌ نه‌گه‌ر نهم دۆزیسه‌وه‌ وه‌کو زاناو پێشه‌وا یانی پیش خۆم تێنه‌کۆشم بۆ روونکردنەوه‌، و وه‌لام دانەوه‌ی پریره‌، کراوه‌که‌)).

نهمه‌ سه‌رچاوه‌گانی فیهه‌و شاره‌زایی شەریعتی پێشه‌وا نه‌بوچه‌نیفه بوو، که‌ به‌ روونی پریری له‌سه‌ر داوه‌ .

پێشه‌وا (ﷺ) قورئانی له‌به‌ر بوو، شه‌وو روژ نه‌بخوێنده‌وه‌ و لیکۆلێنه‌وه‌ی له‌سه‌ر نه‌کرد بۆ ده‌ره‌یتانی حوکم و پریره‌کان له‌به‌ر

ره‌زامندی خوی گوره، (به‌همان شیوه‌ها‌زا بوو به سوننه‌تی پیغه‌مبهر (ﷺ) به‌کرده‌وو و گوفتارو ژيان‌نامه‌که‌یو فهرمووده ناسی‌کی به تواناو لیتهاتوو بوو) فهرمووده‌کانی پیغه‌مبهری (ﷺ) له‌بهر بوو، فهرمووده‌کانی له زاناو شاه‌زایانی عیراق و حیجاز و هرگرتبوو، هرروه‌ک شاه‌زابوو به ووته‌ی صه‌حابه‌کان به هم‌وو شیوه‌کان له‌وه‌ی بیرو رایان له‌سهری کۆکه، یاخود جیا‌وازیان له بیرو‌ادا له‌سهری هه‌یه، خوی گوره ته‌قواو تیگه‌یشتنو دلسۆزی و راست‌گۆزی پیبه‌خشی بوو، به‌همان شیوه مامۆستای راب‌رو زاناو تیگه‌یشتووو پیگه‌یشتوو پیبه‌خشی بوو.

۱۰- قوتابیییه‌کانی پیشه‌وا:-

قوتابجانه‌ی پیشه‌وا نه‌بو‌حه‌نیغه کسۆرتکی زانستی بوو، چونکه مامۆستاکه‌ی، مامۆستایه‌کی به‌رێزو خاوه‌ن پله‌وپایه‌یه‌کی بالای زانستی، و ره‌وشتی چاک و به‌رز بوو، بۆیه نه‌و قوتابییانه‌ی له ده‌وری کۆنه‌بوونه‌وه که هۆکاری خۆتندنی نمونه‌یی و ژيانی خۆشیان و نازاد و کراوه و سه‌ربه‌ست بوون له راده‌رپین و به‌یه‌که‌وه به‌راویژ لیکۆلینه‌وه‌ی بابه‌ته زانستیه‌کانیان نه‌کردو و به‌دواداچوونی بابه‌ته‌کانیان و روون‌کردنه‌وه‌یان بۆ نه‌نجام نه‌دا، پیشه‌وا بابه‌ته‌کانی یه‌که به‌یه‌که نه‌خسته به‌رده‌م قوتابیییه‌کان و توێژینه‌وه‌یان له‌سهر نه‌کردو رای خزیان له باره‌وه‌وه نه‌داو پیشه‌واش گوتی بۆ نه‌گرتن و گفتوگۆی له‌گه‌ڵ نه‌کردن نینجا بیروپرای خۆی بۆ روون نه‌کردنه‌وه بۆ نه‌وه‌ی که‌سی‌کی به‌ تواناو لیتهاتوو‌یان لی ده‌رچه‌ی بۆیه ده‌رپینی بیروپرای خۆی نه‌خسته دواوه، تاوه‌کو کارامه‌یی و تیگه‌یشتنیان

زیاتر بکات، ههتاوه کو یه کیتک له رایهکان لهبارهی بابته کهوه جیگیر نه بوون پاشان نه بو یوسف له (توصول) هکان دای نهنا، تا هه موو بنجینهکان به تهواوی جیگیر نه بوون.

له راستیدا کۆری نه بو حه نیفه کۆرپکی (قوتابخانه یه کی) ناوازه و ده گه من بوو له جۆری خۆی، زۆر کیتک له که له زانایان له بوارهکانی (فیقه) و دادوهران (قضاة) له قوتابخانه که می نه ودا ده رچوون.

قوتابییهکانی پێشهوا دوو جۆر بوون:-

بهشی یه کهم:- بهردهوام له گه له پێشه وادا بوون و نامادهی خویندن و تیگه یشتنی زانستهکان و له بهر کردنی بوون، ته نهنا له بهر هۆکاری زۆر ناچاری نه بووا یه له پێشهوا دانه نه بران، ژماره یان سی و شهش قوتابی بوون، له وانه ههشتیان بۆ دادوهری کردن نه گونجان، شهشیان بۆ فتوا و بریاردانی شه رعی نه گونجان، وه دوویان بۆ نامۆژگاری کردنی دادوهران و خاوهن فهتواکان نه گونجان نه ویش (نه بو یوسف) و (زفر) بوون.

بهشی دووه م:- لهو جۆره خوینکارانه بوون که به نه ندازهی پتویست زانستیان نه خویندو پاشان نه گه پانه وه شوینی نیشته جی ی خۆیان، نه مانهش ژماره یان زۆر بوون.

به م جۆره خوای گه و ره ریزی له پێشهوا نا به هۆی قوتابییه به رپێزهکانی که چیا یه ک بوون له زانست، به یه که وه بریاریان له پرسهکان نه دا، و بناغه ی یاساکانیان دانه نا، وه به هۆی نه وانه وه له هه له کردن خۆی نه پاراست کاتیک نزیک نه بو بریارپێکی هه له ده ریکات.

۱۱- ۋەسىيەتەكانى پېشەۋا؛-

پېشەۋا چەند ۋەسىيەتى پۈر بايەخى ھەن كە بەلگەن لەسەر ناسىنى دەروونى خەلكى و شارەزايى كاروبارەكانى ژيانىان، لەمەودوا خۆشەويستام لەبەرخوا ئەم ۋەسىيەتە و بۆ باس ئەكەم تەكام وايە لەبەرى بەكەن و پابەندبەن پېشەۋە تاۋەكۈرەزامەندى خۋاي گەورە بەدەست بەيئىنن و دواترىش بتانباتە ئەم بەهشتەي كە چاۋ نەيىبىنە، گۈي نەيىبىستۋە، و بەسەر دلى ھىچ كەسەيكا نەھاتۋە.

ئەم ۋەسىيەتەي بۆتان باس ئەكەم بەم جۆرەيە:-

پېشەۋا ئەبوجەنەفە ۋەسىيەتى قوتابىيەكى خۆي (ئەبۇ يوسف) ئەكات و تەئەت:-

((رېز لە دەسەلاتدار بەرگە و شۆتەكەي بە گەورە بزائە، كاتەك لەلەي ئەمى خۆت پيارىزە لە درۆكردن، لە ھەموو كات و بارو دۆخەيكا سەردانى مەكە، مادام بۆ پېئوستىيەكى زانستى بانگت ئەكات، چۈنكە ئەگەر لە بېرورادا زۆر جىاواز بووى لەگەتلى، بە كەمت سەير ئەكات و سووك ئەبەيت لەبەرچاوى، خۆت وايئە بەرچاۋ كە لە نزيك شاگرى، سوودى لىبىنە، و دوركەمە لىتى، و نزيك مەبەۋە چۈنكە زىانت پەن ئەكات، لەبەر ئەمى سولتان (دەسەلاتدار) ۋەكۈ قازانچ و سوودى خۆي ئەبەيت، ۋەھا سوودى خەلكى نايىت.

خۆت پيارىزە لە زۆر قسەكردن لە نزيكيدا، چۈنكە بەھۆي قسەي زۆرى خۆتەۋە كە ھەلە ئەكەي ئەكاتە بەلگە لەسەر نەزانىنى تۆۋ زانايى ئەم

واته: سولتان) له لای ده‌ستو پټوه‌نده‌که‌یدا، هه‌روه‌ها به هه‌له‌ت داننه‌یت به‌مه‌ش له‌به‌رچاوی خه‌لکی سووک نه‌بیټ.

وه‌هابه که چووټه لای نه‌و ریژی تۆو ریژی که‌سانی دیکه‌ش بزانی، کاتیڤک زانایه‌کی له‌لایه‌و تۆو نایناسی سه‌ردانی سولتان مه‌که چونکه نه‌گه‌ر تۆ له نه‌و له‌ده‌سه‌لاتدار نزیکترو بارودۆختو باشتربوو له‌وانه‌یه بیټه هۆکاری نه‌وه‌ی له‌به‌رچاوی سولتان سووک بیټ، نه‌گه‌ر نی‌شیتیکی پیسپاردی لیتی وه‌رمه‌گره‌ ته‌ن‌ها دوا‌ی نه‌وه‌ی بزانی له تۆو بیرو را زانستی و دادوه‌رییه‌کانت رازیه، تاوه‌کو پیوست نه‌کات ری‌بازی جگه له تۆ له چاره‌سه‌ری کیشه‌کاندا هه‌لبیژی‌ریټ.

سه‌ردانی پشتو په‌ناو دارو ده‌سته‌ی ده‌سه‌لاتدار مه‌که، به‌لکو ته‌ن‌ها له سولتان نزیک به‌ره‌وه‌و له دارو ده‌سته‌که‌ی دوورکه‌ره‌وه، تاوه‌کو پله‌و ریژت هه‌میشه به به‌رزی بینه‌تته‌وه.

له‌لای خه‌لکی ناسایی قسه مه‌که ته‌ن‌ها کاتیڤک وه‌لامی پرسپاره‌کانیان نه‌ده‌یتته‌وه، خۆت بیاریزه له قسه‌کردن له‌باره‌ی مامه‌له‌و بازرگانیدا ته‌ن‌ها له‌رووی زانسته‌یه‌وه نه‌بیټ، تاوه‌کو نارەزووت نه‌چیته سه‌ر خۆشو‌یستی مال‌و ده‌ستی بۆ درێژ بکه‌ی.

پیمه‌که‌نه لای خه‌لکی ناسایی و زۆر زه‌رده‌خه‌نه‌ش مه‌که، زۆر مه‌چوو‌ه بازار، قسه له‌گه‌ل هه‌رزه‌کاران مه‌که چونکه (به‌لام) ناساییه قسه‌کردن له‌گه‌ل منال‌و ده‌ست به‌سه‌رده‌هینانی یان، له‌گه‌ل مرۆفی به‌سال‌چوو‌و پیردا به ری‌گادا مه‌رۆ، چونکه نه‌گه‌ر وه‌پیش خۆیان به‌ی نه‌وا

پيشه‌های گوناگون

به سووك سدير كردنی زانستی خۆته، وه نه‌گهر وه دوپان بجهی و تۆش له پیشیان برۆی نه‌وه ریز نه‌گرتنی نه‌وانه له رووی ته‌مه‌نه‌وه، چونکه پيشه‌مبهر (ﷺ) فرموویه‌تی: - ((له نيمه نيبه كه سيك ريز له گه‌وره به ته‌مه‌نه‌كان نه‌گريت، و ميه‌ره‌بانی نه‌نوینیت له‌گه‌ل بچوو‌كه‌كاندا)).

له‌سه‌ر رۆخی رینگادا دامه‌نیشه، نه‌گهر بانگ کرای بۆ ته‌مه‌ نه‌وا له مزگه‌وت دابنیشه، و له دوکان دامه‌نیشه، وه خواردن له مزگه‌وت و بازار مه‌خۆ، ناوی ناوگیڤ مه‌خۆزه‌وه، پۆشاکي رازینراوه‌و ناوریشم مه‌پۆشه، چونکه ته‌مه‌ سه‌ر نه‌کیتشیت بۆ دل ره‌قی و هه‌له‌شهی له کاردا.

قسه‌ی زۆر مه‌که له‌گه‌ل خیزانه‌که‌ت له‌باره‌ی جینگادا، ته‌نها له‌کاتی پتویست نه‌به‌ی بۆ ته‌مه، و زیده‌رۆیی مه‌که له ده‌ست لیدان و کۆبوونه‌وه له‌گه‌لی، هه‌میشه یادی خوات له‌لايیت و داوای خیر و چاکه بکه له‌لای خوا له نزيك بوونه‌وه‌یدا، باسی نافرته‌تانی بیگانه‌و جاريه له‌لای خیزانه‌که‌ت مه‌که، چونکه ته‌مه‌ گفتوگۆی دیکه‌ی به‌دوادا دیت و له‌وانه‌یه نه‌گهر تۆ باسی نافرته‌ی بیگانه بکه‌یت نه‌ویش باسی پیاوی بیگانه نه‌کات. نه‌گهر له توانات دابوو ژنيك مه‌خوازه که پيشتر مێردی هه‌بوویت یان باوک یان دايك یاخود کچی هه‌بی‌ت، ته‌نها به‌مه‌رجی نه‌وه‌ی هه‌یج كه‌سيك له خزم و كه‌سه‌کانی ده‌ست وهرنه‌داته کاروباره‌کانی ژيانته‌وه، سه‌ردانی مالی بایی مه‌که تا بۆت نه‌کريت.

خۆت بپاریزه له‌وه‌ی مالت له‌نیو مالی نه‌واندا بیت چونکه ماله‌که‌ت نه‌به‌نو ته‌ماع نه‌خه‌نه سه‌ر مال و مولکت، خۆت بپاریزه له خواستی

ژنیک که کچو کورپی هه بیته، چونکه هه موو پاره و پول بۆ نهوان هه لته گریته، و پاره نه دزیته و له خزمه تکردنی نهواندا خه رجی نه کات چونکه رۆله کانی له تۆ خۆشهویسته له لای نهو. دوو ژن له یهک خانوودا کۆمه که رهوه، ژن مههینه تاوه کو نه زانی که نه توانی هه موو پیداریسته کانی بۆ دابین نه کهیت، یه کهم جار داوای زانست بکه و بخوینه، دوابی مالو دارایی هه لاله کۆبکه رهوه، نینجا ژن بهینه، چونکه له کاتی خویندندا خه ریکی نیشکردن بیت، نهوا به گویره ی پتویست ناتوانی بخوینیت، خۆت بپاریزه له خه ریک بوون به خیزان و ژنهوه پیش خویندن، چونکه کات به فیرۆ نه دهن، و منالته له دهو کۆنه بنهوه، و خیزانت زۆر نه بیته، تۆش پتویسته پتویسته کانیان جی به جی بکهیت و واز له زانست بهینیت.

له تافی لاوتییداو کاتی به تاله بوونی دل له مه شغه لته و بیرکردنه ودا خه ریکی خویندن به، پاشان خه ریکی کۆکردنه وه ی مالو دارایی ببه، چونکه زۆر بوونی منالو خیزان ژیری و دل خه ریک نه کهن. نینجا نه گهر ماله هه بوو خه ریکی ژن هینان به.

خوا به رستی و ته قوای خوابکه، نه مانهت و راسپارده به ته وای به جیبهینه، نامۆژگاری هه موو خه لکی بکه ناسایی بیت یا خود خه لکی تایبهت. خه لکی به کهم مه زانه و ریزیان بگه، زۆر تیکه له خه لکی مه به تنها پاش نه وه ی هاتوچۆت نه کهن، نینجا نه گهر سهردانیان کردی باسی بابته ی زانستیان بۆ بکه نهوکات نه گهر حمزیان له زانست بیت سهردانت

نه‌گهن، وه نه‌گهر هه‌زیان لی نه‌بیت خۆت لی نه‌پارێزن. ناگاداربه‌و خۆت
 پیاڕیزه‌ له‌وه‌ی باسی بنچینه‌ی نایین و زانستی (کلام) بۆ خه‌لکی ناسایی
 بکه‌ی، چونکه‌ نه‌مانه‌ که‌سانێکن شویت نه‌که‌ون و خۆیانی پێوه‌ خه‌ریک
 نه‌گهن. هه‌ر که‌سیک هات و پرسیا‌ری روونکردنه‌وه‌ی بابه‌تیکی لی‌کردی،
 ته‌نها وه‌لامی پرسیا‌ره‌که‌ی بده‌وه‌، زیاتری بۆ باس مه‌که‌، چونکه‌ سه‌ری له‌
 وه‌لامه‌که‌ تیک نه‌چێ.

نگه‌ر هاتوو (١٠) سالان به‌بێ کار و کاسبی و خۆراک مایه‌وه‌ پشت له‌
 به‌رنامه‌ و زانستی خوا مه‌که‌ چونکه‌ نه‌گه‌ر هاتوو پشتت تیکرد نه‌وا
 ژیا‌نیکی ناخۆش به‌سه‌ر نه‌به‌یت، چونکه‌ خ‌وای گه‌وره‌ نه‌فه‌رموویت:-
 ﴿وَمَنْ أَعْرَضَ عَن ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكًا وَنَحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ
 أَعْمَى﴾ نه‌وه‌یش رو وه‌ر‌بگێرت له‌ به‌رنامه‌ و یادى من و پشتى تى بکات،
 بێگومان بۆ نه‌و جۆره‌ که‌سانه‌ ژیا‌نیکی ترش و تال و ناخۆش پێش دیت))
 (سورة طه، ١٢٤) ته‌فسیری ناسان.

وه‌کو منال و رۆله‌ی خۆت هه‌لسوکه‌وت له‌گه‌ل قوتابییه‌کانت بکه‌و
 هه‌موویان به‌ رۆله‌ی خۆت دا‌بنێ، تاوه‌کو هه‌زو ویستیان بچیته‌ سه‌ر
 خ‌ویتدن و زانیاری. مشتومر له‌گه‌ل خه‌لکی ناسایی و بازا‌ری مه‌که‌ نه‌گه‌ر
 هاتوو مشتومریان له‌گه‌ل کردی، چونکه‌ که‌م ریز نه‌بی له‌لای نه‌وان، له‌
 ووتنی (راستی) دا شه‌رم له‌ هیچ که‌سیک مه‌که‌، با هه‌رچه‌ند ده‌سه‌لاتدار و
 پاشا بیت. له‌ نه‌ه‌جامدانی په‌رسته‌شه‌کان له‌ خۆت رازی مه‌به‌ ته‌نها له‌و
 کاته‌ی که‌ په‌رستشی زیاتر له‌ خه‌لکی نه‌ه‌جام به‌یت، چونکه‌ نه‌گه‌ر هاتوو

خەلکی ناسایی بینیان تۆ که متر لهوان روو له پەرستش ئەکەیت. وا بپروا
 ئەکەن که تۆ خرابیت و حەز بە پەرستنی خوا ناکەیت، هەر وەها بپرواش
 ئەکەن که زانستەکەت سوودت پێناگەیهێتت هەر وەک ئەزانینی ئەوان
 سوود بە ئەوان ناگەیهێتت.

ئەگەر چوویتە شارێک و تیایدا کەسانی خاوەن زانستی لێ هەبوون ئەو
 شارە بە هی خۆت دامەنێ، بەلکو (خۆت) وەکو ئەندامێک و هاوڵاتییهکی
 ئەوێ بژمێرە، تا وەکو ئەوان بزانی مەبەستی تۆ لە هاتنت بۆ شارە که ریزو
 پلە ی ئەوان نییه. ئەوەک زانایەکان لێت وە دەنگ بێن و بەر بەرەکانیت
 بکەن و پشتت تێبکەن و رەخنە لە بیرو باوەرەکانت بگرن، و بە مەش
 خەلکی (ناسایی) ش لێت بتۆرێن و تەماشات بکەن و پشتت تێبکەن و بەبێ
 سوودی لەوێ بە تەنها بێنێهوه.

بپروا و فەتوایان بۆ مەدە با هەرچەند پرسیاریشت لێبکەن،
 مشت و مەریان لەگەڵ مەکە لە کاتی ووت و وێژکردن و گفتوگۆکردندا تا
 بەلگە ی روون و تەواوت پێنەبێت باسی هیچیان بۆ مەکە، رەخنە لە
 مامۆستاکانیان مەگرە چونکە رەخنە لێنەگرن، وە بە ناگایسەوه لەگەڵ
 خەلکی بە، بە نەیتنی و ناشکران بۆ خوای گەورە بژێی نیشی (زانان) تەواو
 دروست و ساغ نابێت تا وەکو نەیتنی و ناشکران وەکو یەک نەبن.

ئەگەر دەسەڵاتدار کارێکی گونجاری پێسپاردی وەری مەگرە تەنها ئەو
 کاتە نەبێت ئەگەر هاتوو بزانی ئە کاتی وەرنەگرتنی تۆ یەکیکی تر نەم
 کارە بگریتە دەست، و زیان بە خەلکی بگەیهێتت، و دوا ی ئەوه ی بزانی

که هۆکاری زانسته که ته بۆیه داوای کار پیتسپاردنی لینه کات.

له کاتی ترس و ناخۆشیدا خۆت پیاڕیزه له ووت و ویتژکردن، چونکه نه مانه هۆکاری بۆ نه هاتنی ووشه کان و ناته واوی ده برپینه.

خۆت پیاڕیزه له زۆر پیکه نین چونکه دل نه مریتیت. گفتوگۆی زۆر له گهڵ ژنان مه که و له گهڵیان دامه نیشه، چونکه هۆکاری مردنی دل، به هیتنی و له سه رخۆوه به پێدا برۆ، سه ره پۆ مه به له کاره کاندای که سیک له داوه بانگی کردی و هه لامي مه ده وه، چونکه گیانله به ران له داوه بانگ نه کریت! نه گه رگسه بکه ی زۆر هاوار مه که، و ده نگت به رز مه که وه، دامه زراوی کهم جو لاوی بکه به عاده تی خۆت، تا وه کو خه لکی به که سیکي دامه زراوت بژمیرن.

له نیتوان خه لکی زۆر یادی خوا بکه تا وه کو نه وان له تۆ وه یاد کردنی خوی گه وره فیتربین، له داوی هه موو نویتیک بیکه به یاسا بۆ خۆت که یادی بکه ی و تیایدا قورنان بخویتنی، خوی گه وره ت له بیر بیت و سوپاسی خوا بکه له وه ی نارامی و نیعمه تی به سه ردا رزانده وی، بیکه به یاسا هه موو مانگیت که چند رۆژتکی دیاریکراو به رۆژو به، تا وه کو خه لکی چاو له تۆ بکه ن، به نه ندازه ی نه و په رسته شانه رازی مه به که خه لکی پیتی رازی نه بن به لکو زیاتر له وان نه نجام ده.

لیپه رسینه وه له گه ل خۆت بکه و چاودیری بکه، زانسته که ت پیاڕیزه و له یادی مه که، تا وه کو ببیته هۆی سوو ده خشی بۆ تۆ له دونیا و داوژۆ. کپین و فرۆشتن به خۆت مه که به لکو یه کیتی گونجاو هه لپه ریزه تا وه کو

هه‌ل‌سیت به کاروباره‌کانت و پشتی پی به‌سته له کرین و فرۆشتنی
پیداویستیەکان.

د‌نیا و ناسووده مەبه له دونیا و نه‌وی هه‌ته چونکه خ‌وی گه‌وره له
هه‌موو نه‌مانه لی‌پرسینه‌وه‌ت له‌گه‌ل‌دا نه‌کات. هه‌زو ویستی نزیک بوونه‌وه
له ده‌سه‌لاتداران له خۆت‌دا ده‌رمه‌خه، با هه‌رچه‌نده نه‌وان له خ‌زیا‌ن نزیک‌ت
بکه‌نه‌وه، چونکه نه‌وان نیش‌ت پ‌ی‌ته‌که‌ن، نینجا نه‌گه‌ر هات‌وو ب‌زیا‌ن
جی‌به‌جی ⁽¹⁾ بکه‌یت به چ‌اری سووک سه‌یرت نه‌که‌ن وه نه‌گه‌ر ⁽²⁾ ب‌زیا‌ن نه‌که‌ی
ره‌خ‌نه‌ت لی‌ته‌گرن.

به شو‌ین هه‌له‌ی خه‌ل‌کید‌ا مه‌گه‌ر‌ی، به‌ل‌کو شو‌ین کاره چ‌اکه‌کانیا‌ن
بکه‌وه، نه‌گه‌ر خ‌راپه‌ت له یه‌کی‌ک بی‌نی خ‌راپه‌که‌ی باس مه‌که، به‌ل‌کو
دا‌وی خ‌ی‌رو چ‌اکه‌ی ب‌و بکه‌و باسی چ‌اکه‌کانی بکه، ته‌نها له باسی ناییندا
نه‌گه‌ر خ‌راپ بو‌و، ت‌وش خ‌راپی نه‌وت زانی باسی خ‌راپه‌که ب‌و خه‌ل‌کی بکه
تا‌وه‌کو خه‌ل‌ک خ‌ۆی لی‌ بی‌پار‌یزن و شو‌ینی نه‌که‌ون. پی‌غه‌مبه‌ر ^(ﷺ)
نه‌فه‌رمو‌ویت: ((باسی خ‌راپه‌ی خ‌راپه‌کار بکه‌ن تا‌وه‌کو خه‌ل‌کی خ‌ۆی لی‌
بی‌پار‌یزن)). له مرۆ‌فی ده‌سه‌لاتدار و ده‌وله‌مه‌ند مه‌ترسه، چونکه نه‌گه‌ر
لی‌یا‌ن نه‌ترسی نه‌وا خ‌وی گه‌وره پشت و په‌نا و یارمه‌تیده‌رته. خه‌ل‌ک لی‌ت
نه‌ترسن و ر‌یزت نه‌گرن نه‌گه‌ر هات‌وو نام‌ۆزگاری ده‌سه‌لاتداری له‌پ‌ی ده‌رچ‌وو
بکه‌ی نه‌ک شو‌ینی خ‌راپه‌که‌ی بکه‌وی. بی‌ری مردن بکه‌و له‌لای خ‌وی گه‌وره
دا‌وی لی‌خ‌ۆش‌بو‌ون بکه‌ ب‌و مام‌ۆستا‌کانت و نه‌وانه‌ش که زانستت لی‌
وه‌رگرت‌وون. به‌رده‌وام به له قورن‌ان خو‌یندن و ز‌ۆر سه‌ردانی گ‌ۆرستان بکه.

له گه‌ل مرۆڤی خراپه‌کار دامه‌نیشه تهنها نهو کاته‌ی که نه‌ته‌وێت نامۆژگاری بکه‌یت و رینگه‌ی راستی (خوای گه‌وره‌ی) پێ نیشان بده‌ی. جوێن و قسه‌ی خراپ به‌ که‌س مه‌لێ. نه‌گه‌ر بانگ بیژ بانگی ووت خۆت ناماده‌ بکه‌ بۆ چوونه‌ مزگه‌وت خۆت بپاریزه‌ له‌ رژدی و چروکی چونکه‌ نابرووی مرۆڤ نه‌بات، چاوچنۆک و درۆزن مه‌به‌. پۆشاک‌ی سپی له‌ هه‌موو باروودۆخێکدا بپۆشه‌، نه‌گه‌ر به‌ رینگه‌دا رۆیشتی سه‌یری زه‌وی بکه‌و ناوڕ به‌لای راست و چه‌پدا مه‌ده‌وه‌.

له‌ تزاو پارانه‌وه‌ی باشت له‌ بیرمان مه‌که‌. نه‌م نامۆژگاریه‌ وه‌ریگه‌ره‌ به‌جێ ی به‌ینه‌. چونکه‌ بۆ به‌رژه‌وه‌ندی تۆ موسلمانانه‌)). به‌م جوژه‌ نه‌م وه‌سیه‌ته‌ زۆر بابته‌ی گرنگی له‌ نێوه‌خۆ گرتسوه‌، تکاوایه‌ له‌به‌ریکریته‌ و شوێن نامۆژگاریه‌کانی ناوی بکه‌وه‌.

۱۲- دانراوه‌کانی :-

سه‌رده‌می پێشه‌وا، سه‌رده‌می نووسین و دانان نه‌بوو، پێشه‌واش له‌و زانایه‌ نه‌بوو که‌ خۆی ته‌رخان کردبێت بۆ نووسین و دانانی په‌رتوک به‌لکو شه‌و تا به‌یانی شه‌و نوویژی نه‌کرد، ئینجا له‌کاتی بوونی نوویژی به‌یانی، نوویژه‌که‌ی به‌جێ نه‌هێنا پاشان له‌ مزگه‌وت داننه‌یشت و خه‌لکی فێر نه‌کرد تاوه‌کو چێشته‌نگاو، دوا‌ی بۆ به‌جیه‌تانی پێوستیه‌کانی نه‌رۆیشته‌وه‌ ماله‌وه‌، ئینجا نه‌چوو به‌ بازار تا ناگاداری کاری بازرگان‌ی و کاروباره‌ دنیاییه‌کانی بێت، سه‌ردانی نه‌خۆشی نه‌کرد، یان شوێن لاشه‌ی مردووێک

نه كهوت بۆ ناشتنی مردوووه كه، ياخود سهردانی هاوړپټيه كی نه كړد. له نيوان نيوه پړوؤ عه سریش نه خهوت، پاشان دواى نه نجامدانی نوټړى عه سر دانه نیشته بۆ فير كړدنى خه لكى و وه لآم دانه وهى پرسياره كانيان، به مجوره وانه ووتنه وه كهى شوينى كاتى نو سين و دانانى په رتوكى گرتبوه وه. بۆيه پيشهوا ره حمه تى خواى ليټت دانان و نو سينى په رتوكى زورى نه بو كه گونجاو و شياوى پله و پايه زانستيه كهى نه و بيت.

له دانراوه كانى پيشهوا په رتوكى (الفقه الاكبر) و (الفقه الاوسط) له زانستى (كلام) و په رتوكى (العالم والمتعلم)، په رتوكى (الرسالة الى مقاتل بن سليمان صاحب التفسير) و په رتوكى (الرسالة الى عثمان البتي فقيه البصرة) و په رتوكى وه سيه تنامه كه چه ندين وه سيه تى ده نيوه خو گرتووه و بۆ هاوړپټيه كانى نو سيوه، و په رتوكى (الرد على القدرية) و په رتوكى زانست بوون.

نم په رتوكانهى باسما ن كړدن هه موو نه و په رتوكانه نين كه نه بو حه نيفه له دواى خو ى به جټى هيشته بى، به لكو له راستيدا زورټك له و په رتوكانهى كه هاوړپټيه كانى دا يان ناون- به تا يبه تى دوو هاوړپټيه كهى نه وانيش:- نه بو يوسف و محمد كورپى حه سن- له راستيدا هى پيشهوان، خو ى پيدا چوته وه و رينوسه كهى هى نه وه و له ناوه پړا كه كانى رازى بووه (واته تنه نا نو سينه كهى هى نه وان بووه، گوتن و بيرؤ كه كهش هى پيشهوا بووه- وه رگټپ). نه مانه هه رچه نده ناوى دي كهى له سه ره، به لآم نه مه نه وه ناگه يه نيټ كه نه م په رتوكانه هى پيشهوا نييه، بۆ نمونه په رتوكه كانى

(السير الصغير والسير الكبير) ناوی (محمد کوری حسن) ی له‌سه‌ره و وه‌کو پەرتوکی (المبسوط) ناوی دانەرە‌کە‌ی هەمان محمدی کوری حسنی له‌سه‌ره، که نه‌و بابەت و پرسیارانه دە‌نیوه‌خۆ نه‌گرت، نه‌بو حەنیفە فه‌توا و بریاری شە‌رعی له‌سه‌ره داوه. وه بۆ نمونه هەردوو پەرتوکی (الآثار) یه‌کتیکیان له دانانی نه‌بو یوسف، نه‌وی دیکەش له دانانی عمەد، وه هەردوو پەرتوکه‌کەش له ریتنوسی پێشە‌وای گه‌وره‌یه.

١٣- به‌لا و نه‌خۆشیه‌کانی پێشە‌وا:-

هەندیک جار مرۆ‌فە‌ سه‌ری سو‌ر نه‌میتنی له‌وکاته‌ی گو‌ی بیست نه‌بیت یاخود نه‌بینیت زانایانی موسلمانان ته‌زیه‌ت و نازار نه‌درین، به‌لام ته‌مه سه‌یرو نامۆ‌نییه، چونکه هه‌موو پێغه‌مبه‌ران ناخۆشییان دیوه‌و نازاریش دراون، وه زانایانی‌ش نزکترین که‌سانیکن له پێغه‌مبه‌ران له رووی شو‌ین که‌وتندا، چونکه زانایان با‌شتر له خە‌لکی ناسایی پێغه‌مبه‌ران نه‌ناسن، نه‌مه‌ش به‌هۆی نه‌و زانسته‌ی هەیانە، توانیویانه شو‌ین پێی پێغه‌مبه‌ران بکه‌ون، نێمه نیتسا له‌گە‌ڵ پالە‌وانیک یاخود چیا‌یه‌ک له خۆ‌پرا‌گری دا‌ین له‌سه‌ر ناخۆشیه‌کان، نه‌ویش پێشە‌وا نه‌بو حەنیفە، که خوای گه‌وره به‌هۆی نه‌م ناخۆشی و به‌سه‌ره‌اته نازار به‌خشانه‌وه پێیه‌وه تا‌قیکردۆ‌تمه‌وه، هەندیک له‌م ناخۆشی و تا‌قیکردنه‌وانه با‌س نه‌که‌ین تا‌وه‌کو بیته‌ په‌ند و نامۆ‌ژگاری بۆ نێمه‌و بتوانین له‌سه‌ر رچه‌و شو‌ینی نه‌و به‌ رتگه‌دا برۆ‌ین.

به لا و تا قیکردنه وهی یه کمه :-

له سالی (۱۲۷) ی کۆچی و رژزانی سهرده می جینشین مروان کوری عمدی نه مهوی، لهوکاتهی له پێی ده رچوه کان (الخوارج) به سه رکردایه تی (الضحاک بن قیس الشیبانی) کوفه یان داگیرکرد، ضحاک و کۆمه لێک له یاریده ده رانی چوونه لای نه بوجه نیفه و داوایان لیکرد تهویه بکات و په شیمان بیتهوه، پیشه واش ووتی: له چی په شیمان ببه وه؟ دووباره ضحاک فه رمانی پیکرد تهویه بکات و په شیمان بیتهوه، پیشه واش ووتی: له چی په شیمان ببه وه؟ ووتی به ره زامه ندبونت له دادوه ری کردنی نیوان علی و معاویه (ره زای خوی لیبیت)، پیشه وا ووتی: له م باره یوه گفتوگۆم له گه ل نه که یه ت؟ ووتی: به لێ، پیشه وا ووتی: نه گه ر جیاوازی بیروپامان هه بوو کێ له نیوانمان بیت و دادوه رمان بیت؟ ووتی: فلانه که س، پیشه وا ووتی: نایا رازی بیته دادوه ره له نیوانمان؟ ووتی: به لێ، پیشه واش به ضحاک ووت: نه وا رازی بووی به دادوه ری کردنه که، ئینجا ضحاک وازی لیهینا.

به لا و تا قیکردنه وهی دووه :-

کۆمه لێک له پێی ده رچووان (الخوارج) چوونه لای نه بوجه نیفه و شیره کانیا ن له کالانیان هینابووه ده ره وه، پاشان ووتیان: لاشه ی دوو مردووان له بهر ده رگای مزگهوت دانراوه . به کێکیان: لاشه ی پیاویکه هینده ی ناره ق خواردوه تا زگی پرپوو، ئینجا به هزه یوه کهوته ناو زینگ

دان و مرد، نه‌ویدیکهش هی ژنیکه زینای کردووه، دوای نه‌وهی زانی زگی هه‌یه (واته مندالی له‌نیو زگی دایه) خزی کوشت، ووتی: نایا له چ نه‌ته‌ویه‌کن؟ نایا جوله‌که‌ن؟ ووتیان: نه‌خیر، ووتی: گاورن؟ ووتیان: نه‌خیر، ووتی: ناگر په‌رستن؟ ووتیان: نه‌خیر، ووتی: نایا له چ نه‌ته‌ویه‌کن؟ ووتیان: له‌و نه‌ته‌وه‌ن که گه‌واهی نه‌ده‌ن هیچ په‌رستراویک نییه جگه له (الله)، حمدیش به‌نده و نیردراری خوایه. پی‌شه‌وا ووتی: له‌باره‌ی نه‌م گه‌واهی دانه پی‌م بلین نایا با‌وه‌ره‌که‌یان س‌ی یه‌که یان چواریه‌که یاخود پی‌نج یه‌که؟ ووتیان: با‌وه‌ره‌هینانیا‌ن س‌ی یه‌ک و چواریه‌ک و پی‌نج یه‌کی نییه، ووتی؟ نایا با‌وه‌ره‌که‌ی چنده؟ ووتیان: هه‌موو با‌وه‌ره‌که‌یه، واته با‌وه‌ره‌کی ته‌واوه، ووتی: که‌وا‌بوو مه‌به‌ستی په‌سیاره‌که‌تان چیه له که‌سانیک، که نیه دانتان ناوه به‌وه‌ی پروادارن؟ ووتیان: وازیته، نایا نه‌مانه له خه‌لکی به‌ه‌شتین یاخود خه‌لکی جه‌ه‌ننه‌من؟ ووتی: نه‌گه‌ر نیه پشتم تینه‌که‌ن، نه‌وا له‌باره‌ی دوو نه‌فهره‌که هه‌مان ووتی پی‌غه‌م‌به‌ر نیراهیم (ﷺ) نه‌لیم که له‌باره‌ی گه‌لیک ووتیه‌تی که تا‌وانه‌که‌یان زور گه‌وره‌تر بووه له هی نه‌و دووانه: ﴿رَبِّ إِنَّهُنَّ أَضَلُّنَّ كَثِيرًا مِّنَ النَّاسِ فَمَنْ تَبِعَنِي فَإِنَّهُ مِنِّي وَمَنْ عَصَانِي فَإِنَّكَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ (سوره ابراهیم/۳۶) جا نه‌وه‌ی شوینی من بکه‌ویت و به‌گوتی من بکات، نه‌وه بی‌گومان له په‌یره‌وانی منه، نه‌وه‌ش لیم یاخی بییت، نه‌وه بی‌گومان تو زور لی‌خوش بوو میهره‌بانیت)) ته‌فسیری ناسان.

هه‌مان ووتی عیسی (سه‌لامی خ‌وای لی‌بیت) نه‌لیم که له‌باره‌ی

گه ليك ووتويه تي تاوانه كه يان زور گه وره تره له م دووانه :-

﴿إِنْ تُعَذِّبُهُمْ فَإِنَّهُمْ عِبَادُكَ وَإِنْ تَغْفِرْ لَهُمْ فَإِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾
 (سورة المائدة / ١١٨) جا نه گهر نه شكه نه يان بدهيت (له سهر لادانو
 تاوانيان) نه وه به راستي بندهي خو تنو نه گهر لي شيان خوش بيت، نه وه
 به راستي تو خو ت خوايه كي بالا ده ست و داناي (ده زانيت كي شايسته ي
 لي خوش بو نه)) ته فسيري ناسان. هه مان ووتهي پتغه مبه ر نوح (ﷺ)
 له باره ي نه م دووانه وه نه لي تم، له و كاته ي ووتيان: ﴿قَالُوا أَنْزَلْنَاكَ
 وَأَتَّبَعَكَ الْأَرْدَلُونَ * قَالَ وَمَا عَلَّمِي مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ * إِنْ حِسَابُهُمْ إِلَّا
 عَلَىٰ رَبِّي لَوْ تَشْعُرُونَ * وَمَا أَنَا بِطَارِدِ الْمُؤْمِنِينَ﴾ (الشعراء / ١١١ -
 ١١٤) (هه نديك له ده مداراني قه ومه كه ي) ووتيان: ني مه چون باوه ر له به ر
 خاتري تو به ينين، له كاتي كدا كه كه ساني هه زارو داماو شو ينت
 كه ووتون * نوح ووتى: جا من چوزاتم، نه وان چ كارو كرده وه يه كي ان
 نه نجامده دا (من بانگم كردن بو ني مان و پرويان هيتناوه) * حساب و
 پرسينه وه يان ته نها له سهر پهروه ردگاري منه وه له سهر كه سي تر ني مه،
 نه گهر هه ست وه شياريتان هه يه * من هه رگيز ني مانداران ده رنا كه م و
 (دليان ناني شينم)) ته فسيري ناسان) وه قسه ي نوح (ﷺ) كه ووتى:
 ﴿وَلَا أَقُولُ لَكُمْ عِنْدِي خَزَائِنُ اللَّهِ وَلَا أَعْلَمُ الْغَيْبَ وَلَا أَقُولُ إِنِّي مَلَكُ
 وَلَا أَقُولُ لِلَّذِينَ تَزْدَرِي أَعْيُنُكُمْ لَنْ يُؤْتِيَهُمُ اللَّهُ خَيْرًا اللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا فِي
 أَنْفُسِهِمْ إِنِّي إِذَا لَمِنَ الظَّالِمِينَ﴾ (هود / ٣١) ههروه ها ناليم به و
 ني ماندارانه ي له به ر چاوى ني وه كه م نرخن، خواي گه وره هه رگيز خيري ان
 به سهر دا نارو يني ت، خوا خو ي ناگداره به وه ي له ده رو ني اندا هه يه،

بینگومان من نمو کاته (نه گهر و ابکهم) له سته مکارانم)) - ته فسیری ناسان.

خۆشهویستانم له بهر خوا، ته ماشای زیره کی پیشهوا بکهن چۆن بوو؟ بههۆی تیگه‌یشتن و له بهرکردنی قورسانی پیرۆزو فیتروونی زانسته‌کان هه‌ولتی خۆ رزگارکردنیدا لهم به‌لایه، چونکه له بهرکردنی قورنان و فیتروونی زانسته‌کانی نایین مرۆڤ لهو به‌لایانه و تاقیکردنه‌وانه رزگار نه‌کات که به‌سه‌ری دین، هه‌روه‌ک نه‌مه له‌گه‌ڵ پیشه‌وادا (ره‌حه‌تی خوای لیبیت) روویدا.

خۆ نه‌گهر هاتوو پیشه‌وا هه‌ر له سه‌ره‌تادا وه‌لامی دابایه‌وه به‌وهی که هه‌ردووکیان بپروادارن نه‌یانکۆشت، چونکه نه‌وان باوه‌ردار به‌بێ باوه‌ر دانه‌نیتن به‌هۆی گوناوه‌و تاوانه‌کان.

به‌لاو تاقیکردنه‌وهی سییه‌م:-

له سالی (١٣٠)ی کۆچیدا دووباره پیشه‌وا تاقیکرایه‌وه، لهو کاته‌شدا ته‌مه‌نی په‌نجای ساڵ نه‌بوو، لیپرسراو، و والی شاری کوفه‌ش لهو کاته‌دا عمر کورپی هه‌بیره بوو له سه‌رده‌می به‌نی نومه‌یه‌کاندا، به‌لاو ناخۆشی له عیراقدا به‌ده‌رکه‌وت و زۆربوو، زانایان له مالتی عمر کۆبوونه‌وه، له ناویاندا ابن ابی لیلی و ابن شرمه‌و داود بن ابی هندی تێدابوو، به‌هه‌ر یه‌کێک له‌واندا نیشیتکی پێسپاردن پاشان به‌ دواي نه‌بوچه‌نیفه‌ی دا ناردو نه‌یویست مۆزه‌که‌ی بداته‌ ده‌ست، به‌هۆیه‌وه هه‌موو نووسراوی فه‌رمانیتکی

تازه ده‌رچوو، و راکیشانی همر مالتیک یان دراوتک تهنها نه‌که‌وته ژتیر ده‌ستی نه‌بوحنیفه، به‌هۆی مۆره‌که‌وه (ته‌ن‌ها به نه‌بوحنیفه جیبه‌جی نه‌بوو) نه‌بوحنیفه‌ش به‌مه رازی نه‌بوو، ابن هبیره سویتندی خوارد نه‌گهر مۆره‌که‌وه‌رنه‌گریت سزای بدات.. زانایانیش به نه‌بوحنیفه‌یان ووت: سویتندت نه‌ده‌ین به خوا که خۆت به هیلاک نه‌ده‌ی، نیمه برای تۆین، هه‌موومان نه‌مه‌مان پیناخۆشه، رتچکه‌ی ده‌ریازبوونیش نابینین، نه‌بوحنیفه‌ش ووتی: نه‌گهر بیه‌ویت ده‌رگای مزگه‌وتی واسطی بۆ ناماده بکه‌مو بکه‌مه‌وه ووتی: بۆی ناکه‌م، نه‌وا چۆن داوا له من نه‌کات نووسراوی فه‌رماتیک مۆر بکه‌م که تیایدا رژانی خوینتی مرۆقتیک به ره‌وا دابنیت. پۆلیسی نه‌و کاتیش نه‌بوحنیفه‌ی له‌سه‌ر نه‌م هه‌لۆتسته‌ی به‌ند کردو سه‌د قامچیان لیدا، هه‌موو رۆژتیک ده قامچی نه‌درا له سه‌رو ده‌مو چاوو هه‌موو لاشه‌ی، نه‌بوحنیفه‌ش له هه‌موو نه‌مانه‌دا خۆپراگرو بۆ ده‌نگ بووو سکالای بارو دۆخی نه‌نه‌کرد، شوینه‌واری لیدانه‌که له‌سه‌ر ده‌مو چاوی مایه‌وه و ده‌رکه‌وت زۆر غه‌مبار بوو نه‌ترسا له‌وه‌ی دایکی بیبینی و به‌هۆیه‌وه نازار بچیژۆی. دوا‌ی نه‌وه‌ی دایکی نه‌مه‌ی بینی پیتی ووت: نه‌و زانسته‌ی نه‌مه‌ی به‌سه‌ر تۆدا هیتاوه باشترویه وازی لیبه‌یتی، نه‌ویش به دایکی ووت: نه‌گهر زانسته‌که‌م له پیناو دونیادا بیت، نه‌وا دونیام به‌ده‌ست نه‌هیتا، به‌لام ویستم بزانی من زانستم له پیس بوون و فه‌وتان پاراستوه‌و خۆم تووشی نه‌زیه‌ت و نازار کرده‌وه.

خۆشه‌ویستانم، پتسه‌وا به‌م جۆره بوو له دونیادا سزای چه‌شت و به‌لام له دوا‌رۆژدا خۆی تووشی سزای ناگری دۆزه‌خ نه‌کرد.

۱۴- پیشه‌وا دیاری له دهسه لاتداران وهرناگریته؛-

مهنصور ده هزار دره‌م و کهنیزه‌یه‌کی گهنج نه‌کاته دیاری و بۆ نه‌بو
حنیفه‌ی نه‌نیریت. نیازو نه‌تی مهنصور بۆ ناردنی دیاری خۆشه‌ویستی و
دلسۆزی نه‌بو به‌رامبهر به‌پیشه‌وا، به‌لکو تاقیکردنه‌وه‌ی پیشه‌وا بوو له
رووی لایه‌نگرایه‌تی بۆ مهنصور. ئینجا نه‌گهر پیشه‌وا دیاریه‌که‌ی
وه‌رگرتبایه نه‌وا دیاره لایه‌نگریه‌تی به‌لام نه‌گهر وهری نه‌گرتبایه نه‌وا
لایه‌نگری نییه.

له‌و سه‌رده‌میش وه‌زیرو راویژکاری مهنصور پیاویکی چاک و خاوه‌ن
رایه‌کی باش بوو سه‌باره‌ت به‌ نه‌بو حنیفه، نه‌ویش عبدالملك کوری حمد
بوو. راویژکار چاکه‌ی نه‌بو حنیفه‌ی نه‌ویست و پیتی ووت: سویندت نه‌ده‌م
به‌ خوا، نه‌میری برواداران هۆیه‌کی بۆ بریاری وهرنه‌گرتنه‌که‌ی تۆ نه‌ویت-
داوای وهرگرتنی دیاریه‌که‌ی لیکرد- به‌لام نه‌بو حنیفه‌ پینگیر بوو له‌سه‌ر
وه‌رنه‌گرتنی دیاریه‌که‌.

نیشه‌که به‌مه‌وه نه‌وه‌ستا به‌لکو پیشه‌وا دیاری رووبه‌رووی له‌ مهنصور
وه‌رنه‌گرت، نه‌مه‌ش زیاتر له‌ چهن‌دین جار بووه. ئینجا له‌ جارێکیان له
مهنصور پایه‌ی دادوه‌ری پیشکه‌ش به‌ نه‌بو حنیفه‌ کرد، تاوه‌کو نه‌رکی
دادوه‌ری کردن بگریته نه‌ستۆ، به‌لام پیشه‌وا داواکه‌ی رت کرده‌وه که نه‌م
نه‌رکه بگریته نه‌ستۆ، بۆیه مهنصور گومانی برد که هۆکاری
وه‌رنه‌گرتنه‌که هۆیه‌کی رامیاری له‌پشته، بۆیه به‌ نه‌بو حنیفه‌ی ووت: تۆ
نه‌گهر نه‌رکی دادوه‌ری کردن ناگریته نه‌ستۆ، بۆ دیاریه‌کانم وهرناگری؟
نه‌بو حنیفه‌ش وه‌لامی دایه‌وه که پتویسته له‌سه‌ر هه‌موو زانیه‌ک له‌م

سدرده مه ماندا، نهم هه لۆیسته و وه لآمه له بهر بکات و نیشی پی بکات تاوه کو پله و پایه و ریزی پی گه و ره و ژۆر بیت چونکه نه مه له وینهی وانهیه که له نازایه تی و جوامیری و دهست پاکی و، شاره زاییه له ناین دا.

پیشهوا له وه لآمی مه تصور دا ووتی: ((نهی نه میری نیمانداران هیچ مالتیکی تایبه تی خۆت بۆ من به دیاری نه نارده و تا لیتی وهر نه گرم خۆ نه گهر هاتو دیاری تایبه تیت له مالتی خۆت بۆم بنارد بایه نه واهرم نه گرت، به لۆکو دیاریه کانت له مالتی گشتی موسلمانان (بیت مال المسلمین) بوو له مه دا هیچ مافیکم بهم ماله وه نییه و تاوه کو وهری بگرم، وه جهنگاوهریش نیم تاوه کو وهك جهنگاوهره کان بتوانم وهری بگرم و مالتی نه وانیش نیم تاوه کو وهك مناله کانیان مالتی نه وان بخۆم و هه ژاریش نیم تاوه کو وهك هه ژاران مال وهر گرم)).

بهم هه لۆیسته جوانه و نازایانه نه بوجه نیفه دیاریه کان له جینیشینی (دهسه لاتداری موسلمانان) وهر ناگرت، به شیوهیه کی دلتیا که ره وهی نه و تو که نه مه دهستکاری کردنی مولک و مالتی جگه له خۆیه تی، و نه و مولک و مالهش هی موسلمانانه و مافی جینشین نییه بیکاته هی خۆی و دهستکاری بکا و بیکاته دیاری و بیبه خشیته وه.

جا مه تصور پلهیه کی گه و ره تری پیتسپارد نه ویش سه رۆکی داد وهران بسو، نه بوجه نیفهش وه کو پیشوو نه مهی وهر نه گرت بۆی مه تصور فه رمانی به ند کردنی نه بو جه نیفه ی داو سه ره پرای ته مه ن گه و ره یی و پیربوونی جه نیفه.

۱۵- کۆچی دواپی پیشهوا:-

همو شتيك پيويسته سهره تاي هبييت و بهه مان شيورهش نهبييت
كوتاييشي هبييت، نهگر هاتوو به نه مري مابايهوه نه بووايه گهوره
مروفايه تي عمد (ﷺ) بووايه، به لام لهم دونيايه دا هيچ كهس نامينييت
تهنها خواي دروستكهرو بيهاوتا نهبييت.

خواي گهوره نه فنه مرويت: ﴿كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ * وَيَبْقَى وَجْهُ رَبِّكَ
ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ﴾ (الرحمن ۲۶، ۲۷) همو نهو كه سانه ي له سهر
رووي زهوين، هر همووي فهوتا و تياچوووه دهبييت بمرن* تهنها زاتي
پهروه ردگاري خاوهن بلندي و ريزداری تزيه كه ده مي نيته وه)) - ته فسيري
ناسان).

پیشهوا (به رميه ره باني فراواني خواي گهوره بكه وييت)، له سا زي
سه دو په نجاي كۆچي و سه رده مي جينشينايه تي مهنصور كۆچي دوايي
كرد، پيشهوا پيش مردني وهسيه تي كرد له زه وييه كي پاك و داغير نه كراو،
و دهست به سه را نه گيراودا بم نيژنو له زه وييه كه مه منيژن كه گوماني نه وه
هه بييت نه مير دهستي به سه ردا گرتبييت، دواي نه وه ي نهم وهسيه ته گه يشته
جعفر منصور، نه وسا ترساو ووتى ((كس هيه داواي ليبوردي من
وه ريگريت له جياتي نه بوحه نيفه چ له حالي زيندوويي دا بييت يا خود كۆچي
دوايي كرد بييت)).

حسن كور ي عماره نه ركي لاشه ي پيشهواي (ره حمه تي خواي لي بييت)
گرته نه ستو، پاشان مه ده جي كرد و ووتى: لاشه يه كي لاوازي هه بوو نه ويش
به هوي نه وه ي په رسته ه كان لاشه كه ي لاواز كرد بوو، خه لكيتكي زريش

نامادهی ناشتنی تهرمه‌که‌ی بوون، گوتراوه: په‌نجا هه‌زار که‌س نو‌یژی له‌سه‌ر کردووه، و له‌ ناویاندا نه‌بو‌جعفری منصور هه‌بوو که‌ نازاریشی دابوو.

پیشه‌وا ره‌حه‌تی خوی لی‌بیت، له‌ ته‌نیشتی (رۆژه‌لاتی) به‌غداو له‌ گۆرستانی (الحیزران) به‌ خاک سپێ‌دراوه، گۆزه‌که‌ی دیارو ناسراوه. خه‌لکیکی زۆریش به‌هۆی کۆچی دوا‌یه‌که‌ی په‌ریشانو غه‌مبار بوون. دوا‌ی نه‌وه‌ی هه‌والی کۆچی دوا‌یی کردنی نه‌بو‌حه‌نیفه‌ گه‌یشته‌ ابن‌ جریح، گه‌پرایه‌وه‌و پییدا هه‌لگوتو، ووتی: چ زانستی‌ک له‌ نیوانماندا رۆیشت.

١٦- نه‌و قسانه‌ی پاش کۆچی دوا‌یه‌که‌ی له‌باره‌یه‌وه ووتراون:-

نه‌گه‌ر مرۆ‌ له‌کاتی ژیانو له‌نیو خه‌لکیدا خاوه‌نی تاکارو ناویانگی باشی هه‌بوویت، نه‌وا نه‌م ناویانگی نه‌می‌نیتته‌وه تا دوا‌ی مردنیش، خۆ نه‌گه‌ر خاوه‌نی ناویانگیکی به‌دو خراب بیت نه‌وا نه‌م ناویانگ خراپه‌ی تا دوا‌ی مردنیش نه‌می‌نیتته‌وه. نا نه‌مه‌یه‌ پیشه‌وا نه‌بو‌حه‌نیفه‌ ره‌حه‌تی خوی لی‌بیت، خاوه‌نی ره‌وشتی چاکو ناویانگی باشو گه‌وره‌ بسوه، بۆیه‌ نه‌و نه‌مریتو ناویانگه‌ باشو چاکه‌که‌ی به‌ درێژایی کاتو سه‌رده‌مه‌کان هه‌ر نه‌می‌نیتته‌وه.

له‌مه‌ودوا ووتی هه‌ندیک له‌ زانایان، که‌ دوا‌ی کۆچی دوا‌یه‌که‌ی ووتیانه، باس نه‌که‌ین:

۱- ووتەى فضيل كوپى عياض:

ئەبۇجەنىفە پىياۋىكى شارەزاو ناسراو بوو لە شەرىعەتدا، و دەولەتمەند بوو، ناسراو بوو بە چاگەكار بۆ ھەموو ئەوانەى سەردانىيان ئەكرد، بە نارامو خۆراگربوو لە فېربوونى زانست چ شەو بووايە ياخود رۆژ بووايە، (وہ شەو نوپژى زۆرى ئەكرد)، زۆر بېدەنگ بوو، كەم قسەى ئەكرد تا لەبارەى ھەلال يان ھەرام پرسیاریان لیتەكرد قسەى نەئەكرد، ھەزى لە دۆزىنەوہى راستى بوو، لە پارەوپولى دەسەلاتداران راى ئەكرد و وەرى نەئەكرد.

۲- ووتەى مليح كوپى وكيع:

سوئند بە خوا ئەبۇجەنىفە ئەمانەت و سپاردەى لا گەورەبوو، سوئند بە خوا پىياۋىكى بەرپۆز گەورەبوو، رەزامەندبوونى خواى گەورەى لە پېتىش ھەموو شتېكەوہ دانابوو، ئەگەر لە پېناو خوادا تووشى مەترسى مردن بووايە ئەوا بەرگەى ئەكرد، خوايە وەكو چۆن لە چاگەكاران رازى بووى وەھاش لە ئەو رازى بېە. لە چاگەكارانىش بوو.

۳- ووتەى فەرمودەناس ابن جريح:

لەبارەى ئەبۇجەنىفەوہ كاتېك ھېشتا ھەر لە سەرەتاي ژيان دابوو ووتى: ئەبېتتە زانايەكى گەورە، دواى ئەوہى كە گەورەبوو، ووتى: بەراستى شارەزايە بەراستى شارەزايە لە ناين!! دواى ئەوہى كۆچى دوايى كەرد، ووتى: چ زانستېكى زۆر لە نېوانغاندا رۆيشت.

۴- ووتەى حفص كوپرى غياث:

نەبوحەنېفەم لە خەودا بينسى و پيىم ووت: نەى نەبوحەنېفە خراى گەورە چى لىكردى؟ ووتى: لىم خۆشبوو، ووتم: چ بىرو پايەكت پىن باشە؟ ووتى: بىرو راي عبداللەى كوپرى مسعود زۆر باشە.

۵- ووتەى شعبە:

دواى نەوەى هەوائى كۆچى دوايى پيشەوا (رەحمەتى خواى لىبىت) گەيشت بە (شعبە) ووتى: پروناكى زانست لە شارى كوفە كوژايشەو، هەرگيز وىنەى ئەو نابىننەو.

۱۷- لە ووتەكانى پيشەوا:

- ۱- هەر كەسێك زانستەكەى قەدەغەو رىگى نەكات لە بى فەرمانى و (لەپى دەرجوون) لە فەرمانەكانى خواى گەورە، ئەوا لە زەرەرمەندانە.
- ۲- نەگەر شارەزايان (الفقهاو) و زانايانى نايىنى دۆستانى (اولياءى) خواى گەورە نەبن، لە دونىاو دواپۆژدا، ئەوا خواى گەورە دۆستى نىيە.
- ۳- غەزا كردنێك دواى نەبجامدانى فەرزى حج باشترە لە نەبجامدانى بەنجأ حجى سوننەت.
- ۴- هەر كەسێك داواى سەرزكايەتى بكات بى نەوەى شايانى بىت ئەوا هەردەم سەرشۆرە.

۵- هەر کەسێک بۆ دنیا زانست فێر ببێت ئەوا لە بەره‌که‌تی زانسته‌که
بێبه‌ش نه‌بێت و خه‌لكیش سوودی لێنايين، و هەر کەسێکیش له‌به‌ر
ئایین فێری زانست بێت به‌ره‌که‌ت نه‌که‌وتسه‌ ناو زانسته‌که‌ی و له‌نیۆ
دلێدا چێگێر نه‌بێت، خه‌لكانی زۆریش سوود له‌ زانسته‌که‌ی وه‌رنه‌گرن.

۶- گه‌وره‌ترین گوێرايه‌لی کردنی خوای گه‌وره‌، بپرا هه‌تانه‌ به‌خوا، و
گه‌وره‌ترین تاوانیش بپاوه‌ریه‌ به‌خوای گه‌وره‌، جا هەر کەسێک شوێن
فه‌رمانی خوای گه‌وره‌ بکه‌وێت له‌ گه‌وره‌ترین گوێرايه‌لیه‌کان و خۆی
بپاریزێت له‌ گه‌وره‌ترین تاوانه‌کان، تکه‌وايه‌ خوای گه‌وره‌ لێسی خۆش
بێت.

۷- نمونه‌ی کەسێک به‌ دوا‌ی فه‌رمووده‌دا نه‌گه‌رێت و لێی تێناگات ، وه‌کو
کەسێکی ده‌رمان کۆکه‌روه‌ وایه‌ و ده‌رمان کۆنه‌کاته‌وه‌ نازانی‌ت نه‌م
ده‌رمانانه‌ بۆ چ نه‌خۆشێک به‌کاردێن تاوه‌کو دکتۆر دیت، به‌م جۆره
خوێنه‌ری فه‌رمووده‌ به‌ ته‌واوی له‌ فه‌رمووده‌ ناگات تاوه‌کو شاره‌زای
ئایین (الفقیه) دیت و پێی نه‌لێت.

۸- هەر کەسێک له‌باره‌ی زانسته‌که‌وه‌ قسه‌ بکات و بپرا بده‌ت و گومانێ
وابێت خوای گه‌وره‌ پرسیاری نه‌وه‌ی لێناکات: که‌ چۆن بپرا و فه‌توای
داوه‌ له‌ ئایینی خوای گه‌وره‌؟ ئەوا ئایینی له‌سه‌ره‌خۆ ناسان کردوه‌.

۹- هەر کەسێک رێز له‌ خۆی بگه‌رێت دنیا و ناخۆشیه‌کانی ناوی له‌سه‌ر
سوک و ناسان نه‌بن، و هەر کەسێکیش بیه‌وێت له‌ سزای دوا‌پۆز رزگاری
ببێت، ئەوا گرنگی زۆر به‌ سزای دنیا نادات.

۱۸- په نډو ناموزگاری له ژبانی پيشه وادا:

- ۱- هه ژاری شوره یی نییه به لکو نه زانی عهیبو شوره ییه.
- ۲- زانست خاوه نه که ی بۆ به رزترین پله ی دونیاو دواړوژ بهرز نه کاته وه.
- ۳- خویندن له سهر هه موو موسلماننکی نیترو می واجب.
- ۴- موسلمان له باره ی هه موو شتیك هه نډیکي لی نه زانیتت و هه ولی نه وه نادات له هه موو شتیكدا هه مووی بزانییت.
- ۵- تاییه تمه نډبوون و پوچوون له بواریك له بواره کانی زانسته کانو شاره زاییه کی ته و او لیتی، باشتره له وه ی مرؤه رارابییت له نیوان زانسته کاند.
- ۶- موسلمان بهرگه ی تنگو چه له مه و ناخوژی سهر ریگای فیتروونو شاره زابوونی زانست نه گریت.
- ۷- موسلمان هه رگیز بی هیوا نابیت له فیتروونی زانست و بهر ده و ام له خوا نه پاریتته وه و نه لیتت ((وقل رب زدنی علما/ نزا بکه و بشلی: په روه رد گاردا، بهر ده و ام زانست و زانیاری زوژترو زیاترم پی بیه خشه)) (طه، ۱۱۴- ته فسیری ناسان).
- ۸- موسلمان فیری زانستی به سوود نه بییت تاوه کو سوود و قازانچ به خوژی و موسلمانان بگه یه نیتت.
- ۹- موسلمان دوور نه که ویتته وه له زانسته زیانه خشه ی سوود به خه لکی ناگه یه نن وه کو پیشه سازی شاره قو ماده بیه ژشکه ره کان و هه موو نه وانه ی که زیان به خه لکی نه گه یه نن.

۱۰- نه گهر هاتوو مرۆڤی زانا کۆچی دوایی کرد، نهوا ژياننامه کهوی بههۆی زانسته که یهوه سوود به خه لکی نه گه یه نیت.

۱۱- موسلمان همیشه دامه زراوه و نهو به لاو ناخۆشیانهی له دونیادا به سه ری دین هیچ کاری تیناکات، چونکه نارام گرتن له سه ر به لاو ناخۆشیه کان و بهرگه گرتنی نازاره کان له په وشتی موسلمانه کانه.

۱۲- دیاری وهرگرتن نه گهر مه به ست له به خشین دیاریه که بهرژه و هندیه کی له دواوه هه بیته و بههۆیه وه خوی گه وری لی بتۆریت نهوا هه رگیز دیاریه که وهرناگریت با هه رچهنده به مشار بیکه نه دوو پارچه.

۱۳- هه ر که سیک له بهر خوی گه وره واز له شتیکی هه رام بهینیت نهوا خوی گه وره شتی هه لالی باشتی پینه دات له شته هه رامه که.

۱۴- گۆشتی زانایان ژه هراویه و هه ر که سیک نازاریان بدات نهوا سه زای خوی گه وره بو خۆی مسۆگه ر نه کات.

۱۵- باش وایه ته رمی مردوو له شوینی پاک و دوور له تاوانکردن تیایدا بنیۆریت.

پیشہ‌وا
محمد کوری ئیدریسی
شافعی

۱- ناو، بنه ماله، له دايك بوونی :-

نازناوی نه بو عبداللهیه و ناوی تهواوی محمد کورپی نیدریس کورپی عباس کورپی عثمان کورپی شافع کورپی سانب کورپی عبید کورپی عبد یزید کورپی هاشم کورپی عبدالمطلب کورپی عبدمناف قورهیسی (مطلبی) هاشمی، مه که ییه.

شافعی نهوی دوو هاشمیانه: هاشم کورپی عبدالمطلب و هاشم کورپی عبدمناف، چونکه نهوی دیکه هاوسهرداری پیک هیتنا له گه ل شفاء کچی هاشم کورپی عبد مناف، لهوانهش عبديزیدی باپری شافعی له دايك بوو. پيشهوا شافعی له روي میژووی له دايك بوونیهوه سس یه م پيشهوا یه له چوار پيشهوا یه که، تازه که رهوی ناین بوو له سدهی دووم دا، پيشهوا شافعی (رهزای خوی لیبت) له (غزه ی) ولاتی فلسطین له سالی (۱۵۰) ی کچی له بنه ماله یه کی هه ژار له دايك بووه و هر به هه ژار یس پیگه یشت و زانستی خویندوه. به شیوه یه که له کاتی خویندنی پارچه خهزه ف- قوری سورکراو- و پارچه ی پیستی پاک کراو، تویکلی دارخورما، نیسکی مامزی کۆنه کردهوه تاوه کو نهوی خویندویه تی له سهری بنوسیتموه ههروه ها نه چوه فرمانگی تۆمارکردن تا لهوی کاغزی زیاده کۆیکاتهوه بۆ نویسن. دايك و باوکی له شاری مه که که وه به ره و غه ززه و عه سقلان کۆچیان کردبوو تاوه کو بژیوی ژیانسان مسۆگهر بکه ن، به لآم دوا ی نهوی شافعی له دايك نه بیّت به ماوه یه کی کورت باوکی کۆچی دوا یی نه کات محمد (شافعی) هیتیم کهوت، چاره نویسی کهوته ده ست دايکی،

نينجا نه گهر دايكى ژنيكى ژيرو چاك بيتت نهوا هۆكارى خوشبختى و كامرانى بۆ مناله كەى مسۆگهر نهكات، به لآم نه گهر وهها نه بوو نهوه مناله كەى توشى خرابه و داهاتويه كى نارۆشن نهكات. له بهر بهختى پيشهوا شافى دايكى يه كيتك بوو له دايكه ژيرو تيكۆشه ره باشه كان. به لگهش بۆ نه مه، جاريكيان دايكى شافى و ژنيكى ديكه و پياويك بۆ گهواهى دان بانگ نه كرتنه لاي دادوهر.

جا له و كاته دا، دادوهر نه يه ويته ههر دوو ژنه كان له يهك جيا بكا ته وه و به جيا و يه كه به يه كه گهواهييه كەيان لى وه رىگريت، بۆيه دايكى شافى به دادوهر نه لىت: بهم شىويه نايته چونكه خواى گهوره نه فرمريت: ((ان تضل احدهما فتذكر أحدهما الاخرى / نهوه كو يه كيتك له ئافره ته كان بىرى بچيت، با نهوى تريان بىرى بهينته وه)) (البقره، ۲۸۲-ت-ناسان). نينجا دادوهر ريش له سهر راي دايكى رازى بوو، نه مهشى به هه لىنجانتيكى به هيتز دانا و به به لگهشى دانا له سهر زانايى و شاره زايى هه بوونى به قورئانى پيرۆز، زانسته كەشى هۆكاريتك بوو له پهروه ده كردنى مناله كەى به پهروه ده يه كى ته ندروست و ريك و پيك، كه به هۆيه وه (محمدى كورپى بووه پيشه وايه كى بهرچاوى گه لى موسلمان.

۲- پينگه يشتنى زانستى؛

فاتمه خانم كچى عبدالله (ازدى) كورپه كەى خۆى خسته بهر خويندن تا وه كو قورئان له بهر بكات، سهره راي نه وهى هه ژارو هه تيم و بى باوك بوو، شافى له ته مه نى مناليدا چووه قوتابخانه و دايكى هيسچى نه بوو تا

له جیاتی کریمی خویندن بیداته مامۆستاکی، بۆیه مامۆستاکی که مترخه می نه کرد له فیژکردنی شافعیدا، به لām له بهر نهوهی مناله که زۆر زۆر زیرهک بوو سه رنجی مامۆستاکی بۆ لای خۆی راکیشا، چونکه پیشهوا شافعی زوو وانه کانی له بهر نه کرد بۆیه مامۆستاکی بایه خو گرنگی تهواوی پیندا، بن نهوهی کریمی خویندنی لیتوهریگریت. نینجا پیشهوا شافعی قورنانی پیرو زوو (الموطأ) ی له بهر کرد له کاتی کدا هیشتا منالیکه ده سالان بوو... پاشان گرنگی به زمانی عه ره بی داو، له م پیناوه شدا چوه دهشت و (ده) سالان له گه ل هۆزی ((هذیل)) ژسانی برده سه ر تاوه کو لیتا نه وه فیژری قسه کردن بیت. هۆزی هذیل ره وانترین هۆزی عه ره ب بوون، پیشهوا شافعی شیعو رو داوه کانی ابر دوو و چیرۆکه کانی نه م هۆزه ی له بهر کرد.

سه ره رای خویندنه که ی فیژری تیر هاویشتن بوو، به شیوه یه ک (ده) تیری نه هاویشتن، له هیچاندا هه لهی نه نه کردو له هه موویان نیشانه که ی نه پیکا.

پاشان گرنگی به فیژبوونی شه ریعت (الفقه) دا هه تا بووه زانایه کی دیارو بهرچاو له ناو گه لی مو سلماندا، له هۆزی نه م گرینگی دانه ش چوار گێرانه وه هه ن:

گێرانه وه ی یه که م: روژتکیان له سه ر و لاغه که ی بوو، له داوه شی نوسه ری (عبدالله زبیر) دانیشته بو، بهر پیندا نه رویشتن، پیشهوا تازه پینته گه یشت و نهوجه وان بوو، نینجا شیعی شاعیریک نه خوینیتسه وه،

نوسره که شی قامچیەکی بەشیۆهی نامۆژگاری لینه داو پیتی نه لیت: کهسانی وه کو تۆ خۆیان که مو له که دار ناکهن، نایا تا چ نه ندازه یه که شاره زاییت هدیە له بارهی شهرعه وه؟ بۆیه ووته که ی کاریه گهری له سهر دلی نه بیته و خیرا نه کات له وهی به شداری کوری زانستی مسلم کوری خالد زهیی، موفتی شاری مه که که نه کات و لیه وه فیژی شهرع نه بیته.

گیژانه وهی دووه م: له رینگادا بوو (نه چوو فیژی ریزمانی عهره بی و ویزه بیت) گه یشت به (مسلم) ی زانا و شاره زا له نایین، نینجا (مسلم) به شافعی نه لیت: خه لکی کویت؟ ووتی: خه لکی (مه که که) م، ووتی: مالت له کویته؟ ووتی: له (شعب الخیف) ه- ناوچه یه که له مه که که... ووتی: له چ هۆزیک؟ شافعی وه لأمی دایه وه: له هۆزی عبد مناف. مسلم ووتی: به به به!! (بۆ سه رسورمان به کاردیت) خوی گه وه له دونیا و دواړۆژدا ریزی لینگرتووی، نایا ووزه و تینگه یشتنه که ت له زانستی شهرعدا خه رج کردبایه باشت نه بوو بۆ تۆ؟

گیژانه وهی سییه م: شافعی خه ریکی شهر فیژبوون بوو... که گه یشته (مونا) ده نگیک له دواوهی شافعی پی ی ووت: خه ریکی فیژبوونی شهرعت به و ووزه و توانای خۆت له فیژبوونیدا خه رج به که. به لأم گومانی زیاتر له بارهی نه م گیژانه وه نه وه یه، نه مه زیاتر له نه ندیشه نزیکتره تا وه کو له راستی و واقع بیت.

گیژانه وهی چواره م: جاریکیان مصعب کوری زیر نه گاته شافعی (له و کاته دا خه ریکی فیژبوونی شهر و ریزمانی عهره بی نه بیته) مصعب پی ی نه لیت: تا که ی خه ریکی نه مه نه بیت؟ نه گه ر به اتایه فیژی فه رموده و

شەرع بووتایه بۆ تۆ باشتەر بوو، نینجا له گەڵ مصعب چوو خزمەت
پێشەوا مالیک کوپی ئەنس و بە ئەوی سپارد، لە خزمەت پێشەوا
مالیک مایهوه تاوه کو زۆری زانستهکە ی لەلا خویند، بە هەمان شێوه
چوو لە زانایانی دیکە ی شاری مەدینە و زانستی ئەوانیشی خویندو
پاشان چوو عێراق لەو ئای لە محمد کوپی حسن مایهوه و لێهوه فێری
زانستی شەریعت بوو، پاشان گەرایهوه شاری مەدینە.

گێڕانهوه و رووداوهکان هەر چۆنیک بێت ئەنجام ئەوه بوو خۆی گهوره
پێشەوا شافعی ناماده کردبوو لەو ی فێری شەریعت بێت ئەوه ک زمان و
وێه فێر بێت، چونکه له دلی چهسپاند بوو که زانستی شەریعت باشتره
له زمان و وێه ی عەرەب.

بەم جۆره پێشەوا شافعی بەردهوام بوو له ناماده بوونی کوپی زانایان
له بواره جیا جیاکانی زانستهکاندا، له بەر زۆری هەژاریه کەشی ئەو
نێسکانە ی کۆنه کردهوه که ئەتوانرا له سەری بنوسریت، تاوه کو ئەو
زانستە ی لەلای زانایان خویندوو یه تی له سەری بنوسیتهوه، هەموو جار
ئەچوو خانە ی تۆمار کردن (ی سەر بە حکومەت) و پارچه پەراوی
فرێدراوی کۆنه کردهوه تاوه کو له سەریان بنوسیت و ئەیووت:

زانست نێچیره، و نووسین بەستنهوه یه تی

به پەتیکی بههێز نێچیره کەت ببهستوه

چونکه کەم ژیرییه مامز راویکە ی

و له نێو خەلکیشدا بهر هەلدای بکە ی

روژتکیان سندوقی پیتشهوا شافعی شویتنی نامینیت لهوهی پارچه
تیسک و پهراوو پارچه پیستی نووسراوی لی دابنیت، ههتا شویتنی
پشودان و شویتنی نووستنهکشی هه موو گرتبووه وه هیج شویتنیک نه مابوو
نه مانه لی دابنی بویه (ویستی) هاته سه سهوهی هه رچی زانسته،
نهوهی له پارچه تیسک و پهراو، پارچه کانی دیکه دا کوی کردۆته وه به باشی
له بهریان بکات و پیوستی بهم هه موو پارچه کۆکراوانه نه بیت، و خۆیانی
رزگار بکات

پیتشهوا شافعی به نه ندازه یه ک زیره ک و بیر تیژ بوو، که، نه گهر ویستبای
به شیک له په رتوکیک له بهر بکات هه و لی نه دا لاپه رهی به رام بهر
دابۆشیت له ترسی نهوهی نه وه ک چاری پی بکه ویت و له بهری بکات پیش
نهوهی لاپه رهی مه به ستدار له بهر بکات.

هژکاری به هیزبوونی یاده وه ریه کشی به هیزی باوه رو یه قین و پروایه کی
چاک و راستگۆیه کی بی وینه بوو.

سه ره پای به هیزی زیره کی و توانای له بهر کردنه کی، نه وه هیه هه ندیک
سکالای خرابی توانای له بهر کردنی زانسته کان لای مامۆستاکان نه کات و
خۆی به که مته رخم دانه نیت و نه لیت:

سکالای خراب له بهر کردم کرد بۆ لای وه کیع

نه ویش رینمونی کردم بۆ وازهیتان له گونا

پیتی و وتم زانست رووناکییه

وه رووناکی خواش نادریتته گونا هکار

۳- گهشته زانستیه کانی؛

پیشهوا حزی به گهشت کردن هه بوو، حزی نه کرد له پیناو فیروونو زانستدا له ولاتیکهوه بهرو ولاتیکه دیکه پروات، تاوه کو فیری زانستی ناین بیتو گوی له شاعیرانو ویژه وانان بگریته و بارودوخی موسلمانانیش بیینت...

نیمه نیستا باسی گهشت کردنه کانی پیشهوا شافی نه کهینو له باسی نم گهشته شدا نازارو ناخوشیه کانی پیشهوا (شافی) مان بۆ روون نه بیتهوه که له ژیانیدا چه شتویه تی تاوه کو بوه یه کیک لهو پیشهوا بی هاوتایانهی وه کو نمونه له هه مرو کات و شوینیکدا بۆ چاو لی کردن نه هینریتتهوه.

۴- گهشتی یه کهم بهروو شاری مه دینه؛

پیشهوا شافی بهرده وام حزی له بینینی شاری مه دینه بوو، نهو شاره ی شوینی سه ره تای به هیزوونو و بلا بوونه وی نایینی نیسلام بووه دلئی به ناوات بوو له وهی سهردانی گۆری پیغه مبهر (ﷺ) بکات، ههروه ها سهردانی (به قییم) یش بکات، پاشان بچیتته خزمهت پیشهوا مالیکو له بواری شهریه تدا سوودی لیوه ریگریته.

دوای نه وهی قورنانی پیروو (الموطأ) نهو پهرتوکه ی فهرمووده کانی پیغه مبهری (ﷺ) تیایدا کۆکراوه ته وه له بهر بکات، نه ندازه یه کی باشیش

فیربییت له زانستی زمان و ویزه و شعرو رهوانیژییدا، ویستی گهشت بکات
بهره و شاری مه‌دینه تاوه‌کو زانستی نه‌ویش فیربییت. نینجا سه‌ردانی
ده‌سه‌لاتداری مه‌ککه‌ی کرد تاوه‌کو له ریگه‌یه‌وه به خزمهت پیشه‌وا
مالیک بگات و له‌لای نه و بخوینیت.

ده‌سه‌لاتداری مه‌ککه‌ش پیشه‌وا شافعی باش نه‌ناسی و له‌بهر
زانایه‌کشی زۆری خو‌ش نه‌ویست بۆیه دوو نامه‌ی بۆ نووسی: یه‌که‌میان
بۆ ده‌سه‌لاتداری مه‌دینه برو، تیایدا پله و پایه‌ی زانستی شافعی
روونکرده‌وه، دووه‌مینیش بۆ پیشه‌وا مالیک بوو تیایدا نه و رۆله گه‌وره‌ی
پیشه‌وا شافعی پیتی هه‌لته‌ستیت (له‌گه‌ل خه‌لکی مه‌ککه‌و جگه‌ له‌وانیش
له‌ بواری کاروباری نایندا) باس کردبوو.

پیشه‌وا شافعی هه‌ردوو نامه‌کهی وه‌رگرت، به‌ دلخۆشیه‌کی زۆره‌وه
گه‌رپایه‌وه ماله‌کهی، به‌شپۆه‌یه‌ک بوو که گه‌یشه‌ ماله‌وه له‌ خو‌شیان به
توندی له‌ ده‌رگای ماله‌وه‌ی دا، دایکیشی پیتی ووت: نه‌وه کیتی له‌ ده‌رگا
نه‌دات؟ ووتی: منم شافعی.

دایکی پیتی ووت: بگه‌رپۆه، برۆ فیره هه‌لسوکه‌وتی حوان و باش به،
نینجا وه‌روه. ده‌رگای لینه‌کرده‌وه، بۆیه شافعی به‌رده‌وام برو داوای له
دایکی نه‌کرد که ده‌رگای لیبکاته‌وه و داوای لیبوردنی لینه‌کردو پیتی
ووت: هه‌رگیز جارێکی دیکه به‌م شپۆه‌یه له‌ ده‌رگا ناده‌م به‌رده‌وام برو له
پارانه‌وه‌کهی تاوه‌کو دایکی ده‌رگا‌کهی لیکرده‌وه، نینجا شافعی
رووداوه‌کهی بۆ گه‌رپایه‌وه.

باشان بهرو شاری مه دینه گهشتی کرد، که گه‌یشته نه‌وی چوه مزگهوت و نویژی عه‌سری نه‌جماداو باشان سه‌ردانی گۆری پیغه‌مبهر (ﷺ) و دوو هاورپیه‌که‌ی کردو سه‌لامی لیک‌کردن، پاشانیش سه‌ردانی (به‌قیع‌ی کرد، نینجا چوه لای ده‌سه‌لاتداری مه‌دینه و خۆی پیناساندو ده‌سه‌لاتداری مه‌دینه‌ش شافعی به‌پیشه‌وا مالیک ناساند.

دوای نه‌وی پیشه‌وا مالیک زانی شافعی پله‌و پایه‌یه‌کی زانستی به‌رزنی هه‌یه، زۆری به‌خیر هیناو کردیه میوانی مالی خۆی و پیستی ووت: به‌یانی په‌رتوکی (الموطأ) ت بۆ نه‌خوینمه‌وه و فیرت نه‌که‌م. پیشه‌وا شافعی پیستی ووت: له‌به‌رم کردوه، بۆیه پیشه‌وا مالیک داوای لیک‌کرد (الموطأ) بخوینیته‌وه. نینجا پیشه‌وا شافعی به‌رده‌وام بوو له‌خویندنه‌وه‌ی (الموطأ) بۆ پیشه‌وا مالیک هه‌تاوه‌کو له‌ماوه‌ی چهند رۆژیکی که‌مدا ته‌واوی کرد. بۆیه پیشه‌وا مالیک له‌م زیره‌کیسه‌ی پیشه‌وا شافعی زۆر دل‌خۆش بوو. نینجا شافعی له‌مزگهوت و له‌خزمت پیشه‌وا مالیک ده‌ستی به‌وانه‌ خویندن کردو به‌رده‌وام بوو له‌سه‌ری به‌بێن دواکه‌وتن و به‌ریک‌وپیتکیش ناماده‌ی وانه‌کان نه‌بوو. هه‌ر وانیه‌کیشی لای پیشه‌وا بخویندبایه‌ نه‌وا نه‌ینوو سییه‌وه. پیشه‌وا (مالیک) یش سه‌رنجی نه‌دا‌یه و زۆری پێ گ‌رنگ بوو. پیشه‌وا شافعی هه‌ژده‌ مانگ به‌میوانی لای پیشه‌وا مالیک مایه‌وه، و به‌رده‌وام له‌گه‌لی بو ج له‌ماله‌وه یاخود له‌مزگهوت دا. پیشه‌وا مالیک به‌خۆی خواردن و خواردنه‌وه‌ی پیتکه‌ش نه‌کرد. له‌گه‌ل خۆی نه‌برد بۆ نیو کۆری زانستییه‌که‌ی که‌ له‌نیو مزگهوت بوو. دوای نه‌وه‌ی پیشه‌وا مالک

په‌رتوکی (الموطأ) بی بۆ فیرخو‌ازان نه‌خوینده‌وه نه‌وا شافعی یارمه‌تی فیرخو‌ازانی نه‌دا له نووسینه‌وه‌ی (الموطأ) بو پیتی نه‌ووتنه‌وه تاوه‌کو نه‌وانیش نه‌یانوو‌سییه‌وه تا وای لی‌هات خه‌لک پێشه‌وا (شافع) بیان ناسی و ریزی شایسته‌ی نه‌ویان زانی و پله و پایه‌ی لای نه‌وان به‌رز بووه‌وه. به‌م جو‌ره شافعی زانستی (ش‌رع) له پێشه‌وا مالیک فیربوو، یاده‌وه‌ری خو‌ی به زانستی زیاتر به‌هیزکردو فەرمووده‌شی له‌لا خویند. ئینجا شافعی چووه خزمه‌ت مام‌زستاو زانایه‌کانی دیکه‌ی شاری مه‌دینه‌و له‌لای هه‌موویان زانستی خویند.

نه‌و شته سه‌یرانه‌ی شافعی له (مه‌دینه‌) دا بیینی:

بی‌گومان هه‌ر مرۆفیک ب‌جیته هه‌ر شوینیک د‌وای شوینی له‌ دایک بوونی و تیایدا ب‌ژی و له‌ گه‌ل بارود‌ۆخه‌کی راییت، نه‌وا له شوینه تازه‌که‌ی هه‌ندیک شتی سه‌یرو سه‌مه‌ره نه‌بینیت. ئینجا پێشه‌وا شافعی چ‌وار شتی سه‌یری له شاری مه‌دینه‌دا بیینی:

یه‌که‌م: دا‌په‌یه‌کی له‌و‌ی بیینی ته‌مه‌نی بیست و یه‌ک سا‌ل بوو.
دووه‌م: پیاویکی زۆر قه‌رزاری بیینی که داد‌وه‌ر له‌به‌ر قه‌رزێ خه‌لک به‌لای کاب‌راوه، ب‌پیری ب‌بیه‌ش بوونی له‌مالی کاب‌رایه‌که (واته قه‌رزاره‌که) دا.

سه‌یهم: پیاویکی پیری (نه‌وه‌د) سا‌له‌ی بیینی به‌رۆژ به‌په‌نی په‌تی نه‌سو‌را‌یه‌وه خه‌لکی فیری گۆزانی نه‌کرد، کاتی‌کیش، کاتێ نوێژ کردن

نەهات ئەوا بەدانیشتنەوێ نوێژی نەنجام ئەدا.

چوارەم: دەسەلاتداری شاری مەدینە یینی- پیاویکی باش بوو- دەسەلاتدارە که ووتیە بەردەستەکانی خۆی: نایا بۆچی خەلک کۆنابنەوێ لەبەردەم دەرگا کەمدا هەروەکو لەلای دەسەلاتدارانی تر کۆتەبنەوێ؟ ئەوانیش پێیان ووت: تۆ لەکەس نادەی و کەسێش نازار نادەی. ئەویش ووتی: نایا بەمجۆرەیه؟! دەی بپرۆن پێشەوام بۆ پێنن. ئەوانیش چوون گرتیان و هێنایان، نینجا بەستیانهوێ. لێیان ئەدا، پێشەواش ئەبیوت: خۆایە پایەدارت بکات لەسەر چ سزام ئەدەی؟!... ئەمە بەردەوام بوو تاوێ کو خەلک لێیان کۆبوونەوێ.

۵- گەشتی دووھمی بۆ عێراق:

شافعی دواي ئەوێ لەشاری مەدینە ئەو زانستانە یستی فێری بوو، خۆی نامادە کرد بچیت بۆ عێراق بۆ ئەوێ لەوێ بچوینیت، چونکە زانیبوێ پێشەوا ئەبو حەنیفە لە عێراق ژیاوێ و هەرلەوێش کۆچی دوايی کردوێ، چەندین زانای لەدواي خۆی بەجێهێشتون، لەوانە ئەو دوو پێشەوايە پایە بەرزە: ئەوانیش: ئەبو یوسف کورپی حسن بوو، دواي ئەوێ خۆی نامادە کرد بۆ گەشت کردن، چووێ خزمەت پێشەوا مالیک و پیتی راگەیانند ئەیەوێت بچیت بۆ عێراق. پێشەوا مالیکیش پیتی ووت: پێغەمبەر (ﷺ) فرمویەتی: ((فریشتەکان بالی خۆیان بۆ خێرخوازان رانەخەن و رازیشن لەسەر ئەوێ بۆی هەول ئەدەن)). دواي مالتاوايی کردن پێشەوا شافعی

بهره و شاری کوفه بهرې کھوت، که گه‌یشته نه‌وی چووه مزگه‌وت بۆ نویژ کردن، له‌وکاته‌دا له‌نیو مزگه‌وت کورنکی بینی نویژی نه‌کرد، شیتوازی نویژکردنه‌که‌ی پی باش نه‌بوو، بۆیه نامۆژگاری کرد به‌لام کوره‌که نامۆژگاریه‌که‌ی وه‌رنه‌گرت.

پاشان کوره‌که چووه خزمه‌ت نه‌بو یوسف و نبین حسن. نه‌وانیش له‌باره‌ی نویژه‌که‌ی پرسیاریان لیکرد. کوره‌که به هه‌ردووکیانی ووت: پیاوێک له‌نیو مزگه‌وت دایه ره‌خنه له‌شیتوازی نه‌نجام دانسی نویژه‌که‌م نه‌گریت. (کورپی حسن) پیی ووت: برۆ لای پیاوه‌که‌و پیی بلی: به‌چ کرداریک ده‌ست به‌ نه‌نجامدانی نویژ نه‌که‌ی؟ کوره‌که چووه لای شافعی و نه‌م پرسیاره‌ی لیکرد، وه‌لامی (شافعی)ش نه‌وه‌بوو: به‌ نه‌نجامدانی دوو فهرزو سوننه‌تیک ده‌ست به‌ نویژ نه‌که‌م. (کورپی حسن)یش به‌ کوره‌که‌ی ووت: بگه‌رێره‌هه‌ لای نه‌و، پرسیاره‌ی دوو فهرزو سوننه‌ته‌که‌ی لیبکه‌؟

دوای نه‌وه‌ی کوره‌که هاته‌وه‌ لای شافعی و پرسیاره‌ی لیکرد، شافعی ووتی: دوو فهرزه‌کان نیه‌ت هینان و (الله اکبر)ی سه‌ره‌تای نویژه (تکبیره‌ الاحرام)ه. به‌لام هه‌رچی سوننه‌ته‌که‌یه نه‌وا به‌رزکردنه‌وه‌ی هه‌ردوو ده‌سته‌کانه هه‌تا ناستی گوێچکه‌کان.

دوای نه‌وه‌ی کوره‌که هاته‌وه‌ خزمه‌ت دوو زانایه‌که‌و وه‌لامی شافعی پی راگه‌یاندن. ووتیان: نه‌وه ووتی که‌سیکی شه‌ره‌زایه له شه‌رعدا. بۆیه ویستیان شافعی بناسن هه‌ردووکیان چوونه لای شافعی و پرسیاره‌ی زانست و بنه‌ماله‌ی و شوێنی له‌ دایک بوونی لیکرد نینجا شافعی وه‌لامی

پرسیاره‌کمی دانه‌وه. نینجا (کورپی حسن) میوانداری پیشه‌وا شافعی کردو رینگه‌ی پیندا چهن‌دی حمز نه‌کا له پهرتوکه‌کانی نیو پهرتوکه‌خانه‌کمی، سوود وهریگریتو له‌به‌ریان بنووسیته‌وه.

شافعی به نهن‌دازه‌ی له‌به‌رگرتنه‌وه‌ی نه‌و پهرتوکه‌کانه‌ی مه‌به‌ستی بوون له خزمه‌ت (کورپی حسن) مایه‌وه. کاتیکیش که ویستی گه‌شتی‌کی دیکه بکات نه‌و پهرتوکه‌کانه‌ی له‌به‌ری گرتبوونه‌وه نیشانی (کورپی حسن)‌ی دا، نه‌ویش زۆری پیخۆش بوو، پشتگیری لیکردو سی هه‌زار پارهی دایه‌ بۆ نه‌وه‌ی له گه‌شته‌کمی یارمه‌تی بدات، شافعی‌ش پاره‌کمی لیوه‌رگرت دو‌عای چاکه‌ی بۆ کرد.

۶- گه‌شتی سۆیه‌م بۆ ولاتی فارس:

دوای نه‌وه‌ی نه‌و پهرتوکه‌کانه‌ی ویستی- له‌نیو پهرتوکه‌خانه‌ی محمد کورپی حسن- له‌به‌ری گرتنه‌وه، له‌سالی (۱۷۲)‌ی کۆچی له‌شاری کوفه‌ به‌ره‌و ولاتی فارس و ده‌ورویه‌ری به‌رپێ کهوت، پاشان بۆ باکوری غیراق هه‌تا گه‌یشه‌ باشوری ولاتی رۆم- نه‌نادۆل، پاشان چوه‌و هه‌ران و دوایش بۆ فه‌له‌ستین رۆیشت.

گه‌شته‌کمی دوو سالی‌ی خایاند، زانیاریه‌کی باشی به‌ده‌ست هینا له‌و زانیانه‌ی که به‌خزمه‌تیان گه‌یشت... له‌م گه‌شته‌یدا پیشه‌وا شافعی زیاتر شاره‌زای کاروبار و ره‌وشت و هه‌لسوکه‌وتی خه‌لک بوو. پاشان دوای گه‌شته‌کمی چوه‌و شاری مه‌دینه‌ی پیروژ به‌ مه‌به‌ستی سه‌ردان کردنی

پیشهوا مالیک چونکه زوری هز نه کرد بیینن. دواى بیست و هوت روژ نینجا گه‌یشته نیو شارو چووه نیو مزگه‌وتی پیغه‌مبهر له‌ویش نویژی عه‌سری به‌نه‌نجام گه‌یاند، دواىی سه‌لامی له پیغه‌مبهر (ﷺ) و دوو هاوری‌یه‌که‌ی (ره‌زای خویان لیبتت) کرد. پاشان چووه خزمه‌ت وانه‌کانی پیشه‌وا مالیک. دواى نه‌وه پیشه‌وا مالیک به‌هاتنه‌که‌ی زانی بانگی کرده لای خۆی و به‌خیر‌هاتنی لیکرد و ده‌به‌ره خۆی وهریناو به‌خه‌ل‌کیشی ناسانده‌وه، داواشی لیکرد وانه‌که ته‌واو بکات. دواى نه‌وه‌ی پیشه‌وا شافعی له ووتنی وانه‌که ته‌واو بوو، پیشه‌وا مالیک بردیه‌وه مالتی خۆی. نینجا پیشه‌وا شافعی چوار سالو چهند مانگیک له‌شاری مدینه له‌خزمه‌ت پیشه‌وا مالیک مایه‌وه (ره‌زای خوی لیبتت).

۷- گه‌شتی چواره‌م بویه‌مه‌ن؛

پیشه‌وا شافعی سه‌ردانی شاری (مه‌ککه‌ی) پیروزی شوینی له‌دایک برونی و مامۆستا به‌ریزه‌کانی- کرده‌وه.

پاشان چووه دیده‌نی خزمه‌کانی و داواى یارمه‌تی دارایی لیکردن تاوه‌کو هه‌ندیک له پیوستیه‌کانی خویندنی- وه‌ک پیدایه‌ستی نوسین و گه‌شت کردن بۆ وه‌ده‌ست هینانی زانستی زیاتر- له‌سه‌ر شانی سوک بکات به‌لام. خزمه‌کانی وه‌لامی داواکه‌یان نه‌دایه‌وه نه‌وه هیه هه‌ندیکیان چوونه لای دادوهری یه‌مه‌ن- که ناوی مصعب بوو نه‌و کات له‌نیو شاری مه‌ککه‌دا بوو باسی پیشه‌وا شافعیان بۆ کرد، دادوهره‌که‌ش پیشه‌وا

شاعری به خیر هینا و پتی ووت: نه میری پرواداران فرمانی بۆ نویسیم که بکاته دادور له یه مهن نایا له گه لمان دیت بۆ نه وی- تکا وایه خرای گه وره قه ره بووی یارمه تی نه دانی خزمه کانت بکاته وه.

پاشان شاعری چوه یه مهن کاری دادوهری گرتنه ستۆ وه وئیکی زۆر باشی له پینا و چاکه ی خه لکی دا، که له سه ری سوپاس کرا، به ده ست پاک و ره وشتی باش و زانستی زۆر ناویانگی له نیۆ خه لک دا بلا بو وه.

نهم ناویانگی له (یه مهن) وه گه یشته وه شاری مه ککه و خه لکی مه ککه ش ستایشی شافعیان نه کرد و به چاکه یان باس نه کرد. نینجا دوا ی نه وه ی نهم ستایش کردنه و به چاک ناوه ی تانی شاعری گه یشته وه لای مامۆستا که ی- سفیان کوری عیینه - فرمووده ناس و شاره زاو زانای شاری مه ککه. کاتیک شاعری به سه ردان هات بو وه ناو مه ککه به خیر هاتنه وه ی لیکرد و پتی ووت: باسی چاکه کردنی تۆ له گه ل خه لکی یه مهن و بلا بو ونه وه ی ناویانگی باشی تۆم پتگه یشته وه. له وه ی له بهر خوا نهم چاکانه ت کردوه، نه وه هیه مه چۆره وه یه مهن، به لām نه و به گوئی نامۆژگاری مامۆستا که ی نه کرد و گه پرایه وه یه مهن. دوا ی نه وه ی گه پرایه وه یه مهن، پۆستی دادوهری (نهجران) یان پتسپارد، له ویش ناویانگی باشی بلا بو یه وه. پتسه و شاعری هانی خه لکی نه دا بۆ سه ر سوننه ت و یاسای راست و دروست، به لām خه لکی (نهجران) یه هه وئیان نه دا شاعری بگۆرن و هه لسه که وت و ره فتاری وه که خۆیان لیبکه ن هه ره که هه مان هه وئیان له گه ل دادوهری پتسه ودا ، دابوو، به لām له هه وئه که یان له گه ل پتسه وادا

سەرکهوتوو نهبوون،

شافعی بەردەوام بوو لە بلاوکردنەوهی دادوهری و راوه دوونانی چهوت و ناراستی و خراپەدا. بەلام هەموو کاتیك - خراپەکاران ئەوانەى رقیان لە بەرپابوونی راستی و دادوهرییه خربوونەوه بۆ تیکۆشان لە دژی پێشەوا شافعیدا و هەولتکی نارەوایانە و ستمکارانەیان دا لە دژی پێشەوا شافعی، لەلامی ئەمیری برواداران، ئەگەر خۆی گهوره نەپیاراستبایە نزیک بوو بە (کۆتایی هاتنی ژيانی) تەواو بێت.

شافعی گهراپهوه مهككهى پیرۆزو کۆرێکی تاییهتی بۆ بلاوکردنەوهی زانسته شرعیەکان کردەوه، زۆرێک لە زانایانیش لە کۆرەکهی بەهره‌مەند بوون و گوتیان ئەگرت لە شتوازه تازه‌کان بۆ هەڵنێجانی بپیارەکان، هەتاوه‌کو ژیریان پربوو لە زانسته و زۆر شتی تازه‌ی لێ فێربوون و لە نەبجامیشدا گهواهییاندا له‌وهی بالا دەستییەکی تەواوی هەیه لە زانسته و تیکه‌یشتندا.

لهو زانایانەى گهواهی داوه له بالا دەست بوونی شافعی لە زانسته و زانیاریدا: پێشەوا احمد کورپی حەنبەل بوو، که به سەردان بۆ جێبەجێکردنی فەریزەى حەج هاتبوو هەوێ شاری مهككه و هاته نینو مزگهوتی (مسجد الحرام) و چاری كهوت به پێشەوا شافعی و (کۆرە زانستییه‌که) و دواى نەبجامدانى گفتوگۆیه‌کی تێرو تەسەل لەگەڵ شافعیدا بۆی دەرکهوت که شافعی خاوهن زانستێکی زۆرو شارەزاییه‌کی گهوره‌ی ههیه له شرعدا بۆیه ووتی.

لهبارهی فرموده وه گفتوگۆمان کرد نه مبینی که سیتک وهك نهو زانا بیت، پاشان لهبارهی شرع (فقه) دا گفتوگۆمان کرد، له نهوم شاره زاتر نه مبینی، دوایی گفتوگۆمان لهبارهی (قورنان) کرد نه مبینی له نهو زاناترو شاره زاتر بیت، پاشان لهبارهی زماندا گفتوگۆمان کرد زانیم کهوا بو خۆی خانسهی زمانه له (زمانو وێژهدا)، ههرگیز چاوه کاتم که سیکی هه لکه وتووی، وهك نهوی نه مبینوه.

۸- گهشتی پینجهم بو به غدا:

پیشهوا شافعی چوه به غداد، به لام پیش نهوهی بگاته نهوی ناریانگه کهی پیشی که وتبوو، زانایان و شاره زایان (فقهاء) و فرموده ناسانی و یتیهی پیشهوا نه محمد کوری حهنبهل و عبدالرحمن کوری مهدی و نيسحاق کوری راهویه باسی زانایهتی و شاره زایهتی و لیتهاتوویی پیشه وایان بو خه لکی به غداد کردبوو.

پیشهوا شافعی گه شسته به غداد و بووه میوان لای (زعفرانی) که وێژه وانیککی لیتهاتووو به توانا بوو، جگه له مهش په یوه ندیسه کی به هیتزی له گهژ دهسه لاتدارانی عیراق هه بوو.

پاشان چوه مزگهوتی رۆژناوای به غداد، نهو مزگهوتسهی که کۆره زانستییه کانی لی نه به ستر او چوو، له لایه کی نیتو مزگهوته که کۆری تایبهتی خۆی له پیتناو سوود گه یانندن به خه لک لهوی کرده وه تیایدا بنچینه و شیتوازه کانی ریتبازه کهی باس نه کرد. نینجا فیرخوازان و زانایانیش چوونه نیتو کۆره کهی بو سوود وه رگرتن له شاره زایی و

زانایه تیه که ی پیشه وادا.

شافعی بهره وام بوو له سهر بلاوکردنه وه ی زانسته که ی به پالپشت به هینانه وه ی به لگه ی زانستی به هیز له سهر نه وه ی که نه لیت. تاوه کو بو زانایان روون بووه وه: که شافعی خاوه ن زانستی کی زورو بو شوماره. له نه نجامی نه مه شدا حسن کورپی محمد زعفرانی گواهی نه دات له وه ی خاوه ن لیته اتوو یی و توانایه کی زوره له زانستداو له م باره یه وه نه لیت: ((فهرمووده ناسان خه وتبوون، شافعی به ناگای هینانه وه، بو یسه نه وانیش به ناگا هاتنه وه)).

زانایان و فهرمووده ناسان و شاره زایانی شرع (فقهاء) ی خه لکی عیراق پیشوازییه کی بو وینه یان له پیشه و شافعی کرد، سوودیکی زوریان بینی له زانسته زوره که ی. خو شه ویستیه کی که م وینه یان بو ده ربری. ستایشیکی زوریان کرد که شایانی نه م ستایش کردنه بوو له بهر زوری زانسته و چاکه ی به رامبه ر به موسلمانان به گشتی. به م جو ره خه لکی کی زور سوودیان بینی له زانستی پیشه و شافعی، که سیکیان نه بینی وه ک نه و شاره زاو زانا بیت له شرع و ویژه و زمان و شعرو هه لیتنجانی بریاره کان و تیگه یشتنیتی کی جوان بو فهرمووده کانی خوی گه وه.

۹- گه شتی شه شه م بهره و میسر:

پیشه و شافعی گه شتی کی کرد بو مصر، هویه که شی نه وه بوو، که عباس کورپی عبدالله کورپی موسی کورپی عبدالله کورپی عباس بانگه یشتی کرد بوو تاوه کو بچیته میسر. (عباس) یش جینشنی عبدالله ی

کوری مەنمون بوو لە میسر. بۆیە (شافعی)ش داوەت نامەکەی وەرگرت و بەرەو میسر گەشتی کرد.

کاتیک پێشەوا شافعی خۆی نامادەکرد بۆ ئەوەی بەرەو میسر بچیت
شەریکی ووت، کە ناوەڕۆکەکەی بە کورتی ئەمە بوو:

نێرە جی ئەهیتلەم و نەپرۆم بەرەو میسر
بەلام من نازاتم ئەمە بۆ سەرکەوتن و دەولەمەندیە
یاخود بۆ مردن و نیتو گۆر

شافعی لەم شعرەیدا پرسبیری ئەوە نەکات ناخۆ نایا دەولەمەند بوون و
سەرکەوتنە ناوا دلی بۆ میسر کە مەندکیش نەکات یاخود بۆ مردن و
چوونە شوینی هەتا هەتایی نیتو گۆر؟

قەدەری خوا وەلامی دایەو کە بۆ هەردووکیان نەچیت، چونکە لەوی
(لە میسر) دەولەمەند بوو بەهۆی ئەوەی هەندیک مۆلک و مائی میراتی
خزم و کەسەکانی بەرکەوت.

بەهەمان شیوە سەرکەوتنی بە دەست هینا بەهۆی بلاکردنەوی
زانست و بیرو راکانی و ریبازەکە لە شەرعدا، پاشان مۆلەتی ژبانی
دونیای تەواو بوو لە میسر لە سالی (٢٠٤) کۆچی و لە تەمەنی پەنجاو
چار سالی، کۆچی دوابی کرد و هەر لەویش نیتراوه.

دوابی ئەوەی خەلگی بەغداد بە نیازی گەشتکردنی پێشەوایان زانی
لەوی بەغداد بەجێ ئەهیتلن و نەچیتە میسر، هەموویان چوونەدەر تاوێ کو
مالتاوابی لیبکەن، لە پێشیاندا ئەحمەد کوری حنبلی کە یەکیک بوو لە

قوتابیه گه‌وره و به‌ریزه‌کانی پی‌ش‌ه‌وا شافعی، ناماده‌بوو بۆ مائ‌شاوایی کردنه‌که.

شافعی هه‌ستی به‌وه کردبوو مانه‌وه‌ی له میسر کۆتا شوئینه‌تی له‌م دونیایه و زۆر شوئین گه‌راوه و مانه‌وه‌که‌ی له‌وی ماوه‌یه‌کی زۆر نه‌بات، بۆیه جاریکی دیکه نه‌حمده‌ی کورپی حنب‌ل و نه‌وه‌ی له‌گه‌لیه‌تی له‌خه‌لکی به‌غدا- جاریکی تر چاری به‌مانه‌ ناکه‌وئته‌وه، بۆیه سۆزی جولاو گریا، نه‌م گریان‌ه‌ش کاری کرده سهر خه‌لکی چوارده‌وره‌که‌ی و نه‌وانی‌شی به‌گریان هیتا. کاتیک کورپی حنب‌ل له‌ مه‌راسیمی مائ‌شاوایی کردنه‌که گه‌رایه‌وه، ووتیه نه‌وانه‌ی له‌گه‌لی بوون: ((ش‌رع (فقه) داخرا‌بوو به‌لام شافعی ده‌رگاکه‌ی کرده‌وه)).

هه‌ندیک له‌ قوتابییه‌کانی پی‌ش‌ه‌وا وه‌کو: عبدالله‌ی کورپی زیر (الحمیدی) و ربیع (المراوی) هاورپه‌تی گه‌شته‌که‌یان کرد بۆ میسر.

شافعی گه‌یشه میسر و چوه لای خزمه‌کانی له‌ نه‌وه‌ی (ازد). پاش نه‌وه‌ی زانای به‌تاویانگ عبدالله کورپی حکم که یه‌کیک بوو له‌ زانا پایه‌ به‌رزه‌کانی میسر به‌هاتنی شافعی زانی س‌ردانی کرد بۆ نه‌وه‌ی هه‌ندیک له‌و نه‌رکه‌ی له‌سه‌ریه‌تی به‌جیه‌هینیت. چاری به‌ شافعی که‌وت و پيش‌وازیه‌کی گه‌رمی لی‌کردو په‌رتوکی (الموطأ)ی له‌گه‌ل ووتسه‌وه دوا‌ی ریزگرته‌یک زۆریش چوار هه‌زار دیناری پيش‌که‌ش کرد.

دوا‌ی گیرسانه‌وه‌ی پی‌ش‌ه‌وا شافعی له‌ میسر له‌نیتو مزگه‌وتی عه‌مر کورپی عاص ده‌ستی کرد به‌ وانه‌ ووتنه‌وه. هه‌موو رۆژیک دوا‌ی نوئێژی

به‌یانی دهستی نه‌کرد به‌ وانه‌ ووتنه‌وه‌ و کۆره‌که‌ی، به‌م شیویه‌، به‌پیتی
زانسته‌ جۆر به‌ جۆره‌کانی دابه‌ش کردبوو:

یه‌که‌م: راسته‌وخۆ دوا‌ی نه‌نجامدانی نو‌یژی به‌یانی هه‌ندی‌ک نایه‌تی
قورنانی نه‌خو‌ینده‌وه‌ و راقه‌ی نه‌کردن و پاشان وه‌لامی پرس‌یاری
ناماده‌بوونی نه‌دایه‌وه‌، به‌م شیویه‌ به‌رده‌وام نه‌بوو تا‌وه‌کو رۆژ
هه‌لته‌هات.

دووه‌م: دوا‌ی نه‌وه‌ی رۆژ هه‌ل نه‌هات و ماوه‌یه‌ک به‌رز نه‌بووه‌وه
هه‌موویان نو‌یژی چ‌یشته‌نگاو (الضحی) بیان نه‌نجام نه‌دا. فیت‌رخوا‌زانی
قورنان و ته‌فسیر نه‌رۆ‌یشتن، نینجا نۆ‌ره‌ی فیت‌رخوا‌زانی فه‌رموده‌ نه‌هات،
پیشه‌وا شافعی دهستی به‌ ووتنه‌وه‌ی فه‌رموده‌ی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) نه‌کرد.
پیشه‌وا (ره‌زای خوا‌ی لی‌بی‌ت) له‌کاتی ووتنه‌وه‌ی وانه‌کاندا نازادی
بیرکردنه‌وه‌ی ته‌وا‌وی نه‌به‌خشی به‌ قوتا‌ییبه‌کانی و پیتی نه‌ووتن: ((نه‌گه‌ر
نیشانه‌و به‌لگه‌یه‌که‌م بۆ باس کردن که ژیری ئیوه‌ وه‌ری نه‌نه‌گرت و به‌
نا‌ته‌وا‌وی دانه‌نا، نه‌وا پیتی رازی مه‌بن چونکه‌ ژیری پت‌ویسته‌ راستی
وه‌ریگرت)).

سێ‌یه‌م: کاتیک (رۆژ) ماوه‌یه‌کی زۆر به‌رز نه‌بووه‌وه‌ فیت‌رخوا‌زانی
فه‌رموده‌ نه‌رۆ‌یشتن و نۆ‌ره‌ی فیت‌رخوا‌زانی شه‌رع (فقه) نه‌هات. نینجا
نه‌وانیشی فیت‌ره‌ پاک و خا‌وتینی (طهارة) و په‌رستش (عبادة) و مامه‌له‌
(معامله) و سنوره‌کان (حدود) و شیوا‌زه‌کانیانی له‌نی‌تو شه‌رعدا فیت‌ر
نه‌کردن.

چارہم: دوائِ نہوی کاتی خوتندنی فیخوازانی شہرع کزتا نہہات
فیخوازانی ویزہو شعرو ریزمان نہہات نہوانیشی فیتر نہکردن۔ بہم جزوہ
لہ گہل فیخوازہ کانی نہمایہوہ تاوہ کو نویژی نیوہروشی نہکرد۔ نینجا
نہ گہرایہوہ مالہوہ بؤ پشوودان و خوتندنہوہ۔

پیشہوا شافعی بہم شیوہیہ رۆژہ کانی لہ بلاوکردنہوہی زانست و
زانیاریدا بہسہر نہبرد۔ نہم رہفتارہش ہمان ہل سوکہوت و رہفتاری
گہورہ پیشہوایان و بانگخوازانہ لہ ہموو سہردہم و شوینیکدا۔

۱۰- ماموستا و راہرہ کانی؛-

پیشہوا شافعی سہرتا لہ خزمہت مسلم کوری خالد (الزنجی) دہستی
پتکرد، پاشان چووہ خزمہت سفیان کوری عیینہ و سعید کوری سالم
(القداح) و داود کوری عبدالرحمن (العطار) و عبدالحمید کوری عبدالعزیز
کوری تہبو داودو لہ خزمہت نہمانہ زانستی خوتند۔ نہمانہ ہموویان
زانایانی ہلکہوتووی شاری مہککھی پیروز بوون۔

بہلام ماموستایہ کانی خہلکی مہدینہی پیروز نہمانہ بوون:

مالیک کوری نہنہس، نیبراہیم کوری سعد نہنہساری، عبدالعزیز کوری
محمد (الدروردی)، نیبراہیم کوری یحیی (الاسامی)، محمد کوری سعید
کوری فدیك، عبداللہ کوری نافع (الصانغ) بوون۔

ماموستا کانی شی لہ یہ مہن نہمانہ بوون:

مطرف کوری مازن، ہشام کوری یوسف، عمر کوری تہبو سہلہ مہ،
یحیی کوری حسان بوون۔

مامۆستایانی شی له عێراق:

محمد کورپی حسن، وه کعب کورپی جهراح، نه بو نوسامه حماد کورپی نوسامه، نيسماعيل کورپی عطيه، عبدالوهاب کورپی عبدالحميد بوون. جگه له وهش پيشهوا شافعی سوودیکی گه وهی بینی له پهرتوکه کانی محمد کورپی حسن و ههروهها له لیکنۆلینه وهی له شهرع (فقه) ی عێراقی و گفتوگۆکانی له گه ل زانه کاندای سوودیکی بێ پایانی بینی. هه موو نه مانه رێگهی بۆ ناسان کرد له وهی بهراوردیک بکات له نیوان فقهی مه دینه و عێراق، و له نیوان (فقه) و ژیری (عقل) و گوازرایه وه (نقل) به هه مان شتیه نه مه یارمه تیدا بۆ دارشتمنی بنچینه و بنه مای شتیوازو ریساکانی له رێبازه کهیدا.

۱۱- قوتابییه کانی پيشهوا؛

قوتابییه کانی پيشهوا زۆر بوون. نه مهش له بهر زۆری گه شته کانی بوو له ولاتی که وه بۆ ولاتیکی دیکه. له مه و دوا ژماره یه که له قوتابییه کانی پيشهوا (رهزای خوی لیبت) له و شوێنانه ی لی نیشته جی بووه، باس نه که من.

یه که م/ قوتابییه کانی پيشهوا له مه که ی پیروژ:

له دیارترین قوتابییه کانی پيشهوا له مه که ی پیروژدا نه مانه بوون: نه بویه کر نه لومهیدی، نه بویه کر محمد کورپی نیدریس، نیبراهیم کورپی محمد کورپی عباس، نیبراهیم کورپی عبدالله (الجبجی)، نیبراهیم کورپی نه بو حه ییه، زبیر کورپی سلیمان قوره یشی، محمد کورپی بشیر شه ییی،

موسی کوری نه بو جارود بوون.

دوهم / قوتابییه کانی پیشهوا له بهغداد:

له دیارترین قوتابییه کانی له بهغداددا: پیشهوا احمد کوری حنبیل، حسین کوری علی نه لکرابیی، حسن صباح زعفرانی، احمد کوری محمد نه شعهری، نه بو ثور (الکلبی)، عبدالرحمن کوری مهدی، عبدالرحمن کوری عبدالله کوری سوار (العنبری)، علی کوری زید، عبدالله کوری محمد عه قیل بوون.

سییهم / قوتابییه کانی پیشهوا له میسر:

له دیارترین قوتابییه کانی له میسر: حرمله کوری یحیی، یوسف کوری یحیی بوه یطی، نیسماعیل کوری یحیی (المزنی)، محمد کوری عبدالله، کوری عبدالحمک وهریبع کوری سلیمان نه لمیزی، وحسن کوری عبدالعزیز جروی، و زید کوری بشر حهضره می بوون، .

نه متوانی باسی هه موو قوتابییه کانی پیشهوا بکه م چونکه ژماره بیان زۆر زۆره، هه مویان جوانترین ریژی پیشهوا شافعی یان نه گرت که شایانی بهرزی پله و پایه ی زانستی نهو بوو. نا نه مه پیشهوا نه محمد کوری (حنبیل)ه - پیشهوا ی نه هلی سوننهت و جماعت له ته نیشته پیشهوا شافعی به ریډا نه پروات، پیشهوا سواری گوی دریتیک بووه و پیشهوا نه حمدیش له ته نیشته وه نه پروات و وانه نه خوتنیت.

کاتیک یحیی کوری معین بهمه نه زانئ ره خنه له نه حمده کوری حنبیل نه گریته و پیتی نه لیت: ((نه گهر تۆ له لایه کی دیکه بووایه له کاتی رویشتن له گه پیشه وادا نهوا بۆ تۆ باشتر نه بو)).

۱۲- شاره زایی و (فقه) ی پیشه وای:-

شاره زایی و تیگه یشتنی و (فقه) ی پیشه وای نمونه یه کی رازاوه و جوانی (فقهی) بوو له میژووی یاسادانان (تشریح) ی نیسلا مدا چونکه هاوسه نگی و گردبونه وه یه کی دروست کردبوو له نیوان تیگه یشتنی (فقه) خاوه نه زمونی ژیری و بیروپرا و له نیوان تیگه یشتنی (فقه) ی شویتنکه و تن و پابه ندبوون (نقل) و فرموده دا... نهو شویتنکه و تن و پابه ندبوون (نقل) هی سونه ت و پیتوانه کردن (قیاس) و بیروپرا، هاوسه نگی نه کات. نهو شهرعه یه که سنوورتک دانه نیت بۆ ریگاکانی تیگه یشتنی قورنان و سونه ت و ریساکانی هه لئینجان و ده رکردنی برپاری شهرعی.

بهه جۆره پیشه وای شافعی توژیینه وه ی شاره زایی (فقه) ی زانایانی مه دینه و شاره زایی (فقه) ی عیراق کرد و بهراوردی هه ردووکیانی کرد، گفتوگۆی له گه ل خه لکی مه دینه و عیراقدا کردوون دوا ی شاره زا بوون و زانیاری و نه زمونیتی زۆر له بواری زانسته شهرعه کاندا دوا ی نه مانه هه موی، نینجا ریبازه که ی له سه ر نه م بنه مایانه دارشته وه:

ره چا و کردنی قورنان و سونه تی پیغه مبه ر (ﷺ) و کۆده نگی زانایانو

پیتوانه کردن (قیاس) بوو:

هه مان نهو بنه مایانهن که له په رتوکی (الرسالة) دا باسی کردوون نهوانه ی که له شیوهی ریتساو بنه مای تازه و نوږ له چوارچیتوهی فقهی نیسلامدا له لای شاره زایان (فقهاء) خویان نه نوینن.

جگه له مه پیشهوا شافعی بنه مای ((به چاک دانان- الاستحسان) ی پوچهل کرده وه و په رتوکیکی له م پیناوه دا دانا به ناوی (ابطال الاستحسان)) که نهو بنه مایه په پیشهوا نه بو حنیفه و پیشهوا مالیک له کاتی ده رکردنی بریاره شهرعیه کاندای کاریان پیکردوون... پیشهوا شافعی هژکاری کار پینه کردنه که ی نه م بنه مایه به م شیوهیه روون نه کاته وه:

((کوژش کردن و هه ول دان بۆ دوزینه وهی بریاری شهرعی له بارو گونجاو بۆ کیشه دیار که وتوه کان به ریتگای بنه مای (به چاک دانان- الاستحسان) به بی نه وهی پشت به ستیت به بنه مایه کی شهرع یا خود ده قیتکی قورنان و سوننه ت نهوا هه ولتکی پوچهل و هه له یه، بۆیه نه خنامه که شی به هه مان شیوه بی (به ره م) ه، و پوچهل یشه)).

به م جوړه ریتبازه که ی له نیو مه که ی پیروزو به غداد و میسر بلا بو وه، به لام نه ستیره ی که شاهوی زیاتر له میسر بوو، به هوی گۆرانکاریه کانی ژینگه و کومه لگاش زۆر تیک شتی تازه یان خسته سر ریتبازه که ی، به هه مان شیوه له بهر هه مان هژکاری گۆرانکاری، هه ندیک له راو بۆچوونه کانی (خوشی گۆری و هه مواری کردن، به رده و امیش نه بووت: ((له هه ر کویتیک فهرمووده ی راست و دروستی پیغه مبه ر (پوچهل

هه بیټ نهوا ریټازی منیش له وټیه.. واته ریټازی من فەرمووده ی راست و دروستی پیغه مبهره (وَسَلِّمْ))^{صَلَّوْا}.

پیشهوا (رهزای خوای لیټیت) رقی له تازه داهیتراوه کان (بدعة) له ناییندا نه بووه وه و پټی ناخوش بوو، خزی لی نه پاراست.

۱۳- دانراوه کانی پیشهوا:

پیشهوا شافعی (رهزای خوای لیټیت) له خیرایی دانانی پهرتوکه کاند او له گه له هه بوونی ووردبینی و دانانیتکی ریک و پیک و پیگه یشتوو، که سیټکی لیټهاتووو بټ وینه بوو. ژیری مرؤف سه راسیمه نه ما له وه ی ژماره یه کی زوری پهرتوکی داناو له گه له نه وه ی ته مه نیشی زیاتر نه بووه له په نجاو چوار سال.

پیشهوا شافعی (رهزای خوای لیټیت) (۱۱۳) پهرتوکی له باره ی شهرع و راقه ی قورنانی پیروزو نوصول و یتزه و جگه له مانهش داناو. زۆربه ی نه م پهرتوکه نه شی له پهرتوکی (الام) دا کۆکردۆته وه. به هه مان شتیه پهرتوکی ((الرسالة)) ی داناو که باس له ریساو بنه ماکانی شهرع (اصول الفقه) نه کات، ههروه ک کاتیک له عیراق بوو پهرتوکی (الحجة) ی داناو.

ههروه ها نه مانهش پهرتوکه کانی پیشهوا (شافعی): (الوصایا الکبیره، اختلاف اهل العراق، وصية الشافعي، جماع العلم، ابطال الاستحسان، جامع المزني الكبير، جامع المزني الصغير، الأمالي، مختصر

الربيع و البيطي، الاملاء).

هروه‌ها دیوانیتیکی (شعر) یشی هه‌یه و جگه له‌مانه له‌و پهرتوکانه‌ی به خۆی نووسیویه‌تیه‌وه یاخود بیرۆکه‌کانی هی نه‌و بیته و یه‌کینکی تر بۆی نویسییه‌ته‌وه.

۱۴- به‌لا و ناخوشییه‌کانی پیشه‌وا:

حماد به‌ریه‌ری له‌لایه‌ن هارون ره‌شید کرابروه ده‌سه‌لاتداری یه‌مه‌ن. له‌و کاته‌ی به‌ره‌و یه‌مه‌ن نه‌چو، هه‌ندیک له‌ قوره‌یشییه‌کان به (حماد) یان ووت: پیشه‌وا شافعی بکه به‌ راویژکاره‌ بۆ نه‌وه‌ی یارمه‌تیت بدات له‌ هه‌لسوراندنی کاره‌کانت له‌ یه‌مه‌ندا، چونکه نه‌و که‌سیکی زانا و قسه‌ی کاریگه‌رو دامه‌زراوه‌و نه‌توانیته‌ پشته‌ی پی به‌سه‌تیت بۆیه‌ حمادیش رازی بو، نینجا داوای له‌ پیشه‌وا شافعی کرد که له‌گه‌لێ به‌چیت بۆ یه‌مه‌ن، پیشه‌وا شافعی (شافعی)ش رازی بو، له‌وئ پۆستی له‌ یه‌مه‌ن پی‌سه‌پیت‌درا. ده‌سه‌لاتداری یه‌مه‌نیش نه‌ویویست سه‌روود و قازانج له‌ ناوبانگی چاکه‌و به‌رزنی پله‌و پایه‌ی زانستی پیشه‌وا شافعی به‌بینیته‌ بۆ نه‌وه‌ی به‌هۆی نه‌وه‌و به‌توانیته‌ خۆی پی ده‌وله‌مه‌ند بکات و داوای له‌ پیشه‌وا شافعی کرد که یارمه‌تی بدات بۆ به‌ده‌ست هه‌تانی پاره‌و مولک و به‌ نه‌وه‌ی مافیکی به‌سه‌ر نه‌و مولک و پارانه‌وه‌ هه‌بیته‌، به‌لام پیشه‌وا شافعی نه‌ویویست له‌م ستم کردنه‌و کۆکردنه‌وه‌و خواردنی مولک و مالی خه‌لک به‌شدار به‌یته‌، و یارمه‌تی بدات به‌لکو هه‌میشه‌ ریگه‌ی راست و خوای گه‌ور به‌ به‌ر

نههینایه‌وهو (مو - به‌مو) له‌گه‌ل شه‌رعی خ‌وای گه‌وره‌دا بوو،
به‌رده‌وامیش بۆی له‌ بۆ سه‌دابوو نه‌وه‌ك ده‌سه‌لاتدار كرده‌وه‌ی خ‌راپ یاخ‌ود
فه‌رمانی سته‌مكارانه‌ ده‌ربكاتو هه‌میشه‌ ریی لی نه‌گرت له‌وه‌ی خ‌راپه‌و
خ‌راپه‌كاری به‌ریا بكات، بۆیه‌ ده‌سه‌لاتدار نه‌مه‌ی زۆر پی ناخۆش بوو،
نه‌یویست تووشی به‌لایه‌کی بكات بۆ نه‌وه‌ی خۆ له‌ پی‌شه‌وا رزگار بكات.

به‌لئێ به‌م جۆره‌ ده‌سه‌لاتداری یه‌مه‌ن نامه‌یه‌کی بۆ ه‌ارون ره‌شید نووسی
له‌و كاته‌شدا ه‌ارون ره‌شید نه‌میری بر‌واداران بوو، زۆریش رقی له‌عه‌له‌ویه
(شیعه) كان نه‌بووه‌وه‌ تیایدا نووسیوی نۆ كه‌سی شیعه‌ هه‌ن له‌گه‌ل
شافعیدا نه‌یانه‌ویت دژایه‌تی نه‌میر بکه‌نو جه‌نگت له‌گه‌ل به‌ریا بکه‌ن، به‌م
شیتویه‌ ده‌سه‌لاتداری یه‌مه‌ن سته‌میکی گه‌وره‌ی له‌ پی‌شه‌وا شافعی كرد
چونكه‌ بئ نه‌وه‌ی ناگادار بی‌ت به‌كارو نیازی نۆ كه‌سه‌كان نه‌وی (واته
شافعی) له‌گه‌ل نه‌وان هه‌ژمار كردبوو.

ه‌ارون ره‌شیدیش فه‌رمانی بۆ ده‌سه‌لاتداری یه‌مه‌ن ده‌ركرد كه‌ هه‌ر
(ده) كه‌سه‌كه‌ قۆل به‌ست بكاتو ره‌وانه‌ی به‌غدادیان بكات. ده‌سه‌لاتداری
یه‌مه‌نیش فه‌رمانه‌كه‌ی به‌جئ هینا و شافعی له‌گه‌ل هه‌ر (نۆ) كه‌سه‌كه‌ی
گرتو قۆلو بازویان له‌ ملیان به‌ستنه‌وه‌و به‌ هه‌ندیک سه‌ریازی تابه‌تیدا
ره‌وانه‌ی به‌غدادی كردن، نه‌م رووداوه‌ش له‌ سالی (١٨٤)ی كۆچی بوو.

دوای نه‌وه‌ی گه‌راوه‌كان گه‌یه‌نرانه‌ به‌غدادو نیشانی ه‌ارون ره‌شیدیان دا
له‌و كاته‌شدا (عمد كورپی حسن شه‌بیانی سه‌رۆکی) دادوه‌ران له‌لای ه‌ارون
بوو، ه‌ارون فه‌رمانی كوشتنی هه‌ر (نۆ) شیعه‌كاني ده‌ركرد، كاتیكیش

نۆره هاته سهر شافعی بۆ نهوهی پرپاریتکیش لهسهر چاره نووسی نهو (واته شافعی) ده ریکات، محمد کورپی حسن ووتی: نهی نه میری برپواداران نه مه (واته شافعی) زانایه کی گه وره و لیتهاتوو. (شافعی)ش ووتی: نهی نه میری برپواداران چی نه لئی له باره ی دوو پیاو یه کیتکیان به برای خو ی دام نه نیت، نهوه ی دیکه ش به بنده ی خو ی دام نه نیت، نایا به رای تو کامه م خو شتر نه ویت؟ هارونیش ووتی: نهوه ی به برات دانه نی. شافعیش ووتی: نهی نه میری برپواداران، نیه نهوه ی عه باسن (ره زای خوای لیبتیت) نیه مه ش نهوه ی (مطلب)ین بۆیه نیه، نیه به برای خو تان دانه نین، به لام نهوه ی علی به بنده ی خو یانیا ن هه ژمارمان نه کهن، نایا چۆن یارمه تی نهوان نه ده م و دژی نیه رانه وه ستم؟ بۆیه هارون ره شید له پیشه و شافعی خو شبوو، به محمد کورپی هه سه نی سپارد. به م جو ره پیشه و شافعی ناخو شیه که ی له سه ر لاکه و ت.

کاتیکیش پیاو تیک پر سیاری له پیشه و شافعی کرد، ووتی: نهی نه بو عبدالله، کامه یان بۆ پیاو باشه، دامه زرا و بیت یا خود تا قی بکریتسه وه؟ پیشه و اش ووتی: پیاو دامه زرا و ناییت تا وه کو تا قی نه کریتسه وه، چونکه خوای گه وره نوح و نیراهیم و موسی و عیسی و محمد و پیغه مبه رانی (ﷺ) تا قی کردۆتموه نینجا دوای نهوه ی نهوان خو ژاگر بوون دامه زراوی کردوون، بۆیه هه رگیز گو مان نه بن له وه ی له ناخو شی و نازار خه لاس نه بن. پاشان شافعی گه پرایه وه شاری مه که که ی پیرو ز...

۱۵- کۆچی دوايي پيشهوا:-

پيشهوا شافعی بهر دهوام بوو له سهر بلاوکردنه وهی زانست له ناوچه جيا جيا كانی سهر زهوی، بهرده و امیش قسهی راست و ههقی نه کرد، جگه له خوای گهوره نه گهرنا له كهسی تر نه ترسا، بهرده و ام بوو له سهر كاری چاكه خوازی و، فیر كردنی فیر خوازان و رینمونی كردنی خهلكی بۆ سهر رینگای راست و دروست تاوه كو له نه بگامی تووش بوونی به نه خۆشییه كی كوشنده تووشی خوین به ربویتی كی قورس هات و له ماله وه كهوت. كاتی كیش ((مزنی)) قوتابی سهر دانی كرد و ههوالی پرسى پيشهوا ووتى: خهريكه له دونیا كۆچ بكه و جودا بيمه وه له برایان، پهرداخى مردن بنۆشم و به خزمهت خوای گهوره شاد بيمه وه، بهلام سویند به خوا نازانم ناخۆ گیانم نه چیتته به ههشت تاوه كو پیروزیایی لیبكه م یا خود نه چیتته دۆزه خ تاوه كو سهره خۆشی لیبكه م دوايي گریا...

پاشان قسهی له گهڵ كهسو كاره كهی كرد و پیسی ووتن: نه گهر مردم برۆنه لای دهسه لاتدار و داوای لیبكه ن كه بمشۆریت.

دوايي كوپه مامه كهی پیسی ووت: نه رۆین نویت نه كهین، نینجا نه گهر پینه وه پيشهوا شافعی ووتى: نایا دانه نیشن و چاره پتی گیان ده رچوونی من نه كهن.

نیمه رۆیشتین و له مزگهوت نویت مان نه بگامدا، پاشان گهرايينه وه پیمان ووت: نایا نویت كردوه؟ ووتى: بهلێ نینجا داوای ناوی كرد، كاته كهش زستان بوو، پیمان ووت: نایا ناوی گهرمی تیکه ل بكهین؟ ووتى: ناوی سه فهرجه لی له گهڵ تیکه ل بكه ن. پاشان به ماوه یه كی كه م،

پیش نویژی بهیانی، کۆچی دوایی کرد (رهحمتهی خوای لیبت) کۆچی دواییه کەشی له شەوی هەینی دوایەمین رۆژی مانگی (رهجهب) ی سالی (۲۰۴) کۆچی بوو. له ناچهی (فسطاط) ی قاهیره نیژرا. مزگهوتیکی گهوارهشیان له قاهیره به ناوی نهوهوه دروست کردوه. غهه و پهژارهیهک بهائی کیتشا بهسەر ههموویان. دواي نهوهی چوونه لای دهسهلاتدار تاوهکو وهسیهتنامهکەى جیبهجی بکهن بهوهی دهسهلاتدار بیئشۆریت ههروهک خۆی وهسیهتی کردبوو، دهسهلاتداریش ووتی: نایا پیشهوا قهرزداره؟ ووتیان: بهلێ. بۆیه فرمانی دهکرد له مالى تایبهتی خۆی قهزرهکەى پیشهوا بدهنهوه پاشان پیتی ووتن: برۆن تهرمی بشۆرن. نهوانیش ووتیان: پیشهوا پیتی ووتین: که تۆ تهرمهکەى بشۆریت، دهسهلاتداریش ووتی: قهرزدارانهوهی من شۆردنی نهوه... پاشان گهرا نهوه تاوهکو تهرمهکەى بشۆرن.

بهلێ دواي شۆردنی تهرمی پیشهوا، بههه و گۆرستانیان برد، خهلهکیش بهرپێزیکی زۆرهوه ههولتی نهوهیان نهدا تاوهکو تهرمهکەى لهسهه شانیان دابنێن و بههه و گۆرستانی بهرن، نههه بهردهوام بوو تاوهکو له زهوی منالهکانی کورپی عبدالهکم نیژرا.

۱۶- نههه قسانهی دواي کۆچی دواییهکەى - لهبارهیهوه- و تراون:-

پیشهوا شافعی (رهزای خوای لیبت) له سهردهمی کادا ژیا که زانای پایه بهرزى زۆرى تیا دا دههکهوتبوو بهلام پیشهوا لهناو ههموویاندا ههلهکهوت و رێبازهکەى خۆی له ناچه جیا جیاکانی زهویدا بلاو کردهوه. له بهر نیاز پاکى و دلسۆزی بسۆ خوای گههروه و پیغه مبههه (و) و

موسلمانان، زانایان ستایشیکی زۆری پیشه‌وایان کردووه، نا ئیمه ئیستا هەندیک له ووتەى زانایان باس ئەکەین کە لەبارەى پیشه‌وا شافعی هەم لەکاتى ژيانیدا و ههروه‌ها له‌کاتى مردنیشیدا ووتیانە.

۱- ووتەى سفیان کورپی عیینهى مامۆستای پیشه‌وا:

((ئەگەر شافعی مردبێت، ئەوا باشترین کەسى سەردەم مردووه)) لەو کاتەدا ئەو قەسەیهى ووت کە پیشه‌وا شافعی فەرموودهى ئەخوێند لەلای سفیان و کاتیکیش گەیشته فەرمووده‌یه‌ک لەبارەى بەندەکان (رقائق) لە هۆش خۆى چوو، ئەوانى چوارده‌ورهى ووتیان شافعی مرد. ئینجا سفیانیش ئەم قەسەیهى لەبارەى شافعییه‌وه ووت.

۲- ووتەى فضل کورپی دکین عمر کورپی حماد:

((نەمانبێنیه‌وه نەمانبێستوه کەسێک هەبێت لە شافعی زیاتر، زاناتر و تینگەیشتووتر و لێهاتووتر بێت)).

۳- ووتەى ئەبو ئەور:

((هەر کەسێک گومانى ئەوه ببات یەکیکی هارتای وه‌کو محمدی کورپی ئیدریسى شافعی بینیه‌وه لەرووى (زانایه‌تى، ره‌وانبێژى، شاره‌زایى، لێهاتووى، دامه‌زراوى)یه‌وه، ئەوا درۆى کردووه. لە سەردەمى ئەودا هارتای ئەبوو، کاتیکیش کۆچى دواى کرد کەسێکی دیکە جێگەى ناگرته‌وه.

۴- ووتھی ئه بو عبید قاسم کوری سلام:

((هاوتای (شافعی)م نه بینیه که له شه ژیرترو خواپهرست ترو رهوانبیزترو بیرو رای جوانترو زاناتر بیت))، ههروه ها ووتی ((هیچ پیاوکی وه کو شافعی لیتهاتوو داناو زانام نه بینیه)).

۵- ووتھی ئه حمده کوری حنبل:

((کهسیکی وهک (شافعی)م نه بینیه که کهم هه له بکات له زانست و زانیاری، و توندو پیگیرتر بیت له سه پابه ند بوون به سوننه تی پیغه مبه ر ((ﷺ)). ههروه ها ووتی: (کهسیکی وهک شافعی زاناترو رهوانبیزترو تیگه یشتوو ترم نه بینیه)).

۶- ووتھی جنید:

((شافعی له و که سانه بوو هه میسه زمانی له راست ووتن و ناییندا نه جولا)).

۷- ووتھی ئه بو منصور ئه زهه ری:

((په رتو که کان و دانراوه کانی شاره زایانو زانیانی ناوچه جیا جیا کاسم دیوه و خویندوو مه ته وه، بینیم شافعی له ناویاندا زاناترو زمان پاراوترو بیدتیزتر بو)).

۱۷- له ووتەکانی پێشه‌وا؛-

۱- ره‌زامه‌ندبوونی خه‌لکی ناواتیکه‌و نایه‌ته‌دی، که‌وابوو، بۆ نامۆژگاری بێت نه‌لێم، رێگای سه‌لامه‌تی و به‌ختیاری لای خه‌لک نییه، سه‌رنج بده نه‌وهی بۆ تۆ باشه‌و هۆکاری به‌ختیاری دونه‌یا و دینه‌ پابه‌نده‌ پێشه‌وه، واز له خه‌لک و کاروباره‌که‌یان به‌ینه.

۲- زانسته‌و زانیاری باشتره‌ له‌ نوێژی سونه‌ته‌.

۳- بچوینه‌و شاره‌زابه‌ پێش نه‌وهی ده‌سه‌لات بگریته‌ ده‌سته‌، چونکه‌ نه‌گه‌ر ده‌سه‌لات گرته‌ ده‌سته‌و لێپرسراوی کارنیکت پێسه‌پێردرا نه‌وا له‌به‌ر خه‌ریک بوون به‌ کاری لێپرسراویته‌وه‌ فریای خوێندن ناکه‌وه‌یت و ناتوانیت شاره‌زا بێت له‌ نایین.

۴- هه‌ر که‌سه‌یک راستگۆ بێت له‌ به‌رامبه‌ر براهه‌تی براهه‌که‌یدا، نه‌وا چاو نه‌په‌ژیت له‌ هه‌له‌و که‌موکوپه‌که‌نیدا.

۵- سه‌رکه‌وته‌ن و ره‌وه‌شتی جوان و به‌رپێژی و نه‌رم و نیانی زانایان نه‌نجامه‌که‌ی رێزداری و سه‌ربه‌رزی و رازاوه‌یی دل‌و ده‌روونیه‌نه‌، له‌لایه‌ن خه‌لکی.

۶- هه‌ر که‌سه‌یک زانسته‌ بچوینیت با ووردبیت نه‌گه‌رنا ناوه‌رۆکی زانسته‌ له‌ ده‌سته‌ نه‌چیت.

۷- هه‌ر که‌سه‌یک ناره‌زووی دونه‌یا و یسته‌ به‌شپه‌یه‌کی به‌هێژ به‌سه‌ریدا زال بێت، نه‌وا نه‌بیتته‌ به‌نده‌ی خه‌لکانی دونه‌یا و یسته‌.

۸- هه‌ر که‌سه‌یک دادوه‌ر بێت و هه‌زار نه‌بیت له‌ ژبانی دادوه‌ریدا نه‌وا دزه‌و به‌ ناوه‌وا مالتی پێکه‌وه‌ ناوه‌.

۹- هه‌ر که‌سه‌یک به‌ گوێه‌که‌انی نامۆژگاری باش یاخود هه‌ر شتیکی له‌م

- شېۋەيە بېيىستىن ئەوا نەتوانىت بۆ كەسانى دىكەى بگىپىتتەۋە، ھەر كەسىتكىش بە دل ۋەرىبگىرىت ئەوا ھۆشيارو ناگادارە، ھەر كەسىتكىش نامۆزگارى لە رەھەندەكانى كردهۋە كە ۋەرىبگىرىت ئەوا رىنمونى كراۋە.
- ۱۰- بەرپىزترىن خەلك لە رووى رىزەۋە كەسىتكە رىزى خۆى لەبەر چاۋ نەبىتو خۆى بە (بەرپىزتر) دانەنىت لە خەلكى، باشتىنىشىان كەسىتكە چاكەى خۆى لەبەر چاۋ نىيە ۋە خەلك بە چاك ۋە باش دانەنىت.
- ۱۱- ھەر كەسىتك بە نەپنى نامۆزگارى براكەى بكات ئەوا مەبەستى سوود پىنگەياندنو نامۆزگارى كوردنەتى، ھەر كەسىتكىش بەبەر چاۋى خەلكىيەۋە نامۆزگارى بكات ئەوا رووشكىنى كرددوۋە لە جىياتى سوود گەياندن زىانى پىنگەياندوۋە.
- ۱۲- ھاۋرپىتتەتى كوردنى كەسى بى شەرم ۋە خراپەكار، مايەى زەرەرمەندى ۋە شەرمەزارىيە لە رۆزى دوايىدا.
- ۱۳- ھەر كەسىتك قسەى خەلكت بۆ بگىپىتتەۋە، ئەوا قسەى تۆش بۆ خەلكى نەگىپىتتەۋە ھەر (كەسىتك)ىشت رازى كورد ئەوا لە ستايش كوردنى تۆدا زىادەرپۆى نەكاتو زىادەى پىۋە نەنى، بەھەمان شىۋە ھەر كەسىتك تۈرە كورد، لەبارەى تۆۋە زىادەرپۆى نەلپتو زىادەى نەخاتە سەر.
- ۱۴- ھەر كەسىتك چاكەى لەگەل كوردى ئەوا تۆى بەند كرددوۋە، ھەر كەسىتكىش فەرامۆشت بكات ئەوا تۆى نازاد كرددوۋە.
- ۱۵- ھەر كەسىتك خواپەرىستى ۋە تەقۋا بەھىزو خۆشەۋىستى نەكات، ئەوا لاۋازو ناخۆشەۋىستە.

- ۱۶- هميشه فيرخوازاني هه ژارو كه دهست سهر كه وتوتوترو ليهاتوتوترو
من له كاتي خويندنندا به زه حمت په راوم بۆ نووسين دهست نه كهوت.
- ۱۷- ههر كه سيك به شتي (نارهوا) خۆي پسي جوان بكات، نهوا
كه موكوري و تاوانه كاني ناشكرا نه بن لاي خهلكي.
- ۱۸- خوي گهوره هيچ كه سيك دامه زراو ناكات تاوه كو تاقي نه كاته وه،
چونكه خوي گهوره هه موو پيغه مبه راني (دردوودي خويان ليبييت)
تايكرده وه و ناخۆشي به سهردا هيتاون، نينجا كاتييك خۆراگر بسون
نهوا دامه زراوي كردن.
- ۱۹- كهس گومان نهبا له وهی رزگاري نه بييت له نازارو ناخۆشي نيو
دونيا دا.

۱۸- په نندووانه وهرگرتن له ژياننامه ي پيشه وا؛-

- ۱- گهشت كردن له شاريكه وه بۆ شاريكي ديكه له پيناو فير بسووني
زانست يا خود بلاو كردنه وهی نركييكه له سهر هه موو موسلماننيك
به گشتي.
- ۲- هاوړي نهو كه سه يه له خۆشي و ناخۆشيدا له گهلت بييت و به راستت
دابنييت.
- ۳- ناييت فرماني دهسه لاتدارينيكي له ري ده رچووي دوور له خوي گهوره
جي به جي بكر ييت.
- ۴- هه ژاري و نه بووني شوره يي نييه، به لام شوره يي نه وه يه به سهر شوړي و
ملكه چي دهست له بهر خهلكي پان بكه يته وه.

۵- خوای گهوره بهرگری له کهسانی پروادار نهکات و جیگیرو دامهزراویان نهکات.

۶- رازی بوونی خه‌لک بۆ (موسلمان له رازی بوونی خوای گهوره‌وه‌یه.

۷- خۆراگری و نارام گرتن، مرۆڤ نه‌گه‌یه‌نیته مه‌به‌ست و ناواتی خۆی.

۸- به‌هیزی پروا ده‌رگای خێرو خۆشی له دونیاو دوا‌پۆژدا له‌سه‌ر مرۆڤ نه‌کاته‌وه.

۹- هه‌ر که‌سیک چاکه له‌گه‌ل یه‌کینک بکات که خراپه‌ی له‌گه‌ل کردبیت نه‌وا دل‌ی نه‌وی بۆ خۆی ده‌سته‌به‌ر کردوه.

۱۰- هه‌ر که‌سیک بیه‌ویته به سه‌لامه‌تی و بێ نه‌وه‌ی خه‌لک زیانی پێ بگه‌یه‌نیته، ژیان به‌ریتته سه‌ر، نه‌وا پتویسته به هه‌موو شیوه‌یه‌ک نه‌به‌ده‌ست و نه به زمان و نه به چاونا‌زاری هیچ که‌سیک نه‌دات.

۱۱- هه‌ر که‌سیک داوای پله‌و پایه‌ی به‌رز بکات نایا زانستی بیت یان شتی تر بیت شه‌وخوونی زۆر نه‌بینیت.

۱۲- هاو‌پتیه‌تی کردنی که‌سانی خراپه‌کار مایه‌ی نابرو‌چوون و زه‌ره‌رمه‌ندیه له دوا‌پۆژدا.

۱۳- نیره‌یی (هه‌سو‌دی) بردن ته‌نها له دوو شتانه، یه‌که‌م پیاویک خوای گه‌وره زانست و زانیاری پتبه‌خشی بیت نه‌ویش له‌نیو خه‌لکیدا بلاوی بکاته‌وه، دووه‌میش پیاویکی ده‌وله‌مه‌نده که به شه‌وو به رۆژ مالتی خۆی نه‌به‌خشیته‌وه.

پیشہ‌وا
مالیکی کوری ٹہنہس

۱- ناو، بنه‌ماله، له دایک بوونی؛

مالیکی کورپی نه‌نس دووهم له چوار پی‌شهوایه‌کویه له روی له دایک بوونیهوه، دواى سیانزه سال له دایک بوونی پی‌شهوای یه‌که‌م نه‌بو‌حنیفه له دایک بووه، که نه‌کاته سالی (۹۳) ی کوچی.

پی‌شهو مالیک، پی‌شهوای شاری مه‌دینه‌ی (خانه‌ی کوچ) و پی‌شهوای خه‌لکی حیجازو یه‌کیتک بوو له شوین که‌وتووی شوین که‌وتووه‌کان (تابعی التابعین) شاره‌زایی له دین له‌نیو شاری مه‌دینه و حوت شاره‌زایه‌کان له نه‌ودا کو‌تایی پی‌تهاتن نه‌وانیش (واته حوت شاره‌زایه‌کان- فقهاء السبعة) سعید کورپی مسیب، و عروه‌ی کورپی زییر، و نه‌بویه‌کر کورپی عبدالرحمن کورپی حارث، قاسم کورپی محمد کورپی نه‌بویه‌کرو عبیدالله کورپی عتبه کورپی مه‌سعود، سلیمان کورپی یسارو خارجه کورپی زید کورپی ثابتی نه‌نصاریه.

پی‌شهو مالیک نزیکه‌ی هفتا سال ژیا، له خزمه‌تکردنی نی‌سلام و موسلمانان.

له دایک بوونی له سه‌رده‌می ده‌سه‌لاتی (ولید کورپی عبدالملک) ی نه‌مه‌وی بوو، له سه‌رده‌می (هارون رشید) ی عباسی کوچی دوا‌سی کرد، پی‌شهو مالیک هم‌ردو حکومه‌تی نه‌مه‌ویه‌کان و عباسیه‌کانی بینى، به‌همان شتوه به‌ریسه‌ره‌کانی و جه‌نگی نیرانیانی بینى، وه کو‌پرانکاری کو‌مه‌لایه‌تی و رو‌شن‌بیریشی بینى له نیران کو‌مه‌لگای عه‌ره‌بی و فارسی و هیندیدا.

ناوی ته‌واوی مالیک کورپی نه‌نس کورپی عامر کورپی عه‌مر کورپی
غنیمان کورپی خ‌شیل کورپی عه‌مر کورپی حار‌شه، نه‌و له‌ه‌اوپه‌یمان‌ه‌کانی
به‌نی ته‌میم کورپی (مره) بوو.

باپیره‌ی دووه‌می ((نه‌بو عامر کورپی عه‌مر)) له‌ه‌اوپرتیانی پیغه‌مبهر
(ﷺ) بوو، جگه‌له‌غ‌زای (به‌در) نه‌بیټ نه‌گه‌رنا له‌ه‌م‌وو غ‌زایه‌کاندا
له‌گه‌ل پیغه‌مبهردا بووه.

باپیره‌ی یه‌که‌می ((مالیک کورپی نه‌بو عامر)) له‌گه‌وره‌شوین
که‌وتووآن (التابعین) بووه، نازناویشی نه‌بو نه‌نس بووه.

باپیشی نه‌نس (تیر) دروستکه‌ر بووه له‌شاری مه‌ککه، له‌((ذی
المروه)) که‌تیایدا ژیاوه، و شوټینیکه‌وه‌کو (واحه‌ی باکووری شاری
مه‌دینه، نه‌نس به‌ناشکرا خه‌ریکی زانست نه‌بوو، هه‌رچه‌ند حه‌زو
ویستیشی له‌سه‌ر هه‌بوو.

دایکیشی ناوی غالیه‌کچی شریک کورپی عبدالرحمن کورپی شریک
تزدی بوو. بنه‌ماله‌ی مالیک زانا بوونو خه‌ریکی فه‌رمووده‌و فه‌تواو
بریاردانی شه‌رعی بوون.

۲- پیگه‌یشتنی زانستیانه‌ی؛-

پیشه‌وا مالیک له‌سه‌ره‌تادا قورشانی پیروزی له‌به‌رکرد، نینجا
فه‌رمووده‌پیروزه‌کانی له‌به‌رکرد، یاده‌وه‌ریه‌کی به‌هیتزی هه‌بوو به‌ناسانی
به‌بن که‌م‌وکورپی له‌به‌ری نه‌کرد، عاده‌ته‌که‌ی وه‌هابوو که‌گوټی له‌

فهرمووده یهك نه گرت گزیه کی لهو په ته نه دا که له نیو ده ستیدا بوو،
 ینجا بۆ هه موو فهرمووده یهك که گوی بیستی نه بوو، و نه یخوتیند
 گزیه کی لینه دا، دوایی نه پزیشته ماله وه و به دوا داچوونی بۆ نه و
 فهرموودانه نه کرد که له بهری کرد بوون. رۆژتکیان سی فهرمووده ی له
 (نبن شهاب) گوی لیبوو، جگه له یهك فهرمووده نه بیته نه گه رنا هه مووی
 له بهر کردن بۆیه به خیرایی چۆه لای شهاب پر سیاری نه و فهرمووده یه ی
 لیکرد که له بهری نه کرد بوو، نبن شهابیش پیی ووت: نایا له
 دانیشته که دا نه بووی؟

مالیک وه لآمی دایه وه: به لئج. نبن شهاب ووتی: بۆ له بهرت نه کردوون؟
 وه لآمی دایه وه: چونکه سی فهرمووده بوون، ته نها یهك دانم له بهر
 نه کردووه.. کوری شهاب ووتی: هیزی له بهر کردنی خه لک لاواز بووه؟ هه ر
 شتیک له بهرم کرد بی له بیرم نه چۆته وه، نه و فهرموودانه ی له بهرتن بیانلی،
 مالیکیش بۆی دووباره کرده وه، کوری شهابیش نه و فهرمووده یه ی پی
 ووت که له بیری نه ما بوو.

پیشه و مالیک له سه ره تای ته مه نی هه زی له خوتندن نه بوو، به لکو
 هه زی له وه بوو بیته گۆرانی بیژو بیکاته سه رچاوه ی ژبانندی خۆی. به لآم
 (عفیفه) خانی دایکی رنگر بوو له وه ی بیته گۆرانی بیژو فیروونی
 زانسته شه رعیه یه کانی بۆ هه لپژارد و ویستی بۆی به سه لمینیت که شه ره زا
 بوون له ناین باشته له گۆرانی ووتن، بۆیه بهرگی زانایانی نه و کاته ی پی
 پۆشی و، پیی ووت: - برۆ لای ربیعه ی کوری باوکی عبده الرحمن، که له و

کاتهدا فیرکارو مامۆستا بوو له ناچه که یان و پیتی ووت:- سەردانی بکهو ئەدەب و پەوشت فیربەه پیتش ئەوەی زانست بھۆنیت.

پیشەوا مالیک لە بارە ی ئەم رووداوە بۆمان ئەلێت:- تەمەنم پینگەشت و حەزم لەوە بوو بێمە گۆرانی بیژ، دایکم پیتی و وتم:- ئە ی کورم ئە گەر هاتوو گۆرانی بیژ رەنگ و رووی ناشرین بیت کەس گوی لە گۆرانیە کە ی ناگرت، بۆیە واز لە گۆرانی بەینە و فیرە زانستە شەرعییە کان بە، بۆیە منیش وازم لە (گۆرانی بیژان) هینا و شوین شاره زایان و زانیانی نایینی کە وتم و لیان فیربووم، ئە بیینی خوی گەورە چ ریزێکی پیدام.

پیشەوا مالیک دەم و چا و ناشرین ئەبو هەرە ک دایکی پیتی ووتبو، زۆر رێک و پێک و جوان بوو، بە لکو بۆیە پیتی ووتبو تاوە کو واز لە گۆرانی بەینیت، چونکە ئە یزانی سەرەنجامی گۆرانی ووتن سەرەنجامیکی ناخۆش و بە نازارە لە لای خوی گەورە.

جا پیشەوا مالیک پۆشاک ی زانیانی پۆشی و رۆیشتە قوتابخانە کە ی مامۆستا رەبیعە.

بە مچۆرە پیشەوا مالیک لە تەمەنی منالیدا دەستی بە خۆتندنی زانستە شەرعییە کان کرد و تا لە دواییدا بوو یە کێک لە پیشەوا ناوازە کانی نۆمەتی موسلمانان و بە مەش دایکی پیشەوا گەورەترین و بە نرختین دیاری پێشکەش بە مرفۆقیەتی کرد.

۳- شاری زانستو زانیاری (مدینه المنوره)؛

یه کیتک لهو هۆکارانهی مالیکی کرده پیتشه وایه کی دیارو بهرچاو که هه موو که سیتک ریزی نه گرت، هۆکاره کهی- ژیانو پیتگه یشتنی بوو له نیو شاری مه دینهی پیروژدا، مه دینهی پیغه مبهری خوا محمد (ﷺ).

له سهرده می منالی پیتشه و (مالیک) دا مه دینه پر له زانا باشو به ناوبانگه کانی شوین که وتوان (التابعین) بوو. له شاری مه دینه دا قوتابخانه یه کی گه وره هه بوو بۆ فیکرکردنی زانسته شرعییه کان- به هه موو جۆره کانیه وه- نه ویش له نیو مزگه وتی پیغه مبهردا بوو (ﷺ). له هه موو لایه کانی نیو مزگه وتدا کۆرتیکی زانستی لیبوو، له هه ر کۆرتیک دا زانیه کی به توانا سه ره رشتی نه کرد، وه کور ه بیعه ی کورپی باوکی عبدالرحمن و کورپی هر مزو نافع و کورپی شه هاب الزهیری و محمد کورپی مکندرو جعفر صادق کورپی محمد باقر سه روکی ثالی بهیتی پیغه مبهر له وئ بوون.

له و ده مه دا هیتشتا نزیک بوون له سهرده می پیغه مبهر (ﷺ) و هاوړی به ریتزه کانی، بۆیه بریارو فه توا شرعییه کانو فه رمووده کانی پیغه مبهر هیتشتا له دلدا به له بهری مابوونه وه و له سه ر زماندا بوون، شاره زایی (الفقه) ی عبدالله ی کورپی عمرو عبدالله ی کورپی مسعود و سعیدی کورپی مسیب و نه وه ش که له تۆماره کاندا له بابه ته شرعییه کان یاخود نه و حوکم و بریارانه ی لییان هه لیتنجابوون هیتشتا نه وه دوای نه وه له کۆره زانسته کاندا نه ووترانه وه.

بویہ موسلمانان متمانه و دلتیایان به زانیانی شاری مه دینه هه بوو چونکه له قوتابخانهی پیغه مبهرایه تیدا فیربوو بوسون و په وشته چاکه کانی هاوړتیانان (صه حابه کانیاں) وه رگرتبوو، و بریارو حوکمی شاره زایان (الفقهاء) و زانسته کانی شوینکه وتوو ه که مینه کانیاں نه خویندو توژیینه هیان له سر نه کرد. زانیانی هاوړتیان خوا لییان رازی بیت نه گهر له شوینکی دیکه ی جگه له نیو شاری مه دینه بوونایه و بریارکی شهرعیان ده رکردبا و نینجا هاتبانه ناو شاری مه دینه و بیانزانیایه، بریاری دیکه ده رچوو له نیو شاردا که جیاوازه له بریاره که ی شهوان، نه گه پرانوه شوینی خویان و بریاره که ی خویان راست نه کرده وه.

به هم جوړه شاری مه دینه کانگا و سرچاوه ی ناین و شریعت و خانه ی فرموده و کۆرو یانه ی کۆبوونه وه ی زانیان بوو، نه مه نه و ژینگه یه بوو که مالیک ی بچوک له ته مه ندا تیایدا له زانستدا پیگه یشت و فیری زانسته شرعیه کان و فرموده بوو، زانستی زمانی عه ره بی تیایدا خویند، نه مه ش به هۆی نه و کۆشسه به رده وام و دانه برانته ی نه و بوو له فیربوونی زانسته کانی شمع له هه موو بواره کاند ا هه تا وه کو بوو به پیشه وای شاری مه دینه ی پیغه مبه ر (ﷺ) و دوایش بوو به پیشه وای گه وره ترین ژماره ی موسلمانان.

۴- خویندنی پیشه وای-

پیشه وای مالیک له ته مه نی منالیدا چوو به ر خویندن و سه ره پای بچوکی ته مه نی فیرخواریکی به کۆشش و بن هاوتا بوو. نه م کۆشسه شی

تہو کاتہ دہرکوت، لہوکاتہی باوکی پرسیاریکی لئٹھکات و مالیکیش نازانیت وہ لآمی پرسیارہکھی باوکی بداتہوہ، بڑیہ باوکی لہ بہرامبہر تہم کہ متہرخہ میہی نہیترسیئنی و ناگاداری نہکاتہوہ کہ دووبارہ نہکاتہوہ.

پیشہوا مالیک لہبارہی رووداوہکھی نیتوان خویی و باوکی نہ لئیت: باہم تورہبوو و ہرہشہی لئیکردم لہ بہرامبہر نہزانینی وہ لآمی پرسیارہکھی، بڑیہ حہوت سالآن بہردہوام لہ گہل مامؤستا (ابن ہرمز) مامہوہ بؤ خویندن.

پیشہوا مالیک ہولئی تہدا بہ تہنہا لای مامؤستاکھی بخوئینیت بؤیی لہکاتی چوونی بؤ لای مامؤستادا، ہندیک خورمای لہ گہل خؤی نہ ہردو تہیدایہ منالآن و پئی تہوتن ہر کہ سیک پرسیاری مامؤستا بکات بلی نیشی ہدیہ، تہمش فیلیکی گہورہ و ہل سوکھوتیکی باش بو سہبارہت بہ منالیکی قوتابی زیرہک بؤ تہوہی فرسہتی خویندنی باش وہدہست بہینیت لہ لای (ابن ہرمز) دا.

لہ زؤر پیگیری و حہز لیبوونی پیشہوا مالیک لہ خویندن دا و سوود و ہرگرتنی لہ زانستی مامؤستاکھی، تہوا زؤر لہ بہر دہرگای (ابن ہرمز) تہوہستا و تہمایہوہ و بہردہوام لہ بہردہم دہرگای مامؤستاکھی ہاتوچؤی نہ کرد تاوہکو جولہ و دہنگیک لہ نریک دہرگاکھیان دروست بکات و مامؤستاکھی بییستی، نینجا کوری ہرمز تہیوتہ کہنیزہکھی: کئیہ لہ بہر دہرگادا؟ کہنیزہکھش تہچو دہرگایہکھی نہ کردہوہ و نینجا تہگہرایہوہ و تہیوت: تہوہ (مالیک) ہ، کوری ہرمز بہ کہنیزہکھی تہوت:

(البی گهری بایته ژوروهه، نهمه زانای خه لکه)).

نهمه دان پيانانو پروانامه یه کی گوره یه له لایهن مامۆستاکه ی (له کاتیکدا هیشتان ته مه نی بچوک بو) و گهواهی نه دا که نه بیته زانایه کی پایه بهرزو پیشه وای خه لکی، نهم دان پيانانه له زمانی (ابن هرمن) هوه بسو چونکه به قوتابییه کی زۆر باشی داننه ناو چاره پتی دوارۆژیکی گه شاهه و روونی لیته کرد.

له و شتانه ی به لگهن له سه ر پیگیری پیشه وای بسۆ خویندن نه چوره لای نافع خزمه تکاری عبدالله ی کوری عمر، و نه یویست فیلیک بدۆزیته وه تاوه کو فرسه تیکی ده ست بکه ویت بسۆ نه وه ی له لای نه و بخوینیت. بۆیه ماوه یه کی زۆر له بهر رۆژ نه مایه وه بن نه وه ی هیچ شتیک له گه رمای تیشکی رۆژیپاریزیت، نه مایه وه تاوه کو نافع ده رنه که وت، ئینجا مالیک شوینی نه که وت و کاتیک فرسه تی بسۆ هه لئه که وت پرسیری زانستی لیته کرد و له لای نه خویند.

مالیک خوشکیکی هه بو، نهم خوشکه ی نه بیینی مالیک بسۆ ماوه یه کی زۆر له بهر تیشکی گه رمای رۆژ نه مایه وه و چاره پتی هاتنه ده ری مامۆستاکه ی نه کات تاوه کو له لای بخوینیت، بۆیه زگی بسۆ سوتاو رۆژیکیان به باوکی ووت، ئینجا باوکی پیسی ووت: نه ی کچم مالیک فهرموده ی پیغه مبه ر (ﷺ) نه خوینیت و ده رخی نه کات.

به هه مان شیوه له زۆر پیگیری مالیک بو، له پیناو فیربوونی زانست و زانیاریدا چاره پتی رۆژی جه ژنی نه کرد و ئینجا نه چوره خزمه ت

مامۆستاكەى و زانستى لەلا ئەخویند. چونكە لەم رۆژەدا خەلك خەرىكى رۆژى جەژن بوون و تیايدا زانستیان نەنەخویندو بەمەش كەش و هەواىەكى نارام و تەنھا بۆ پێشەوا مالیک نەپەخسا تاوہ كو بە درێژایى نەو رۆژە خەرىكى خویندن بێت لەلای مامۆستاكەى بێ نەوہى كەسێك هەبێت كاتەكەى لیبگریت.

پێشەوا مالیک باسى خویندنى رۆژى جەژنان بۆ ئەكات و ئەلێت: رۆژى¹ جەژن هات و منیش ووتم: نەمڕۆ مامۆستاكەم نین شەهاب كەسى لەلا نىيە و بە تەنھايە، دواى نەوہى نوێژ كرا و چوومە بەر دەرگای مائەوہىيان و دانىشتم، گویم لیبوو بە كەنیزەكەى خۆى وت: بۆ تەماشاكە بكە بزانیە كۆ لەبەر دەرگايە؟ هات تەماشای كردو بىستم نەبووت: مالىكى قوتابىيە. نین شەهابیش ووتى: بابێتە ژوورەوہ. منیش هاتە ژوورەوہ، نینجا ووتى: بۆچى نەچوویتەوہ مائەوہت؟ وەكو نەوہ وابوو بەشپۆيەكى بەرێژەوہ بلیت: نەمڕۆ بۆچى هاتووى لە كاتێكدە رۆژى جەژنە؟ ووتم: بە بۆنەى رۆژى جەژنەوہ نىيە، ووتى: هیچت خواردووە؟ ووتم: نەخێر. نایا خواردن نەخۆى؟ ووتم: پێیستم پێى نىيە. ووتى: ئەى چ ئىشێكت هەيە؟ ووتم: فەرموودەم فێر بكە. پێى ووتم: بلى، نینجا منیش لەوحەكانم هینايە، دەرەوہ و نەویش چل فەرموودەى فێر كردم و پیم ووت: زیاترم پێ بلى. ووتى: نەمە بەستە، چونكە نەگەر تۆ بە تەواوى نەم فەرموودانە بزانی و بتوانى بیانگێریەوہ، ئەوا لە فەرموودە زانەكانى، ووتم: نەیانزانم. نینجا لەوحەكانى لى وەرگرتم و پاشان ووتى: فەرموودەكان بلیتەوہ، منیش

فەرموودەكەم بۆ گوتتە، ئىنجا لەو جەگەنى پىدامەو ووتى: ھەستە بەراستى تۆ گەنجىنەى زانستى.

نەم ھەموو بەردەوامى خويىندىنە لە پىشەوا مالىكەو ەبوو، بەشىو ەكى چالاكانەو ماندوونەناسانەو خۆشىيەو ەو بە يارىدەى بىر تىويىيەكەى زانستەكەى نەخويىندى.

بۆيە رۆلە خۆشەويستەكەم پىويستە لەسەرمان تىبىكۆشىن بۆ فىربوونى زانستو بىرو مېشكەمان تەنھا بە زانستەو خەرىك بەكەين و شوپىن ھەنگاۋەكەنى پىشەوا مالىك بەكەوين تاو ەكو پلەو پايمەمان لە دونياو دواپۆژدا بەرزىيىتەو ە.

بىزانن فرىشتەكان بالى خويان بۆ فىرخوازان رانەخەن و رازىن لەسەر فىربوونى زانستىان.

۵- رابەر و مامۇستاكانى :-

پىشەوا مالىك لە خزمەت زۆرىك مامۇستاي سەردەمەكەى خۆى خويىندو ە، ئەو ەى بۆ پىشەوا ھەلگەوتو ە لە رەخسانى ھەل و ماو ە بۆ ئەو ەى لەلای مامۇستا و رابەرە ناوازەو بلىمەتەكان بھويىيىت بۆ ھىچ كەسكە لە سەردەمەكەى ئەودا بەم شىو ە باش رىككەكەوتو ە. گەيشتو ە بە سى سەد زانا لەشويىنكەوتو ە، ھەر ەھا لە شويىنكەوتو ە شويىنكەوتو ە (تابعى تابعىن) گەيشتو ە بە شەش سەد زانا، ئەوانەى ھەلبۇاردو ەن كە ناسراون بە نايىندارو شارەزاو زانا بە نايىن. ئىمە توانى

ئەو ھەمان نىيە ھەموو مامۆستاكانى پېشەوا باس بىكەين بەلام ھەندىكىيان
وھەكو نمونە باس ئەكەين:

۱- ربيعة الراي:

ربيعه الراي يەكەم مامۆستا بوو كە پېشەوا مالىك چووه خزمەتى و
زانستى لەلا خویند، نارى تەوارى ربيعه كورپى باوكى عبدالرحمن فروخ
(تىمى) ە، بەھەندىك لە گەورە ھاوپىيان (صەحابەكان) و
شونىكەوتووه كانى (تابەين) گەيشتووه، خاوەن فەتواو برپارى شەرى بوو
لە شارى مەدىنە، جىگەى متمانەو فەرموودەناسى بوو، پېشەوا مالىك
زۆر رىزى مامۆستايەكەى ئەگرت و لە دانىشتنەكانىدا قسەى نەنەكرد و
ھەر كاتىك مامۆستاكەى پرسىارى بىكردبايە دەستپېشخەرى نەنەكرد.
ئەگەر دەسەلاتداران بانگىيان بىكردبايە، نەنەچوو تاوھەكو راوتىشى بە
مامۆستاكەى (رەبىعە) نەكردبايە، تاوھەكو پېشەوا مۆلەتى لە
مامۆستاكەى وەر نەگرت دانەنىشت بۆ نەوھى برپارو فەتواى شەرى
دەرىكات، بەشىتوھەك بوو، تاوھەكو جارىكىيان ووتى: لەو كاتەى رەبىعەى
كورپى باوكى عبدالرحمن كۆچى دوايى كردووه ھىچ خۆشەك لە زانستى
شەرىعەتدا نەماوھ، خىرو بەرەكەتتىكى زۆرو ژىرىەكى پەسەن و زمانىكى
پاراوو رىزىكى ناشىكراو شىتوازىكى چاك لە نىسلامو خۆشەويستىەكى
راستەقىنەى ھەبوو بۆ براىەكانى.

۲- عبداللهی کوپی هرمن:

نیبن هرمن دووم مامۆستاو رابەر بوو که پیشه‌وا مالیک زانستی له‌لا خوتیند بیټ، ناوی ته‌واوی عبدالرحمن کوپی هرمن (الاعرج) نه‌بو داودی مدنی بوو، خزمه‌تکاری ربیععی حارث کوپی عبدالمطلب بوو، له شویتکه‌وتوو (تابعین) بوو، فهرموددی له زۆر له هاوړی (صه‌حابه) گه‌وره‌کانی وه که نه‌بو هریره و نه‌بو سه‌عیدو نیبن عباس و معاویه‌ی کوپی سفیان گێړاوه‌ته‌وه.

پیشه‌وا مالیک حه‌وت ساڵ یان زیاتر زانستی له نیبن هرمن وه‌رگرتوه، نیبن هرمن زانایه‌کی به‌توانا بوو به‌سوننه‌ت چ له‌رووی ووته‌یان کارکردن یان جیبه‌جی کردنه‌وه بیټ، سه‌ره‌پای به‌رزی پله‌و پایه‌ی زانستی به‌لام به‌خیرایی بریاری شه‌رعی ده‌رنه‌نه‌کرد، هه‌ولتی نه‌نه‌دا و خۆ ده‌ربخات که نه‌و شایانی نه‌ویه سه‌رۆکایه‌تی زانسته‌و بریار (فه‌توا) دانی شه‌رعی بگرتیه‌ده‌ست، هه‌روه‌ک هه‌ندیک له‌زانایانی نه‌م سه‌رده‌مه‌هه‌ولتی بۆ نه‌دن، به‌لام نه‌گه‌ر هاتوو په‌رسیارته‌کی زانستی شه‌رعی لیکرابه‌یه، زۆر بۆی لینه‌کرده‌وه پیش نه‌وه‌ی وه‌لامی په‌رسیاره‌که‌بداته‌وه. پیشه‌وا مالیک زۆر کاریگه‌ر بوو به‌نیبن هرمن له‌رووی زانسته‌و زانینه‌که‌ی.

نیبن هرمن له‌سالی (۱۴۸)ی کۆچی و له‌شاری مه‌دینه‌دا له‌ته‌مه‌نی حه‌فتا و پینج سالی کۆچی دوابی کرد.

۳- نافع دهیله می :

نافع سیبیم مامۆستا بوو که پیشه‌وا مالیک زانستی له‌لا خویندبێ، ناوی ته‌واوی نافع کورپی سرچیس و نازناوی نه‌بو عبدالله دیلمی بوو، خزمه‌تکاری عبدالله کورپی عمر بوو. بێ فیزو کهم دوو بوو.

نافع له عبداللهی کورپی عمر فیره زانست، و شاره‌زایی له ناییندا په‌یدا کرد بوو. نافع له‌و کهسه زیره‌کانه بوو زۆر به‌باشی فه‌رمووده‌ی ده‌رخ کرد بوو. نازناوی فه‌یهی (شاره‌زای) مه‌دینه و پیشه‌وا‌ی زانستیان لیتنا بوو، نین شهاب له‌لای نافع فه‌رمووده‌ی خویندوو.

مالیک زانستی فیه‌و فه‌رمووده‌ی له‌لای نافع خویندوو و سودی لیه‌وه‌گر تووه و فه‌رمووده‌کانی نین عمری لی وه‌رگرتوو و لیتی فی‌یه‌وه. مالیک زۆر متمانه‌ی به نافع هه‌بووه و نه‌یوت: نه‌گه‌ر فه‌رمووده‌م له نافع گوئ لیتی که نه‌ویش له نین عمر گپراویتیه‌وه، نه‌وا پیوستم به هیچ کهسی دیکه نییه تاوه‌کو له‌باره‌ی نه‌م فه‌رمووده‌یه له‌لای نه‌ودا خۆمی لی دلتیا بکه‌مه‌وه، بۆیه فه‌رمووده‌ناسان ووتویه: دروستترین فه‌رمووده نه‌وه‌یه مالیک گپراویتیه‌وه، نه‌ویش له نافع نه‌ویش له نین عمر گپراویتیه‌وه. هر کاتیکیش شافعی له‌م زنجیره‌یه فه‌رمووده‌ی گپراویتیه‌وه پیتی نه‌وتریت زنجیره‌ی زیرین (سلسله الذهب).

مالیک نه‌یوت: له نیوه‌ی زۆر کاتی گه‌رما نه‌چومه خزمه‌ت نافع بێ نه‌وه‌ی له رینگادا سیبه‌رێک هه‌بیت، و هه‌رکاتیک چارم به نافع نه‌که‌وت وام نه‌زانی پشتر نه‌مبینیوه، داوی سه‌لامم لیته‌کردو داوی نه‌وه‌ی

نه چووه مائی خوځيان و پيټم نه ووت، نيټو عمر له باره ي نه و بابه ته وه چي ووتوه: وه لامي پرسياړه که می نه دايه وه و فيره فرموده ي نه کردم.

ماليك هم موو کات نافيعی له ماله که ي واته مائی نافع نه برده مزگهوت و دهستی نه گرت، چونکه روښنايي چاوه کاني نه ما بوو، بينيني له دهست دابوو، و پرسياړي ليته کردو نافيعیش فرموده ي سو نه گيړايه وه، مائی نافيعیش له نزيك (به قيع) بوو.

نافع (به رميه ره باني خوي گه وره بکه ویت)، له سالی (۱۱۷) ي کڅچي، کڅچي دوايي کردوه.

۴- ټيبن و شهاب زهري:

هروه ها پيشه وا ماليك له لای محمد کورې مسلم کورې عبيدالله کورې شهاب زهري قرشي نه بويه کر، خوځيدوويه تي، نه و که سه ي توانايه کی به هيترو بي وینه ي هه بوو له ده رخ کردندا و هه رگيز شتي له بير نه نه چووه وه. زانايان له باره يان ووتويانه وه: هيچ که سيکی وه کو نه و نه ماوه که زانتر بيت له نيټو شهاب له باره ي بنه چه که و رابردوه وه.

ماليك نه لیت: نيټمه فيرخوازانيکی زږر بووين که نه چووينه مائی نيټو شهاب و به پالنه په ستو به سر پله کاني ماله که ياندا سر نه که و تين تاوه کو هندی کمان به سر هندی کمان دانه که و تين. هه روه ها ووتی: نه چووينه مائی نيټو شهاب که له (بنی الدیل) بو، به رده رگايه کی جوانی هه بوو هه موو جار له سري دانه نيشتين و هه ولتمان نه دا تاوه کو زوو بگه ينه

ئەوئ.

مالیک هەندیک زانستی (حکمة-فەلسەفە)ی لەلای مامۆستاکی
خوێندووە...

زهری سەرئەجی هەموویانی بۆ لای خۆی راکێشابوو، هەتا بەشیوەیەك
بوو كە جێنشین عمر عبدالعزیز نووسیوی ((ناگاداری نیین شهاب بنو
ریزی لێ بگرن، چونكە یەكێکی وەكو ئەو نادۆزنەو كە زاناتر بێت لە
مێژوو و زانستی رابردوودا)).

زهری توانایەکی بەهێزی خوێندنەوێ هەبوو بۆیە بەردەوام ناگادار بوو
بەسەر زانستەكان، پەرتوكخانەییەکی لە مائەو هەبوو، پەرتوكی زۆر
ئەخوێندەو، رۆژانە زیاتر بە پەرتوكەكانییەو خەریك بوو دواي ئەوێ
وانەي بە فێرخوازان ئەووتەو لەو رووداوە سەیرانەي سەبارەت بە
خوێندەوێ زۆرو فەرامۆشکردنی كارەكانی دنیا، ئەگێرنەو لەبەرئەوێ
زهری بەردەوام پەرتوكی ئەخوێندەو، خێزانەكەي پێی ناخۆش ئەبێت و
رۆژتێکیان پێی ئەلێت: سۆیند بە خوا نەم پەرتوكانە بۆ من ناخۆشترە لە
سێ هەوئ، واتە نەگەر مێردەكەي سێ ژنی دیکەي هەبێت هێشتا
پەرتوكەكانی لەلا ناخۆشترە، چونكە هەموو كاتی مێردەكە ئەبەن، بۆیە
زهری خاوەن رۆشنبیریەکی زۆرو بەرزبوو، لە هەموو خەلكیش زاناتر بوو
سەبارەت بە زانستی بنەچەناسی (علم الانساب)دا. لە سالی (١٢٤)ی
كۆچی، لە شاری (شەب)ی سەر سنووری فەلەستین كۆچی دوايی كردوو.

۵- جعفر الصادق:

هروه‌ها لهو مامۆستاو رابه‌ره ناوازانهی پیشه‌وا مالیک زانستی لیتوه‌رگرتوون و خویندووویه‌تی له‌لایان، پیشه‌وا جعفر کوری عمد کوری علی کوری حسین ناسراو به (جعفر صادق). و سه‌رۆکی نالی به‌یت بوو له شاری مه‌دینه.

پیشه‌وا جعفر به‌شپوه‌یه‌ک خاوه‌ن زانست و ته‌قوا و ریزو لیبوره‌ بوو که کس پیشی نه‌نه‌که‌وته‌وه. زانایه‌کی هه‌لکه‌وتوو‌بوو، دانایه‌کی بی‌هاوت‌او و یژه‌زانیتکی به‌توانا و زاهد و خواپه‌رستیک‌کی بی‌وینه‌بوو، میان‌په‌و بوو له هه‌موو شتی‌کدا و که‌سایه‌تییه‌کی کۆمه‌لایه‌تی بوو.

پیشه‌وا جعفر شایه‌نی ریزو ستایش کردن بوو، و وته‌کانی جه‌خت له‌سه‌ر به‌رپیزی نه‌م پیشه‌وا یه‌ نه‌که‌نه‌وه، له‌ وته‌کانی دایه، نه‌ل‌یت: خ‌وای گه‌وره شتی‌کی به‌هۆی نیه‌مه‌وه نه‌و‌یت، و شتی‌کیشی له‌ نیه‌مه‌وه نه‌و‌یت، نه‌وه‌ی به‌هۆی نیه‌مه‌وه نه‌یو‌یت له‌به‌رچاوان شاردوو‌یه‌تییه‌وه، نه‌وه‌ش که له‌ نیه‌مه‌وه نه‌یو‌یت ده‌ریخستوو‌وه و ناشکرای کردوو‌وه، که‌وا‌بوو بۆچی خۆمان خه‌ریک ناکه‌ین به‌و شته‌ی خ‌وای گه‌وره بۆ نیه‌می روونکردۆته‌وه.

پیشه‌وا جعفر به‌ شپۆزه‌ ده‌رپینیک له‌ خوا نه‌پارێته‌وه، له‌ نه‌وه‌په‌ری ره‌وانی زمان و نه‌وه‌په‌ری خواپه‌رستی دا‌بوو، نه‌پارایه‌وه له‌ خ‌وای گه‌وره‌وه نه‌یو‌ت: نه‌ی خ‌وا یه‌ سوپاس بۆ تۆ نه‌گه‌ر په‌رستنی تۆم نه‌نجام دا‌ییت و شوین فه‌رمانه‌کانت که‌وتبم، به‌لگه‌شت به‌ده‌سته‌ نه‌گه‌ر بی‌ فه‌رمانی تۆم کرد‌ییت، نه‌من و نه‌هیچ که‌سێک ده‌سه‌لاتی چاکه‌کردنی نییه‌، نه‌من و

نه هيچ كه سيك به لگه‌ي گونجاو و شياومان پښ نيبه له وه‌ي بډچي خهراپه مان نه بجام داوه.

پيشه‌وا ماليك هاورپيه‌تي پيشه‌وا جعفرى كردووه و زانستى له‌لا خوښندووه.

پيشه‌وا ماليك له باره‌ي پيشه‌وا جعفر نه‌دويت و نه‌ايت: جعفر كورپى محمد زور به زه‌رده‌خنه بوو، همر كاتيكيش باسى پيغه‌مبه‌رى (ﷺ) له‌لا كردبايه نه‌وا ره‌نگى زه‌رد هه‌لته‌گه‌را. زور جارار له‌كاته جياوازه‌كاندا سه‌ردانم كردووه، ته‌نها به سڼ شتواز بينيومه: يا خه‌ريكي نه‌بجامدانى نوټو بووه ياخود به روژوو بسووه، يان قورشانى نه‌خوښند. به‌رده‌وام به ده‌ستنوټووه باسى پيغه‌مبه‌رى (ﷺ) كردووه، باسى شتيكى نه‌نه‌كرد كه په‌يوهندي پتوه نه‌بووايه. له‌و زاناو خواپه‌رست و زاهيدانه بوو كه له‌خوا نه‌ترسا. هه‌ركاتيكيش سه‌ردانم كردبيت نه‌وا به‌رمالى ژيره‌خوى (تاييه‌تايه‌كه‌ي) بډ من راخستووه.

پيشه‌وا ماليك زور كاربگر بسو به‌پيشه‌وا جعفر صادق، و سوودى زورى بينببو له رووى فهرمووده و زانسته‌كانى ديكه‌وه.

هه‌روه‌ها پيشه‌وا قوتابى زورتيك له ماموستا پايه‌داره‌كانى ديكه‌ بووه، بوازي نه‌وه‌مان نيبه باسى هه‌موويان بكه‌ين، بزيه به‌و نه‌ندازه‌يه كوتايى به باس كردنى ماموستا و رابه‌ره‌كانى دټين.

پيشه‌وا جعفر صادق ره‌مه‌تى خواى ليبيت له سالى (١٤٨)ى كوتچى كوتچى دوايى كردووه.

۶- پیشه‌وا مالیک و فرموده‌ی پیغمبر:-

نه‌وی گومانی تیدانییه نه‌ویه: فرموده‌ناس (محدث) نه‌و کاته فرموده‌ناسه که فرموده‌کانی له‌بهر بیت، ناشتوانیت له‌بهریان بکات تاوه‌کو خاوه‌نی یاده‌وره‌یه‌کی خیراو به‌هیزی نه‌بیت بۆ له‌بهرکردن. زانایانی پیشین پشتیان به له‌بهرکردن نه‌به‌ست، هه‌تاوه‌کو نووسینه‌وه‌ی زانست برپه‌وی په‌یداکرد، نینجا فرموده‌ناسان پشتیان به له‌بهرکردن و نووسینه‌وه‌ی فرموده‌کان یاخود هر زانستیکی دیکه به‌ست.

پیشه‌وا مالیکیش ره‌حمه‌تی خوای لیبت به‌هیزترین یاده‌وه‌ری هه‌بوو بۆ له‌بهرکردن له‌نیو خه‌لکدا. فرموده‌کانی پیغمبره‌ی (ﷺ) له‌بهرکردووو و گرنگو بایه‌خی ته‌واوی پیداو، تاوه‌کو له‌م سواره‌دا بووه پیشه‌وا‌ی خه‌لک. سه‌نده‌و بیروپاکانی دروستترین سه‌نده‌و بیروپا بوون له‌لای زانایانی شهرع و سونه‌ت، زانایان له‌باره‌ی (مالیک)‌وه. نه‌لین: که متمانه پیکراویکی بن وینه‌و دادگه‌ریکی بن هاتاو ووردبینیکی به تواناو هه‌له‌چنیکه لیها‌توو‌بوو له‌باره‌ی هه‌لبژاردنی نه‌و که‌سانه‌ی فرموده‌یان بۆ نه‌گتپرایه‌وه. هیچ زانایه‌ک نه‌یتوانیه له‌باره‌ی سه‌نده‌وه ره‌خه‌ له پیشه‌وا مالیک بگریت.

پیشه‌وا مالیک - ره‌زای خوای لیبت- ((نه‌گه‌ر بچوکترین گومانی له فرموده‌یه‌کدا له‌هر روویه‌که‌وه بیت لیبک‌ردبایه، نه‌وا وازی لیته‌هینا)).
کاره‌که وه‌ها ناسان نه‌بوو تاوه‌کو مالیک به‌م پایه‌یه بگات، به‌لکو ماندوو‌بوونی زۆری چه‌شتووو و شه‌و‌غوونی زۆری بینسوه و نارام گرتن و

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

لیبوره‌یی و ووردبینی و تیکۆشانیکی بی هاوتای نه‌جام داوه تا گه‌یشتووه بهم پایه به‌رزه‌ی زانست و پیتشه‌وایه‌تی.

مالیک زۆر ریزی له فرمووده‌کانی پیغه‌مبەر (ﷺ) نه‌گرت، به نه‌ندازه‌یه‌ک تاوه‌کو خۆی نه‌شۆرد‌بایه و بۆنی خۆشی له‌خۆ نه‌دابایه و پۆشاک‌ی تازه‌ی نه‌پۆشیا نه‌وا فرمووده‌ی نه‌ه‌گێر‌پایه‌وه. عه‌مام‌ی له‌سه‌ر دانه‌ناو به‌ خشوع و ملکه‌چی فرمووده‌کانی نه‌ووت، وه‌ک ریز گرتن و به‌ گه‌وره‌ زانینی فرمووده‌کان بوو. رۆژیک‌یسان له‌کاتی گێر‌انه‌وه‌ی فرمووده‌کانی پیغه‌مبەر (ﷺ) دوو‌پشک‌یک پی‌وه‌ی نه‌دا، به‌رگه‌ی نازاره‌که‌ی گرت و وازی له‌ گێر‌انه‌وه‌ی فرمووده‌که‌ نه‌هینا، دوا‌ی نه‌وه‌ی پرس‌یاری نه‌مه‌یان لیک‌کرد، ووتی: نه‌مه به‌هۆی ده‌ر‌پ‌رینی ریز و گه‌وره‌یی بۆ فرمووده‌کانی پیغه‌مبەر (ﷺ) بوو.

له‌به‌ر زۆری به‌ گه‌وره‌ دانان و ریز‌گرتنی فرمووده‌کانی پیغه‌مبەر (ﷺ) ده‌نگ به‌رز‌کرد‌نه‌وه‌ی له‌کاتی وانه‌کانی فرمووده‌دا به‌ کار‌یکی ناپه‌سه‌ند دانه‌ناو مو‌س‌لمانانی قه‌ده‌غه نه‌کرد له‌وه‌ی ده‌نگ‌یان به‌رز‌یکه‌نه‌وه له‌کاتی ووتن و گێر‌انه‌وه‌ی فرمووده‌دا و به‌م نایه‌ته‌ش به‌لگه‌ی نه‌هینایه‌وه: (ياأيها الذين امنوا لاترفعوا اصواتکم فوق صوت النبي / نه‌ی نه‌وانه‌ی باوه‌ر‌تان هیناوه: ده‌نگ‌تان به‌سه‌ر ده‌نگ‌ی پیغه‌مبەر (ﷺ) به‌رز مه‌که‌نه‌وه له‌کاتی گفتو‌گۆ‌دا) (الم‌ج‌رات - ۲ - ته‌فسیری ناسان).

جا هه‌ر که‌س‌یک ده‌نگ‌ی به‌رز بکات له‌کاتی گێر‌انه‌وه‌ی فرمووده‌کانی پیغه‌مبەر (ﷺ) وه‌کو نه‌وه‌ وایه ده‌نگ‌ی له‌ خزمه‌ت پیغه‌مبەر (ﷺ) به‌رز بک‌رد‌بیتسه‌وه.

۷- کۆرە زانستیه‌کەى:-

پيشه‌وا مالیک به‌ريزو نارامى و يقاره‌وه دانىشت بۆ ووتنه‌وهى زانسته شه‌رعيه‌کان، نارامى و بيدنه‌نگى باالى کيشابوو به‌سه‌ر دانىشتنه‌کانيدا، خاوه‌ن ره‌وشتو ياساى جوانو زانستى زۆر بوو.

پيشه‌وا مالیک - ره‌زای خراى ليبييت- زاناو پيشه‌وايه‌کى خانه‌دان بوو ژاوه‌ژاوه‌ ده‌نگ به‌رزکردنه‌وه‌و دوورپويى تيدا نه‌بوو. سه‌ره‌پاي نه‌وهى کۆره‌کانى له‌نيو مزگه‌وتى مه‌دينه‌دا بوو بۆ خوشى هيشتا نۆزده سالان بوو، به‌لام کۆره زانستيه‌کانى گه‌وره‌تر بوو له کۆره زانستيه‌کانى (نافع)ى مامۆستاي.

پيشه‌وا مالیک خيراى نه‌کردوه له‌وهى له ته‌مه‌نيكى زۆر زوودا كۆپى زانستى بيه‌ستيت و خه‌لكى فيره زانسته شه‌رعيه‌كان بكات، و به‌شيوه‌يه‌کى ناشايسته‌و (شايان نه‌بوو) دانه‌نيشتوه، به‌لكو به‌هۆى هه‌بوونى شاره‌زايى و زانستىكى زۆرپوو له‌م بواره‌دا، و دواى نه‌وهى حه‌فتا زاناي متمانه پيكرಾಯ دادگه‌ر گه‌واهيان بۆدا له‌وهى شايه‌نى نه‌ويه كۆر بيه‌ستيت و قوتابيان فيره زانست بكات و بريارو فه‌تواش بۆ خه‌لك ده‌ريكات، نينجا دواى نه‌مانه كۆپى تايبه‌تى خۆى به‌ستوه‌و فيرخوازانى فيره زانست كردوه.

له‌و كارانهى جيتگه‌ى سه‌رنج‌دان و گرنگى پيدان بسو، پيشه‌وا مالیک له‌به‌ر زيهره‌كى و زانست زۆرييه‌كه‌ى دوو له مامۆستا و رابه‌ره‌كانى، مالیک كه له‌كاتى مناليدا له‌لاى نه‌وان نه‌پيويئند، ناماده‌ى كۆره زانستيه‌كانى

نه‌بوون نه‌وانیش یحیی نه‌نصاری و محمد بن مسلم زهری بوون، و ناماده‌ی کۆزه زانستیه‌کانی مالیک نه‌بوون و گوتیان لی نه‌گرت و لیسه‌وه فیتر نه‌بوون.

پیشه‌وا مالیک هه‌مان نه‌و شوینه‌ی له‌ناو مزگه‌وتدا بۆ خۆی ده‌ست نیشان کردبوو، که عمر کورپی خطاب (ره‌زای خوای لیبت) لیتی دانه‌نیشت که هه‌مان نه‌و شوینه‌ بوو پیغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) لیتی دانه‌نیشت. هه‌روه‌ها زۆر پیگی‌بوو له‌وه‌ی له‌ زۆر کاروباردا وه‌کو عمر کورپی خه‌تاب هه‌لسوکه‌وت بکات و له‌و بجیت. پیشه‌وا مالیک به‌رده‌وام بوو له‌سه‌ر ووتنه‌وه‌ی وانه‌کانی له‌نیتو مزگه‌وتی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) تا نه‌و کاته‌ی تووشی نه‌خۆشی (میزه‌ چۆرکێ) بوو، بۆیه‌ وانه‌و دانیشته‌نه‌کانی له‌ مزگه‌وته‌وه‌ گواسته‌وه‌ ماله‌وه‌. که له‌ خانووی عبدالله کورپی مسعود (ره‌زای خوای لیبت) به‌شیه‌وه‌ی کرێچی تیایدا نیشته‌جێ بوو، دوا‌ی نه‌وه‌ی تووش بوو به‌ نه‌خۆشیه‌که‌ زه‌حمه‌ت بوو له‌سه‌ری به‌رده‌وام بیت له‌ چوونه‌ ده‌روه‌ه‌ بۆلای خه‌لک.

له‌و ره‌وشته‌ به‌رزانه‌ی پیشه‌وا (ره‌زای خوای لیبت) هه‌یبوو، نه‌خۆشیه‌که‌ی شارده‌وه‌ لای خه‌لک و بۆی باس نه‌کردن تا کۆتایی ژیا‌نی، ئینجا ووتی: ((نه‌گه‌ر هاتوو له‌ کۆتایی ژیا‌ن نه‌بووبام، هه‌والی نه‌خۆشی (میزه‌ چۆرکێ)ی خۆم پێ نه‌نمه‌وتن، پێم ناخۆش بوو به‌بێ ده‌ست نوێژی بێمه‌ ناو مزگه‌وتی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ)، هه‌روه‌ها وه‌ پێشم ناخۆش بوو باسی

نه خۆشیه کهم بکه م و ئینجا سکالای نه خۆشیه که بکه م له لای
پهروه ردگارم)).

له و شتانهی فرسه تی بسۆ پیشه و مالیک دروست کردبوو له
بلاو کردنه وهی نه و زانستهی له لای هه بوو، هاتنی هه می شه یی موسلمانان
بوو، بۆ سه ردانی مزگه وتی پیغه مبه ر (ﷺ). ئینجا پیشه و (ره زای
خوای لی بی ت) گوئی له روودای ژیا نیان نه گرت و شاره زا نه بوو به
کی شه که یان ئینجا دوای نه مه حو کم و بریاری گونجاوو له باری بسۆ
کی شه که یانی (له ژیر رو شنایی شاره زایه که ی به قورنانو فه رمو ده و
زانسته کانی دی که) بۆ ده رنه کردن.

موسلمانان له بهر به رزی په و پایه ی زانسته و بالا ده ستی تی ایدا، و
ناویانگی گه وه ی له نیوان خه لکی دا، به تامه زرۆ یه وه نه چوونه خزمه ت
کو ره زانسته که ی و به چه زو ویستی کی زۆرو گو یزایه لیه کی ته و او وه گو ی
بیستی وانه کانی نه بوون و فه رمای شه کانی پیشه وایان له به رنه کرد
کاتی که ی نه گه رانه وه نه و شو ی نه ی لی یه وه هات بوون، خه لکیان فی تری نه و
زانسته نه کرد که له پیشه و مالیک فی تری بوون و له به ریان کرد بوو.

به م جو ره زانسته پیشه و مالیک (ره زای خوای لی بی ت) له هه موو
شو ئنی ک بلا بو یه وه، تا وه کو بو وه پیشه وایه کی دیارو به رچا وو خا وه نی
رێبازی تای به تی خزی بوو، له هه موو کات و سه رده می کدا رێبازه که ی
له لایه ن فی رخوا زانه وه نه خو ئندرا.

۸- قوتابییه‌کانی پیشه‌وا:-

زۆریه‌ی ئەو زانا و پیشه‌وایانە‌ی لە سەرده‌می پیشه‌وا مالیک دا بوون، قوتابی پیشه‌وا بوون، قوتابییه‌کانی خە‌لکانی نیشتە‌جێی زۆریه‌ی شوینه‌کان بوون، ئەو هۆکاره‌ی یارمه‌تی نه‌وه‌یدا که قوتابییه‌کانی به‌م شیوه‌یه‌بن، نیشتە‌جێ بوونی مالیک بوو له‌ شاری مه‌دینه‌ی پیروژ، حاجیه‌کانی مائی خوا (الکعبه) نه‌چونه‌ سه‌ردانی مزگه‌وته‌ی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) و ئینجا له‌ کۆره‌ زانسته‌که‌ی دانه‌نیشتن و لێیه‌وه‌ فێری زانسته‌ نه‌بوون. قوتابی هه‌بوو زۆر له‌ خزمه‌ت پیشه‌وا مالیک نه‌مایه‌وه‌، هه‌شیان بوو ماوه‌یه‌کی که‌م نه‌مایه‌وه‌، هۆکارێکی دیکه‌ش له‌وه‌ی پیشه‌وا قوتابییه‌کی زۆری هه‌بوون، ته‌مه‌ن درێژیه‌که‌ی بوو، چونکه‌ خوای گه‌وره‌ ته‌مه‌نیکی زۆری پیبه‌خشی بوو، ته‌مه‌نی پیروژی گه‌یشه‌ نه‌وه‌ت ساڵ.

هه‌ندیک له‌ قوتابییه‌کانی پیشه‌وا نه‌مانه‌ن:-

۱- عبدالرحمن کورپی قاسم:

نازناوی نه‌بو عبدالله بوو ناوی ته‌واویشی عبدالرحمن کورپی قاسم کورپی خالد کورپی جناده‌ بوو. بیست ساڵ هاورپێسه‌تی پیشه‌وا مالیکی کرد. یه‌کیته‌ک بوو له‌ قوتابییه‌ دلسۆزه‌کانی مالیک، گوێی له‌ مامۆسته‌که‌ی نه‌گرت و به‌باشی زانسته‌کانی ده‌رخ نه‌کرد و نامۆژگارییه‌کانی جێبه‌جێ نه‌کرد. رۆژنیکیان پێی ووت: ((له‌ خوا بترسه‌ و نه‌م زانسته‌ بلاو بکه‌ره‌وه)). ئین قاسم (له‌زانستی مالیک دا) زانترین قوتابییه‌کانی پیشه‌وا مالیک و

دلسوزترینیان بوو. پیایوکی زاهیدو له خواترسو خوږاریز بوو له دهسه لاتداران، و پاداشتو دیاریه کانی نهوانی وهرننه گرت. بهرده واهیش نهم ووتیهی دووباره نه کرده وه ((نزیک بوونه وه له دهسه لاتداران چاکه و خیری تیدانییه)).

دوای نهوهی پتشموا مالیک کزچی دوایی کرد، قوتابیه کانی مالیک سوودی فیروونی زانستیان له نین قاسم نه بینو له لای نهو نه یاغونند خاوهنی پهرتوکی (المدونة الکبری) یه له ربازی مالیکی داو دیارترین پهرتوکیسه له ربازه دا.

له راستیدا نین قاسم به لگه زانایی و لیتهاتوویی یه له ربازی مالیک دا به شیوه یه بوو، وهه بی هاورپی که دریزترین ماوهی بری بوو له هاورپیه تی کردنی پتشموا مالیک دا وه ک قوتابیه که مالیک ده راره ی نین قاسم نه لیت: ((نه گهر زانستی شرعیت نه ویت و مه به ست بیت له خدمت مالیک دا بخوینی، نهوا برز لای نین قاسم، چونکه خوئی یه کلاکردوته وه بز زانستی شرعی به لام نیمه به شتی دیکه وه خه ریک بووین)).

نین قاسم له میسرو له مانگی (صفر)ی سالی (۱۹۱)ی کزچی و له تهمنی نهوت و سن سالیدا کزچی دوایی کردوه.

۲- عبدالله کوپی وهب:

نازناوی نه بوعمدو ناوی تهواوی عبدالله کوپی وهب کوپی مسلم (الفتیه المسلم) له ناوچهی (فسطاط)ی میسر له سالی (۱۲۵)ی کزچی له

دايك بووه. زياتر له بيست سال له خزمهت پيشهوا ماليك دا ماوه ته وه،
هموو ژيانى له پيتناو فيربوونى زانستدا خهرج كړدوه.

پيشهوا سفياڼ كورپى عينيه نازناوى رابهړ (شيخ)ى نه هلى ميسرى
لينا بوو. نيين وهب لاي زانا يانې ميسرو حجازو عيتراق خوښندويه تى،
نه لئين نهو ماموستاو زانا يانه ي نيينو وهب زانستى ليسان وه رگرتووه ر
فيربووه، زياتر بوون له چوارسه د ماموستا.

تهنها نهوه هديه زياتر له خزمهت پيشهوا ماليك ماوه ته وه و
له بېرده ستى نهودا بوته زانايه كى ه لكه وتوو.

پيشهوا ماليكى، خو شهويست و ريزى نه گرت، به شپوه يه ك بسو هه تا
نه لئين: هيچ يه كيك رزگارى نه بووه له ره خنه كانى پيشهوا ماليك ته نها
نيين وهب نه بيت. نازناوى (فقيه-شاره زا-زانا)ى لينا بوو. ريگه ي پيدا بوو
وانه كانى بنووسيته وه، پاشان ريگري نه وه ي لینه نه كړد به سه رى
دابچيته وه. نيين وهب يه كيك بوو له بلاو كره وه ي ريبازى ماليكى له
ميسر چونكه زوربه ي خه لك توانا ي گه شت كړدى شارى مه دينه يان نه بوو،
بزيه نه چوونه خزمهت نيين وهب و لى ي فيره ريبازى ماليكى نه بوون له
شهره ته دا. نيين وهب ناسراوه به وه ي فرمووده ي زورى گيپراوه ته وه. هر
كاتيكيش خه لك جياوازي بيروپايان له باره ي پيشهوا (ماليك) وه لى
پيدا بېوايه، نهوا چاوه رپتى هاتنه وه ي (نيين وهب) يان نه كړد تاوه كو
پرسيارى لئيكه من. كاتيك جينشين داوا له نيين وهب نه كات پوښتى
دادوهرى (قضاء) وه رېگريته له ميسر، رازى نه بوو، خزي قه ده غه كړدو له

مائهوه نه هاته دهرهوه نینجا که (رشدین) کورپی سعد نه بیینی و لهو کاته ش نین وهب خهریکی دهست نوژو شتته، له نپو مائه کهیدا پپی نه لیت: نایا نایه یته دهرهوه بو ناو خهلکی تاوه کو دادوه ریان بو بکه ی له ژیر بریاره کانی قورشان و سونته تی پیغه مبر (ﷺ). نین وهبیش سه ری بهرز کرده وه وو ووتی: نایا ژیریه که ت تنها نه ونده بر نه کات؟ نایا نه ترانیوه زانایان له گهل پیغه مبران زیندوو نه کرینه وه، دادوه رانیش له گهل دهسه لاتداران زیندوو نه کرینه وه؟

نین وهب (ره زای خوی لیبت) له سالی (۱۹۷) ی کچی و له ته مهنی هه وتا و دوو سالی، کچی دواپی کردوه.

۳- نه شهه ب کورپی عبدالعزیز القیسی:

نازناوی نه بوعه مرو ناوی ته و اویشی نه شهه ب کورپی عبدالعزیز کورپی داود کورپی ابراهیمه، و شاره زاو زانای میسر بووه. زانا و شاره زایه کی خاوهن بیرو پای جوان و تیروانینی ریک و پیک بووه. نه شهه ب له خزمهت لیث کورپی سعدو یحیی کورپی نه یوب (الغافقی المصری)، و نین له یعه له میسر، و سفیان کورپی عینه، و فضیل کورپی عیاض، و پیشهوا مالیک خویندوو یه تی: دوا ی نه وهی چوه خزمهت پیشهوا مالیک بو نه وهی له خزمه تیدا بخوتی. بووه یه کیک له هاوړی نریکه کانی مالیک. سه ربه رزو دلخوش بوو بهو زانسته ی له خزمهت پیشهوا مالیک دا خویندبووی. ههروه ها یه کیک بوو له زانا هه لکه وتوه کان، ژماره یه ک پهرتوکی به

نرخى داناوه.

نەشەب (رهزای خوی لیبیت) نەئین له سالی (۱۴۰) ی کۆچی له دایک بووه، هەندیکیش نەئین له سالی (۱۵۰) ی کۆچیه، هەندیکى تریش نەئین له سالی (۱۴۵) ی کۆچی له دایک بووه. له سالی (۲۰۴) ی کۆچیش له میسر کۆچی دوایی کردووه.

۴- نەسەد کورپی فرات:

ناوی نەسەد کورپی فرات کورپی سنانه، به رهسهن خوراسانی بوو، له کاتیگدا هیشتا له سکی دایکی دایه، که دایک و باوکی نەچنه تونس، نینجا له تونس له دایک نەبیت و له ویش پینته گات. قورنان له بهر نەکات. پاشان نەچیتته خزمەت علی کورپی زیادو ماوهیهک له لای نەو نەخوینیت و شارەزا نەبیت له زانسته کان، پاشان بهره و شاری مه دینه گەشت نەکات و نەچیتته خزمەت پینشهوا مالیک و له زانسته کهی نەو به رهه مەند نەبیت.

پینشهوا شافعی (رهزای خوی لیبیت) له باره یوه نەئیت: ((کەسیکی وه کو نەسەدی کورپی فراقم نەبینیوه، زانتر بیت له باره ی جیاوازییه کانی بیرو رای خەلکی)).

لهو کاتە ی نەچیتته میسر پرسیار له یه کیتک له خواپهرست (زاهد) هکان نەکات سه بارهت به پەرتوکه کانی زانایانی خەلکی مه دینه و خەلکی عیراق: نایا به کامه یان فرمام پینته کهیت، شوینی بکه ومو فیتری بسم؟ نەویش پیتی و و تم: نەگەر مه به سست خوی گه ره و رۆژی دواییه، نەوا

شویتن فەرمايشته كانى مالیک بکهوه.

له سالى (۱۸۱)ى كۆچى، كۆچى دوايى كردووه، خواى گهوره
ميهره بانیه كى زۆرى له گهڤ بنوتیت.

۵- عبدالملك كورپى عبدالعزيز ماجشون:

ناوى عبدالملك كورپى عبدالعزيز كورپى عبدالله تهيمى، نه بومروان مدنى
كورپى ماجشونه. عبدالعزيزى باوكى هاوده مى پيشهوا مالیک بوو.
(عبدالملك)يش زانايه كى شارهزا (فقيه)ى ره وانبيژ بوو، له پيشهوا مالیک
فیرى زانست بووه. زانستى له زۆر شویتان بلاو كردۆتهوه زانايانى
سهرده مه كى ريزيان گرتووه. له سالى (۲۱۲)ى كۆچى، كۆچى دوايى
كردووه (ره جهتى خواى ليبيت).

۶- عبدالله كورپى عبدالحكيم:

نازناوى نه بو عمده، و ناوى عبدالله كورپى عبدالحكيم كورپى اعين
كورپى ليشه، له خزمهت پيشهوا مالیک و ليث، و بكر كورپى مضر، و
عبدالرزاق، و قعبنى، و تيين لهبعه، و تيين عينيهى خوتندووه. زاناو
شارهزاو متمانه پيكر او داناو نهروم نيان بووه. زاناترينى هاوپتيانى
پيشهوا مالیک بووه، هاوپرئو هاوده مى پيشهوا شافيعى (رهزاي خواى
ليبيت) بوو، همر كاتيك له بهغداد هاتبايه نهوا سهردانى نه كرد، نه ویش
ريزيكى زۆرى ليته گرت. نا نه مهيه ههلسوكهوتى زانايان و بانگخوازانى

دئسۆز به نایینی خوای گهوره له بهرامبهر یه کتریدا.
عبدالله (میهره بانی خوای گهوره ی به سردا برژیت) له سالی (۲۱۴ک)
کۆچی دوایی کردوه.

۷- عثمان کورپی حکم:

ناوی عثمان کورپی حکم جزامی، میسری، له نهوهی (بنی نضرة) له
خزمت یحیی کورپی سعید نه نصاری و موسی کورپی عقبه و عبدالرحمن
کورپی زیاد و جگه له مانهیش، خوئندوو یه تی، ههروهک نه بو زاره لیث
کورپی عاصم، حبیب کورپی سعید خولانی، نيسحاق کورپی فرات و جگه
له مانهیش له لای نهویان خوئندوو.

یه که مین کهس بوو، که ریبازی مالیکی له شه ریه تدا له میسر
بلاو کردهوه. زاناو شاره زایه کی نایینی به تواناو خواهرستیکی بی
هاوتابوو. پۆستی دادوهی میسریان پئسپارد به لام رازی نه بوو. له سالی
(۱۶۳ک) (ره حمهتی خوای لیبت) کۆچی دوایی کردوه.

۸- نه صبهغ کورپی فرهج:

ناوی نه صبهغ کورپی فرهج کورپی سعید، شاره زاو زاناوی میسر بوو،
به تاییهت له شه ریه تدا زۆر لیتهاتووو شاره زا بوو. به ره و مه دینه گهستی
کرد تاوه که له خزمت پئشهوا مالیک بخوئینت به لام نهو رۆژهی گهیشه
نیو شاره که پئشهوا کۆچی دوایی کرد: نینجا هاو پئسهتی قاسمو

نه شهه ب و نین وهبی کرد بۆ خویندن و فهرمووده ی له خزمهت زهلی و بوخاری خویندوو. له سالی (٢٢٥ك) کۆچی دوایی کردوو.

٩- عبدالملك كورپی حبیب:

ناوی عبدالملك كورپی حبیب كورپی سلیمان كورپی هارون كورپی عباس كورپی مرداس سولله می نهنده لوسی بو، نازناوی نه بو مهروان بو له سالی (٢٠٨) ی کۆچی به ره و رۆژه لآت گهشتی کرد، له لای نین ماجشون و عبدالله كورپی حکم و (جگه له مانه یش له هاوړپیان مالیک له لای نهوان) خویندوو یه تی پاشان له سالی (٢١٠) ی کۆچی چوو نهنده لوس. زانایه کی پایه بهرز بو، فیهو ریبازی پیشه و مالیکی له شه ریمهت له بهر کردبو. ویزه وانیککی به توانا بو، له شعرو کیش و قافیه و رهوانبیزیککی لیتهاتوو بو. له سالی (٢٩١ك) کۆچی دوایی کردوو.

١٠- سهحنون:

نازناوی نه بو سعید (سحنون) بو، ناوی تهواوی عبدالسلام كورپی سعید كورپی حبیب (تنوخی) بو، بۆیه نازناوی (سحنون) یان لیتابو چونکه زۆر وورد بو له باره ی وه لآم دانوه ی بابه ته شه رعیه کان. زانایه کی پایه بهرز و خواپهرستیکی دنیا نهویست و راستگۆیه کی دلسۆز بو، پتگی بو له سه رهق و راستی، پشتی له دنیا دا کردبو، له باره ی پۆشین پۆشاک و خواردنی خۆراکدا زۆر ساده بو، دیاری ده سه لاتدارانی وه رنه گرت. له

(قهیرهوان) خویندووویه تی پاشان چووه بۆ میسر نینجا بۆ مه‌دینه‌ی پیروژ، له‌لای نین وه‌بو و نین قاسم و نه‌شه‌ب خویندووویه‌تی، له‌بهر هه‌ژاری فرسه‌تی نه‌وه‌ی بۆ ریک نه‌که‌وت له‌ خزمه‌ت پێشه‌وا مالیک بخوینیت. له‌و کاته‌ی که پرسیا‌ری نه‌وه‌یان لیکرد بۆچی له‌ خزمه‌ت پێشه‌وا مالیک نه‌تخویندوووه؟ ووتی: له‌بهر نه‌وه‌ی هه‌ژار بووم، هه‌روه‌ها ووتیشی: زۆر هه‌ژار بووم نه‌گه‌رنا نه‌متوانی له‌ خزمه‌تیدا بخوینیم.

زۆر دل ناسک و فرمیسک به‌ چاو و له‌ خواترس و بێ فیزو راستگۆ و دل‌سۆز بوو، زۆر ره‌ق و توندیش بوو له‌ به‌رامبه‌ر خه‌لکی بیدعه‌ت کاران و له‌ ری ده‌رچوان.

له‌ سالی (٢٣٤ک) داوای لیکرا بپیتته‌ دادوهر رازی نه‌بوو، به‌لام دوا‌ی نه‌وه‌ی پێگی‌ربوون له‌سه‌ر نه‌وه‌ی نه‌م پۆسته‌ی پێبسپێرن و به‌رده‌وام بوون له‌سه‌ر داواکه‌یان، پۆسته‌که‌ی وه‌رگرت و به‌رده‌وام بوو تاوه‌کو له‌ سالی (٢٤٠ک) کۆچی دوا‌یی کرد. ماوه‌ی دادوهریه‌که‌ی نه‌کردبووه سه‌رچاوه‌ی ژیا‌نی و لێی نه‌نه‌خوارد و پشتیشی به‌ ده‌سه‌لاتی سولتان نه‌ته‌به‌ست.

جگه‌ له‌مانه‌ی باس‌مان کردن که له‌ به‌رده‌ستی پێشه‌وا مالیکدا خویندوو‌یا‌نه‌و له‌ ریبازی مالیکی داو له‌ شوینه‌ جیا جیاکانی سه‌ر زه‌وی بوونه‌ته‌ زانای دیا‌رو به‌رچاو، زۆریکی دیکه‌ش له‌ خزمه‌تی به‌هه‌مه‌ندبوون و پاشان خزمه‌تیان کردوو.

نه‌مه‌ش به‌لگه‌یه‌کی روون و ناشکرایه له‌وه‌ی پێشه‌وا مالیک (ره‌حه‌مه‌تی خوای لیبیت) دل‌سۆز و راستگۆ به‌ کردار بوو له‌ زانسته‌که‌ی و ئیشی به‌

زانسته‌کمی نه‌کرد بۆیه رتیبازه‌کمی نمو فراوانبوونه زۆره‌ی به‌خۆره بینو و سه‌رکه‌وتوو بوو له ری روون کردنه‌وه‌ی خه‌لکی.

۹- نامۆزگاریه‌کانی پیشه‌وا بۆ ده‌سه‌لاتداران:-

پیشه‌وا مالیک (ره‌حمه‌تی خوای لیبیت) هانی زانایانی نه‌دا له‌وه‌ی ریگه‌ی راست پیشانی ده‌سه‌لاتداران به‌ده‌ن و قه‌ده‌غیه‌یان بکه‌ن له خراپه‌ کردن. و نه‌یوت: ((زانا بۆیه سه‌ردانی ده‌سه‌لاتداران نه‌کات تاوه‌کو ریگای راستیان پی نیشان به‌ده‌ن و نه‌یه‌لن خراپه‌ بکه‌ن)) رۆژتیکیان سه‌ردانی هارون نه‌کات و نامۆزگاری نه‌کات و بی‌یه‌ی نه‌هینتیه‌وه له‌وه‌ی عمری کورپی خطاب، له‌کاتی گرانیبه‌که‌دا به‌خۆی فووی له ناگر نه‌کرد و پاشان نه‌یوت: ((خوای گه‌وره کاتیک له نیتوه رازیسه که نه‌و کرده‌وه ناپه‌سه‌ندانه نه‌که‌ن)). جارتیکیان مه‌هدی جینشین داوای له پیشه‌وا مالیک کرد تاوه‌کو نامۆزگاری بکات نه‌ویش پیتی ووت: ((نامۆزگاریت نه‌که‌م که له خوا بترستی و به میهره‌بان بیست له‌گه‌ل خه‌لکی شاری پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) و هاوسیه‌کانی، چونکه پیمان گه‌یشتوه پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رموویه‌تی: ((شاری مه‌دینه شویتی کۆچ کردغه، گۆزه‌که‌م هه‌ر له‌وتیه‌و، هه‌ر له‌وتیش زیندوو نه‌به‌وه، خه‌لکه‌که‌ی هاوسیه‌ی منه، بۆیه پتویسته له‌سه‌ر گه‌له‌که‌م هاوسیه‌کام پیا‌رتیزن، جا هه‌ر که‌سێک بیانپا‌رتیزیت، نه‌وا من نه‌به‌ گه‌واهی ده‌ری و تکاکاری له رۆژی داوایدا)).

رۆژتیکیان نامۆزگاری به‌کێک له ده‌سه‌لاتدارانی کرد و پیتی ووت:

((ناگاداری کاروباری خەلک بەو لەبیریان مەکە، چونکە تۆ لیپرساوی ئەوانی، لەبەر ئەوەی عمر کۆری خطاب ووتیوەتی: سۆیند بەو کەسە گیانی منی بە دەستە نەگەر ووشتریک لە دەو ناوی فورات بمریت، ئەوا بپوام وایە خۆی گەرە لەبارە ی ئەمەوه لە رۆژی دوایدا پرسیارم لێئەکات)).

جارتکیان نامەیهک بۆ یەکیک لە جێنشینهکان نەنێری و تیایدا نامۆژگاری ئەکات و ئەلیت: ((بزانە خۆی گەرە تۆی تاییەت کردووه بەوەی نامۆژگاریت بکەم، بەو نامۆژگاریانە ی کە لە پێشدا نامۆژگاریم پێ کردووی، - تەکاویە - بەهۆیەوه خۆی گەرە بەختیاریت بۆ بێنی و بێتە هۆکاری چوونە نیو بەهەشت. خۆی گەرە لە گەل من و تۆ میهرەبانی بنوینیت، بەهۆی ئەو نامۆژگاریە ی بۆ تۆم نووسیوه و لە گەل هەلسان و جێبەجێکردنی فەرمانەکانی خۆی گەرە و ناگاداریوونی خەلکانی ژێر دەسەلاتی خۆت لەوەی کاروبارەکانیان پشت گوێ نەخەیت، چونکە تۆ لیپرساوی گەرە و بچوکی ئەوانی. پێغەمبەری خواش (ﷺ) لەم بارە یەوه فەرموویەتی: ((هەموو یەکیکتان شوانن (دەسەلاتداران) و هەمووشتان بەرپرسیارن لەوانە ی لە ژێر دەسەلاتی نێوه دایە)).

ئەگێرنەوه لە هەندیک فەرمووده دا هاتووه، لە رۆژی دوایدا دەسەلاتدار ئەهینن کە دەستی بە گەردنیهوه بەستراوه، هیچ شتیکیش ناتوانن بیکاتموه تەنھا دادگەری نەبیت. عمر کۆری خطابیش (رەزای خۆی لێبیت) ئەیووت: سۆیند بە خوا نەگەر بەرختیکی بچوک بزرسن و

بمريت له دهم ناوی فورادا، نهوا باوهړم وايه خواى گهوره پرسيار له باره
 له ناچوونى نهم بهر خهم ليته کات... که و ابو نهو کارانه نه نجام بده که
 نه بيته هوى نزيک بوونهوت له خواى گهوره و رزگار ت نه کات له ناگرى
 دوزه، خوت بو نهو روژه ناماده بکه، که ت نهها کرده وه باشه کاتنه
 رزگار ت نه کهن له م روژه ناخوشه، چا و له موسلمانان باشه کاني پيشين
 بکه و خواپه رستى و ته قواى خوا زور بکه خواپه رستى له پيش هم مو
 شتيکه وه دابنى. له هم مو کاتيکدا سهيرى نهو ناموزگار يانه بکه که بوم
 نووسوى. په يمانى له سهر بيهسته و ناموزگار يه کاني ناوى جيپه جي بکه و
 هلسوکه وت له سهرى رابهينه، له خوا داوا کارم سهر که وتوو و سهر فراز
 بيت.

روژنيکيان پيشه و له لاهى دهسه لاتدارنيک بوو، يهک له ناماده بووان
 مه دح و ستايشى دهسه لاتداره که ي کرد، نينجا پيشه واش به
 دهسه لاتداره که ي ووت: ((ناگداريه له وهى له خوت بايى بسى به هوى
 ستايش کردنى نهم خه لکانه بو تو، چونکه نهو که سهى ستايشت نه کات و
 باسى چا که يه کت نه کات که نه تکر دوه نزيکه باسى خراپه يهک بکات له
 تو که (تو) نهم خراپه يهت نه کردوه. له خوا بترسه و ته قواى خواى گهوره
 بکه له بهر دواړوژت، خوت بپاريزه له پياهلدانى خه لکى بو تو. له هيچ
 يه کيک رازى مبه له وهى بهر و روو ستايشت بکن، چونکه تو له باره
 خوته وه شاره زاترى له نهوان. چونکه پتيان راگه ياندوم پياوتک له خزمهت
 پينغه مبه ^{عليه السلام} (روژنيک) مه دح و ستايشى نه کات. نه و يش نه فرمو و يت: ((پشت

یا خود ملتان شکاند، نه گهر گوئی لیبگرتایه نهوا سهرفراز نه نه بو)) وه هروه ها فرموشی (صَلَّى): ((خَوْلَ بَكَنَ به چاوی نهوانه ی بهره و روو مه دح و ستایشتان نه کن)).

پیشهوا مالیک (ره زای خوی لیبت) راستگو بسو له ووتنی قسه ی راست و نازاو چاو نه ترسیش بوو له باره ی راگه یانندی نهو ناینه ی باوه ری پتی هه بوو. جارتیکیان هارون ره شید قه ده غه ی پیشهوا مالیک نه کات له وه ی فرموده یه کی دیاریکراو بو خه لکی باس بکات، نه ویش رازی نابیت به فرمانه که ی و پشت گوئی نه خات و نه نایه ته ی خوی گه و ره نه خوینتیه وه: ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنْزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالْهُدَىٰ مِنْ بَعْدِ مَا بَيَّنَّاهُ لِلنَّاسِ فِي الْكِتَابِ أُولَٰئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللَّهُ وَيَلْعَنُهُمُ اللَّاعِنُونَ﴾ (البقرة، ۱۵۹) به راستی نهوانه ی که به رنامه و رینموونیه کانی ناشکرای ره وانه کراوی نیمه ده شارنه وه که ناردوومانن دوی نه وه ی بو خه لکیمان روون کردو ته وه له کتیبه کاندا، تا نهوانه خوا نه فرینیان لیده کات و نه فرین کارانش نه فره تیان لیده کن...)) ته فسیری ناسان).

پیشهوا (خوی لی رازی بیت) ریزی زانستی زور نه گرت و له بی ریزی نه پیاراست، به لگهش بو نه مه، جارتیکیان هارون ره شید به شوینیدا نه نیری و نه لیت: نه ی نه بو عبدالله پیوسته سهردانان بکهیت و په رتوکی (الموطأ) بو مناله کاتمان بخوینیه وه، نه ویش وه لامی دایه وه ووتی: خوا پایه دارت بکات نه ی نه میری پرواداران، نه نمانسته له نیوه وه هاتوه، نینجا نه گهر نیوه ریزی لیبگرنو به گه و ره ی سهیر بکن نهوا (گه و ره و

ریزدار) نه بیټ، به لام نه گهر ټیوه بن ریزی و نواند له بهرامبهری شهوا له بهرامبهر خه لکیش (بن ریزو بچوک) نه بیټ، نه بن خه لک بؤ فیټروونی زانست بچیت نهک زانست بؤ نهوان بچیت. هارون ره شیدیش پیټی ووت: راست نه کهیت، پاشان ووتیه مناله کانی برۆنه مزگهوت تاوه کو له گه ل خه لکی فیټره زانست بن، پیټشهوا مالیکش ووتی: به مهرجی شهوی که هاتنه مزگهوت له کوئی ریزی خه لک کوټایی پیټهاتبوو ټیوهش له ویټ دابنیشن و به سر خه لکیدا ههنگاو مه ټین و نه چنه ریزه کانی پیټشهوه. ټینجا هارون ره شیدیش به مه رازی بوو.

۱۰- سهراوه کانی شهریهت (فقهی پیټشهوا):-

پیټشهوا مالیک (ره زای خوی لیټیت) دان پیټراو بوو له وهی زاناو شاره زایه به شهرع و فرموده، چونکه زاناو شاره زا (شهریهت زان) و فرموده ناسی بن هواتای شاری مه دینه بوو.

سهراوه کانی شهریه ته که ی نه مانه بوون:-

یه که م / قورټانی پیټرۆز: نهو په رتوکه راست و دروسته ی هه ر به بنی که م و کوپی نه مه ټیټه وه، پیټشهوا سه ره رای شاره زا بوونی به فرموده و سوننه ت نهوا پشتی به قورټان نه به ست له تیگه یشتنه کانی تاوه کو پالپشت به مانه برپاری راست و دروستی شهرعی ده ریکات.

دووه م / سوننه تی پیټغه مبه ر (ﷺ): سوننه تی پیټغه مبه ر (ﷺ) دووه م سهراوه ی شهرع و برپاره کانی پیټشهوا مالیک بوو. چونکه سوننه تی

پیغمبر (ﷺ) روونکهره‌وه‌ی بریاره‌کانی قورشان‌ی پیروزو رافه‌کهری ده‌قه‌کانی بوو، نه‌و بابه‌ت و بریارانه‌ی نیسو قورشان‌ی روون نه‌کرده‌وه که پیوستی به روونکردنه‌وه و رافه‌کردنیان هه‌بوو.

پیشه‌وا مالیک زور جاران خه‌لکی ناراسته نه‌کرد به‌ره و سوننه‌تی پیغمبر (ﷺ)، تاوه‌کو سوودو که‌لک له سوننه‌ته‌که‌ی وه‌ری‌بگرنو بدلگه‌شی به‌م نایه‌ته نه‌هینایه‌وه: ﴿وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾ (الحشر، ۷) جا نه‌وه‌ی پیغمبر (ﷺ) پیتی به‌خشیون وه‌ری بگرن، هه‌ر فه‌رمانیکی پیتدان به‌گوئی بکه‌ن، قه‌ده‌غهی هه‌ر شتیکی لی‌کردن مه‌یکه‌ن)) ته‌فسیری ناسان). و نه‌م فه‌رمووده‌یه‌ی خوای گه‌وره‌شی به‌ بدلگه نه‌هینایه‌وه ﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ﴾ (الاحزاب، ۲۱) سویند به‌خوا به‌راستی له پیغمبه‌ری خوادا چاکترین نمونه‌ی ته‌واوو رتک و پینک هه‌یه تا چاوی لی‌بکه‌نو شوینی بکه‌ون)) (ته‌فسیری ناسان).

به‌هه‌مان شیوه نه‌م نایه‌ته‌شی نه‌کرده بدلگه: ﴿فَلَا وَرَيْكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُعَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾ (النساء، ۶۵) نه‌خیر، سویند به‌ په‌روه‌ردگارت نه‌وانه‌ی (لافی بپروا لی‌ده‌ده‌ن) بپروا ناهینن هه‌تا له هه‌موو کیتشه‌یه‌کدا که رووده‌دا له نیوانیاندان سو نه‌که‌ن به‌ دادوه‌رو گوپیرالی سو نه‌که‌ن، دوا‌ی نه‌وه‌ش نابیت له دل و ده‌روونیاندا هه‌چ ناره‌زاییه‌ک دروست ببیت به‌رامبه‌ر نه‌وه‌ی که دادوه‌وریت له‌سه‌ر کردوه‌وه و ده‌بیت به‌ ته‌واوی ته‌سلیم بنو رازی

(بن)) (تەفسیری ناسان).

پیشهوا زۆری سوننەت خۆش ئەویست و بەردەوام نەم دێرە شعرەى
نەخوێندەوه که نەمە ماناکەیه تی:

باشترین کارەکانی نایین سوننەتە

خراپترین کاریش تازە داھێنراوەکان (بدعە)یە

سێیەم/ ووتەى ھاوړې (صەحابە)کان: سەرچاوەى سێیەمى رېبازى
مالیک لە شەریعەتدا ووتەى ھاوړېيانى پېغەمبەر (ﷺ) بوو، چونکە
ھاوړېيان لە پېغەمبەرەوه (ﷺ) نزیک بوون، تیکەل بوون بە ژبان و
هەلسوکەوتیەوه، کردەوه کانی پېغەمبەریان (ﷺ) بینی بوو، گوتیان لە
فەرموودەکانى گرتبوو، لەژێر دەستیدا فێرە نایین و خواپەرستى بووبوون،
کۆچەریەکان (مهاجرون) و پشتیوانان (الانصار) یە کسان بوون لەلای
پیشهوا مالیکدا و هیچ جیاوازییەکی لە نیتوان نەنەکردن.

چوارەم/ یەك دەنگ بوون (الاجماع): یەك دەنگ بوونى زانایان و چوارەم
سەرچاوەى رېبازى مالیک بوو لە شەریعەتدا، یەك دەنگ بوونیش بریتییه
لە یەك دەنگ بوونى زانایان و شارەزایانى نایین بەبێ جیاوازی لەسەر
یەكێك لە بابەتەکانى نایینى.

پێنجەم/ زانست و زانیاری خەلکی مەدینە: زانستى خەلکی مەدینە
پێنجەم سەرچاوەى رېبازى مالیک بوو لە شەریعەتدا، چونکە خەلکی
مەدینە رۆڵەو نەوهى ئەوانە بوون کە ھاوړېیەتى پېغەمبەریان (ﷺ)
کردووه، چونکە بېریارە گشتییەکان چەند نەوهیەك لەو شوێنە بەزیندووی

نه مینیتتهوه که لییهوه ده رچووه. پیشهوا مالیک سهره‌رای نه‌مانه هه‌مووی نه‌گهر پتویستی به ده‌قیک بووایه یان به به‌لگه‌یه‌کی گشتی بووایه، نه‌وا به پینوانه‌کردن (قیاس) و به چاک دانان (استحسان) و (باو) له‌ناو خه‌لکیدا (العرف) و هینانه‌دی پتویستییه ناچاریه‌کان (سد الذرائع) و به‌رژه‌وه‌ندی ره‌ها (المصالح المرسله) ی بریاره‌کانی ده‌رته‌کرد.

نهم مهرجانه‌شی دانا بۆ نه‌وه‌ی تاوه‌کو له ریگه‌ی به‌رژه‌وه‌ندییه ره‌هاکان (مصالح المرسله) بریاری شهرعی ده‌ریکات:-

۱- به‌رژه‌وه‌ندییه که دژایه‌تیه‌کی نه‌بیته له‌گه‌ل بنچینه‌کانی نی‌سلام، وه هه‌روه‌ها له‌گه‌ل به‌لگه‌یه‌کی چه‌سپینراویشدا دژایه‌تی نه‌بیته.

۲- به‌رژه‌وه‌ندییه که وه‌رگیراو بیته له‌لای خاوه‌ن ژیرییه ته‌واوه‌کان.

۳- کیشه و تنگ و چه‌له‌مه‌یه‌ک کۆتایی پی‌به‌ینیت، چونکه خوای گه‌وره فەرمویه‌تی: ﴿وَمَا جَعَلْ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ﴾ (الحج، ۷۸ له‌تایینو به‌رنامه‌که‌یدا هه‌یج جۆره شتیکی ناره‌واو قورسی له‌سه‌ر دانسه‌ناون)) -ت. ناسان.

پیشه‌وا مالیک سهره‌رای نه‌مانه وه‌لامی خیرای نه‌نه‌دایه‌وه، کاتیک پرسیاریکی لیکردبایه، به‌لکو لیتی نه‌کۆتیه‌وه و پشکنینو به‌دوا داچونیشی بۆ نه‌کردو نینجا وه‌لامی پرسیاره‌که‌ی نه‌دایه‌وه، بۆ نه‌وه‌ی وه‌لامیکی راستو ته‌واو بداته ده‌ست.

۱۱- دانراوه‌کانی پیشه‌وا:

پیشه‌وا مالیک (ره‌زای خوای لیبت) توانایه‌کی به‌هیزی هه‌بوو له‌سه‌ر پهرتوک دانان، پهرتوکیتی له‌باره‌ی گهردوتزانی، و، بیرکاری و زانینی کاته‌کان و شوینه‌کانی مانگ دا داناره، که زانایان له‌باره‌ی وه‌سف کردنی نهم پهرتوکوه‌ی نویسیوانه: پهرتوکیتی زۆر به‌سووده و ماوه‌یه‌کی درتۆر خه‌لک پشتیان پی‌نه‌به‌ست.

هه‌روه‌ها له‌باره‌ی راقه‌کردنه‌وه پهرتوکیتی نویسیوه شه‌ویش پهرتوکی ((التفسیر لغریب القرآن)) به‌همان شیوه نامیه‌کی نویسیوه بۆ ئین وه‌هب له‌باره‌ی یه‌کتا‌پهرستی. له‌وانه‌یه به‌ناویانگترین دانراوه‌کانی پیشه‌وا پهرتوکی ((الموطأ)) واته‌ناسان، له‌باره‌ی فهرمووده، وه‌بیت، دروستترین پهرتوک له‌دوای قورنانی پیرۆز.

پهرتوکی ((الموطأ)) یه‌که‌مین پهرتوک، که به‌چه‌سپاری و جیگیری به‌ی پیشه‌وا مالیک دانه‌نرتن، پهرتوکیتی به‌ناویانگ و بلاوه له‌نیو گه‌لی موسلمان و نه‌وه به‌نه‌وه هاتوه تاوه‌کو گه‌یشه‌وه به‌م رۆژگاره‌ی ئیمه.

له‌همان کاتدا به پهرتوکیتی فهرمووده و شرع (فقه‌ی) دانه‌نرتن. خه‌لک له‌سه‌رده‌مانی زوودا زیاتر پشتیان به‌له‌بهرکردن و یاده‌وه‌ری نه‌به‌ست نه‌ک به‌نوسین و پهرتوک. له‌فیریونیش پشتیان به‌گوئی لی‌راگرتن و پی‌گوتن نه‌گرت، نه‌ک به‌نوسینه‌وه‌ی زانست و فیریون له‌سه‌ر پهرتوکه‌کاندا.

دانان و نویسینی پهرتوک له پهرتوکی ((الموطأ)) وه‌به‌راستی ده‌ستی پینکرد. له‌سه‌ره‌تا‌دا ده‌هه‌زار فهرمووده بوو، به‌رده‌وام فهرمووده‌کانی

برامبەر نه کرد به قورشانو سوننهت تاوه کو پینج سهه فهرموده ی
لیهتشتهوه.

پیشهوا مالیک (رهجمتی خوی لیبتت) نهلتت: پهرتوکی (الموطأ)م
پیشانی هفتا شرع زانی شاری مه دینه دا، هه موویان دهست خویشیان
لیکردم به پهرتوکیکی ناسانو چاکیان دانا، ناوم لیتنا (الموطأ) واته
ناماده کراو نوسراو هه لیبژیردراو، زانا گه وره کان ستایشی پهرتوکی
(الموطأ) و نهوهش دهناوی دایه (له زانستی بهسودو فهرموده ی دروست)
کردوه. شافعی (رهزای خوی لیبتت) نهلتت: دوا ی پهرتوکی خوی گه وره
(قورنان) لهسه زهوی دا، پهرتوکی (الموطأ) راستترین پهرتوکه لهسه
زهوی،

کاتیک پرسیار له پیشهوا نهجمه (رهزای خوی لیبتت) کرا لهباره ی
پهرتوکه که ی پیشهوا مالیک، وتی: هه که سیک شوینی بکهویت نهوا
ناینیکی زور دروستی هیه.

۱۲- به لا و ناخوشیهکانی پیشهوا:-

پیشهوا مالیک (رهزای خوی لیبتت) لهسه رده می نه بو جعفر منصور
توشی نازاردانو لیدانو نهپانه کردن بسوه وه، زانیانی میژووی
ژیاننامه که ی بیرو رای جیاوازیان لهسه نه مه هیه: هیهانه- نهلتن:
هۆکاری نازاردانی پیشهوا ووتنی نه فهرموده یه ی پیغه مبر بو (وَجَلَّ
که نه فهرموتت: ((زور لیکراو- بهسه ردا سه پینراو- طلاق ی لهسه رده یه،

واته نازاده نه به ستراوه به هیج شتیک (نایا مارهی بیت یا خود په یان به سترا
 بیت له گه ل سهر کرده ی موسلمانان یان هر شتیکی له و بابه تانه)
 (منصور) یش نه ی نه ویست باسی نه م فرموده یه بگریت بز خه لکی،
 تاوه کو به گشتی و دوژمنه کانی به تاییه تی نه یکن به به لگه له وه ی به زور
 په یان یان لی وه رگراوه، بزیه هیج په یانیکیان له سر نیه، نازادن مادام
 به زور نه م په یانه یان لیتوه رگراوه، مهنصور ریگری له پیشه ووا مالیک
 نه کرد له وه ی باسی نه م فرموده یه بکات- نه وه ک خه لک لیتی
 هه لگه ریته وه- پیشه ووا مالیکیش بریاره که ی جی به جی نه نه کرد، بزیه نه م
 جی به جی نه کرد نه ی هژکاری نازاردانی پیشه ووا مالیک بوو.

ههندیکی تریش باسی هژکاریکی دیکه ی نه که ن بز به لاو
 ناخوشیه کانی پیشه ووا، و نه لین: ههندیک له خه لک هاتن داوای بریارو
 فه توایان له پیشه ووا مالیک کرد له باره ی حوکی نه و که سانه ی له گه ل محمد
 کوری نه بو عبدالله حسن نه چنه ریزی به ره له ستکاران دژی عه باسیه کان،
 له گه ل هه بوونی په یان داری نه مانه به نه بو جعفری مهنصور- نه ویش
 هر له عه باسیه کان، نینجا پیشه ووا مالیکیش پیانی ووت: نیتوه به زور
 په یان اتان داوه به نه بو جعفر، زور لیتکراویش هیج په یانیکی له سر نیه و
 نازاده، بزیه خه لکه کهش به خیرایی چونه ریزه کانی محمد و یار مه تیان دا،
 ههندیک به روه وه ند خوازانش چونه لای نه بو جعفر مهنصور ووتیان:
 مالیک باوهری به په یانی نیتوه نیه و نیتوه به سته مکار نه ژمیری، نینجا
 نه بو جعفریش له مه توره بوو فرمانی نازاردانی مالیک دهر کرد،

فرمانه که شی جی به جیکراو پیشهوا مالیکیان نازاردا نهم رووداوهش له سالی ۱۴۷ ای کۆچی دا بوو.

هندیکی دیکهش نه لئین: هۆکاری نهم به لایه نهوه بوو پیشهوا مالیک ژنهینانی کاتی (متعه) ی به حهرام نه زانی، له گه ل ووتنی نهوهش که نیین عباس- سهرکرده ی خیزانی جینشینه عهباسیه کان- رینگه ی بهم جۆره ژنهینانه داوه، بۆیه عهباسیه کان لیتی توره بوونو نه زیهت و نازاریان نه دا. هندیکیش همن نه لئین هۆکاری نازاردانی نه مه یه: پیشهوا مالیک (رهزای خوای لیبتت)، عثمان کوری عفان (رهزای خوای لیبتت) ی، له پیش علی کوری نه بو طالب (رهزای خوای لیبتت) داننا.

نه مانه گرمانه ی چهند هۆکارێک بوون که بوونه هۆی گه یاندنی نازارو ناخۆشی بۆ سهر پیشهوا مالیک (رهزای خوای لیبتت)، به لام راستترین هۆکارو به ناوبانگترینیان هۆکاری یه که مه.

دوای نهوه ی خه لک به نازاردانی پیشهوا (مالیک) یان زانی، پییان ناخۆش بوو، زۆریش توپه بوون له وه ی ریزی پیشهوا مالیک نه گهراوه و نازار دراوه، تینجا هه واله که گه یشته وه (مه نصور)، ترسا بۆیه پیشهوا (مالیک) ی به گه موره داناو پاشان بریاری ده رکردنی نامۆزاکه ی خۆی، له پۆسته که دا، ده رکرد که ناوی جعفر بوو، له و کاته دا لپرسراوی شاری مه دینه بوو.

دوایی نامه یه کی داوای لیبوردنی بۆ پیشهوا مالیک ناردو تیایدا داوای لیبوردنی لیکرد له براهی نهم رووداوه و داوای لیکرد له وه رزی هج

دا چاوی پیبکه ویت نینجا مالیکیش سەردانی کرد، مەنصوریش ریزیکی گەورە ی لیتاوە بە خێراتنیکێ گەرم و گوری کرد، و لەخۆی نزیک کردەو.

مەنصورى (جینشین) لەو کاتەدا قسەکانی بەو دەست پێکرد و ووتى داواى لیبوردن ئەکەین لە مالیک لەبارەى لیدانەکە و نازاردانى: سۆتند بەو خواپەى کە هیچ پەستراویک نەبە جگە لە- (اللە)- نەبیت، ئەى نەبو عبدالله نە فەرمانى ئەوەم پێکردبوو، نە پێش ئەوەى رووبدات هەوالکەم زانیبیت، وە هەرەها لەو کاتەش کە هەوالکەم زانیو پێى رازی نەبوم. نینجا پێشەوا مالیک سوپاسى خواى گەورەى کرد لەسەر هەموو باردۆختک، و درود و سەلامى نارد بۆ پیغەمبەر (ﷺ) و جینشینیشى لەم رووداوە بەبێ ناگادار دانا یاخود بەم کارە رازی نەبوو.

جینشینش بەردەوام بو لەسەر داواى لیبوردن کردن و ریزیگرتنى پێشەوا مالیک، و ووتى: ئەى ئەبوعبدالله خەلکى دوو حەرەم (مەککە و مەدینە) باش و چاکن هەتاوەکو تۆ لەناو ئەواندا بونت هەبیت. مەنصور بەردەوام بو لە قسەکردن و داواى لیبوردن کردن، هەتا ئەو کاتەى پێشەوا مالیک ووتى: ئەى ئەمیری برواداران (خوا) لیت ببورئ و پایەدارت بکا، ئەوا لیت خۆش بووم لەبەر نزیکیت لە پیغەمبەرى خوا (ﷺ) و نزیک بوونى ئەویش لە تۆو.

نینجا منصور ووتى: هەرەها خواى گەورەش لەتۆ خۆش بیت. بەمچۆرە ناخۆشیەکانى پێشەوا بە باشترین بارودۆخ کۆتایی پێهات. مەنصوریش داواى لە پێشەوا مالیک کرد ئەو فەرمودانەى لەبەرى کردوون لە پەرتوکیکدا بیانوسیتەو، تاوەکو بەسەر شوێنەکانى دیکەى وولات دا

دابه‌شیان بکات و خه‌لکیش کرده‌وهی پئیکه‌ن و داواشی لیکرد به‌خیزی
 نهم کاره به نه‌نجام بگه‌یه‌نیت، نه‌ویش پاداشتی نه‌کاته‌وه. نینجا پیشه‌وا
 مالیک هستا به نه‌نجام دانی نووسینه‌وهی فرموده‌کانی پیغه‌مبهر
 (ﷺ)، پاشان مه‌هدی کوری مه‌نصویش هاته خزمه‌ت پیشه‌وا مالیک و
 په‌رتوکی (الموطأ)ی لیسوهرگرت، فرمانی ده‌رکرد له‌بهر ده‌ستنوس
 بنوسریتته‌وه و دابه‌ش بکریت به‌سهر ناوچه‌کانی دیکه‌ی وولات دا، به‌مجوره
 تاقیکردنه‌وهی پیشه‌وا له‌سهره‌تادا نازاردانی بوو، وه به پاداشت کردنه‌وه و
 ریزلیتگرتیشی کۆتایی به ناخۆشیه‌کانی هات.

۱۳- بلاو بوونه‌وهی ریبازی پیشه‌وا مالیک:

ریبازی پیشه‌وا مالیک (ره‌حه‌تی خوای لیبیت) له شه‌ریعت دا،
 روونکه‌ره‌وه‌یه‌کی باش بوو بۆ شه‌ریعت، قوتابیه‌کانیشی زۆر بوون، هر
 قوتابیه‌کانیشی بوون هه‌لسان به بانگه‌واز کردن و شوین که‌وتنی ریبازه‌که‌ی
 له هه‌لینجانی بریاره‌کان له شه‌ریعتی نیسلام دا.

یه‌کێک لهو هۆکارانه‌ی که بووه هۆی بلاو بوونه‌وهی ریبازی مالیک،
 نازاد کردنی ناوچه‌کانی سهر روی زه‌وی سوو هه‌روه‌ها، هه‌لسانی
 قوتابیه‌کانی پیشه‌وا بۆ بانگه‌واز کردن، نه‌مانه کاریگه‌ری زۆری هه‌بوو
 له‌سهر بلاو بوونه‌وهی ریبازده‌که‌ی.

نه‌مه‌ش به ناشکرا له سازاد کردنی نه‌فریقاو موسلمان بوونی
 خه‌لکه‌که‌یه‌وه ده‌رنه‌که‌وت، نه‌مه‌ به‌رده‌وام بوو له ولاته‌کانی وه‌کو: لیبیا،
 تونس، جزائیر، مغرب، وه پیش نه‌مانه‌ش له ولاتی نه‌نده‌لوس
 (نیسپانیا)ی نیستا و دورگه‌ی صقلیه و دورگه‌کانی دیکه‌ی ده‌ریای سپی

ناوه‌پراست، به‌همان شیوه له ولاتی سوډان و مۆرتانیا و نهو ولاتانهی دیکه‌ی قاره‌ی نه‌فریقیا که نازادکران.

هه‌روه‌ها ولاتی میسریش ریبازی مالیکی تیایدا له‌سه‌ر ده‌ستی زانای به‌توانا و بانگخواز عثمان کورپی حکم، ریبازه‌که‌ی تیادا بلا‌بوه‌وه تا نهو کاته‌ی سه‌رده‌می پێشه‌وا شافعی هات، نینجا میسر بوو به‌ دوو به‌ش به‌شینکیان لای ده‌ریا به‌زۆری له‌سه‌ر ریبازی شافعی مانه‌وه، به‌شه‌که‌ی دیکه‌ش هه‌تا نهو سه‌رده‌مه‌ی نیستاش له‌سه‌ر ریبازی مالیکی مانه‌وه.

ریبازی مالیکی له‌ شاری مه‌دینه په‌یدا‌بوو و پێگه‌یشت و نه‌شو‌غای کرد هه‌روه‌ک زانیمان نینجا له‌ به‌شه‌کانی دیکه‌ی (حجاز) بلا‌بو‌وه‌وه تا نهو کاته‌ی پێشه‌وا احمد کورپی حنبلی هات و ریبازه‌که‌ی تیایدا بلا‌کرده‌وه، و جینگه‌ی ریبازه‌که‌ی مالیکی گرت‌ه‌وه‌وه، و تا نیستاش هه‌ر به‌رده‌وامه‌.

۱۴- کۆچی دوا‌یی کردنی پێشه‌وا:-

پێشه‌وا مالیک به‌ سال‌چوو بوو، ته‌مه‌نی گه‌یشتبووه نه‌وه‌ت سال، له‌ (۱۰) ی (ریبع الاول) ی سالی (۱۷۹) ی کۆچی، کۆچی دوا‌یی کرد. وه‌سیه‌تی کردبوو له‌ به‌رگینگی سپی کفنی بۆ بکه‌ن... نه‌م وه‌سیه‌ته‌شی له‌و کاته‌وه کرد که هه‌ستی کردبوو کاتی ته‌واو بوونی مۆله‌تی مانه‌وه‌ی له‌سه‌ر زه‌وی هاتووه.

عبدالله کورپی محمد کورپی نیبراهیم (هاشمی) نه‌میری مه‌دینه نوێژی له‌سه‌ر کردو به‌ پێیان هاتبوو، وه‌ له‌و که‌سانه‌ش بوو که ته‌رمه‌که‌ی هه‌لگرتبوو، نه‌یبرد بۆ گۆرستان.

هه‌روه‌ها نه‌وانه‌ش نوێزبان له‌سه‌ر کرد که خه‌لکی شاری مه‌دینه بوون،

یا خود بہ سردان ہاتبوں و بہ کچی دوائی پیشہ و ایان زانیبوو، زانیانی
 دونیا لہو سہردہ مہدا زور بڑی غہ مبار بوون، بہ ہمان شیوہ خہ لکی
 مہدینہ بہ گہورہ و بچوکیوہ زور غہ مبار بوون و داوای میہرہ بانوی و
 لیخوشبوونیان نہ کرد لہ خوای گہورہ، بو نہوہی لیتی خوش بی و چاکہ کانی
 لی و ہریگریت و سوزو میہرہ بانوی لہ گہل بنوینیت۔ لہ گزرتانی (بہ قیغ)
 بہ خاک سپردرا۔

۱۵- نہو قسانہی لہ دوائی کچی دوائیوہ لہ بارہیوہ کراون:-

پیشہ و مالیک (رہمہتی خوای لیبت) زانیہ کی دیارو بہرچااو
 لیہاتوو بوو، لہو زانیانہ بوو بہ دریشایی میٹروو چاکہ کانیان لہ بیر
 ناکرین، نہمہ راستیہ کہو گزرائی بہ سہردا نایہ لہوہی مردنی زانیہ کہ
 بہ لایہ کی گہورہیہ کہس لہ بیر ناچیتہوہ، چونکہ زانستہ کہی ہر
 نہ مینیتہوہ۔ خہ لکیش ہر بہ چاکہ باسی نہ کہن، نیستا نیتہ ہندیک لہ
 و تکانی زانیان باس نہ کہین کہ لہ بارہی پیشہ و (مالیک) ہوہ (رہمہتی
 خوای لیبت) ووتویانہ۔

۱- ووتہی پیشہ و نہ بوہ نیغہ:

کہسم نہ بینیوہ زانتر بیت لہ مالیک دہریارہی سوننہتی پیغہ مہر
 (ﷺ)۔

۲- ووتہی عبدالرحمن کوری مہدی:

گہشتبہ ہر زانیہ کی خہ لکی حجاز نہو ریزی پیشہ و مالیکی
 کرتوہ، خوای گہورہش گہلی عمد (ﷺ) لہ نیتو حہرہ می مہ کہو

مەدینه كۆنەكەتەو تەنھا لەسەر راستی و رێنموونییەو نەبیت. هیچ كەسیكیش لە مالیک متمانە پێكراوتر نەبوو لەبارەى فەرموودەى پێغەمبەر ﷺ.

۳- روتەى پێشەوا شافعی:

نەگەر لەبارەى (مالیک) هەو قسە و گفتوگۆ کرا بێ دەنگ بە دەستى خۆت توند بگرە نەوێك هەلە بکەیت نەگەر شویتنەواریش هات ئەوا مالیک نەستێرەى رێنموونی کارە.

۴- روتەى ئەبو حاتمە رازی:

مالیک زۆر متمانە پێكراو بوو، پێشەواى خەلكى حجاز بوو، دامەزرادرین هاوڕێى (زەهرى) بوو، نەگەر زانایان جیاوازیان كەوتە نێوانەو ئەوا حوكم و راستى بۆ (مالیک) هە، مالیک زانایەكى لێهاتوو، فەرموودەناسێكى بە توانا بوو، لە فەرموودەدا شارەزاتر بوو لە (شورئ) و (تەوزاعی) دا.

۵- روتەى ئەبو مصعب:

فێرخوازان قەلبالغیان لەبەر دەرگای مالیکى كۆرپى نەنەس دروست نەكرد، پێشپركییان نەكرد لەوێ كامەیان زۆرتر بگەنە بەردەرگا. نێمە كاتیك لەلای مالیک زانستمان نەخوړێند، كەسەمان قسەى نەنەكرد و ملی خۆمان درێژ نەكرد واتە زۆر بێ دەنگ نەبووین و گوێمان لە وانەكانى نەگرت. دەسەلاتداران لێى نەترسان و گوێیان بۆ نەگرت، لە وەلامى هەر پرسێكیشدا نەى ووت: نەخێر یان بەلێ، كەسێش پێى نەنەووت: نەم روتەبەت لە كوێ هێناوە؟

۶- ووتەى پىتەشەوا (نەوهرى) لەبارەى مالىكدە:

گەرزى زانايسان هەموويان كۆزىن لەسەر پىتەشەوايەتەكەى و گەورەيەكەيدا، زۆر بەرئىزو زانا و تىگەيشتوو بوو، دان پىانراو بوو لەبارەى بەهتيزى (يادەوهرى) و لەبەرکردن و زانست و دامەزراويەكەى، بە گەورە سەيرکردن و رىزىلتىنانى فەرموودەى پىتەشمبەر (ﷺ).

۷- ووتەى ئىبن ئەئىب:

شافعى ئەوئەندە رىزو گەورەيى بەسە لەوهرى پىتەشەوا مالىك مامۆستا و رابەرى بىت، شافعى ئەيووت: مالىك مامۆستامە، منىش خزمەتكارىتكم لە خزمەت كارەكانى مالىك.

۸- ووتەى عبدالله كورپى مبارەك:

كەسىتكم نەبىنىو لە مالىك زىاتر رىزو گەورەيى دابنىت بۆ فەرموودەكانى پىتەشمبەر (ﷺ) و پىنگىتر بىت لەسەر ناين لە مالىكدە. ئەگەر داوام لىتەكەن پىتەشەوايەك بۆ هەموو گەلى مۇسلمان دىيارى بكم ئەوا (مالىك)م بە پىتەشەوا دەست نىشان نەكرد.

۹- ووتەى حماد كورپى سلمە:

ئەگەر پىتم بلىن پىتەشەوايەك بۆ گەلى پىتەشمبەر (ﷺ) هەلبۆئىرە تاوەكو لىتەموه فىترى ناينو زانست بن، ئەوا مالىكم بە شىاو دانەنا بۆ فىترکردنى ئەمەو پىتەشەوايەتى كردنى گەلى مۇسلمان.

۱۶- لە ووتەكانى پىتەشەوا:-

۱- زانست رووناكىيە تەنھا لە دلى لە خواترس و ملكەج بە فەرمانەكانى خوادا هزگر نەبىت.

۲- ئەم زانستە (فەرموودە، شەرع) ناينە، تەماشاش بكمەنو بىرەكەنەوه

بزانن له (کڼې) نهم نایینه وهرنه گرن.

۳- پټویسته له سهر شوو که سهای زانست نه خوینیت دامه زراوو له خواترس و بهریتز بیت.

۴- چاکه نییه له که سیک بارودوختیک به رهوا بیینی بو خوی، به لام بو خه لکی به رهوا نه بیینی.

۵- باشرینی کاره کان روونو ناشکراکه به تی، نه گهر له نیوان دوو کاردا بووی نه تنه زانی کامه میان باشو چاکه نه بووايه په کیک له دوو نیشته بکردبایه نهوا نه وه یان نه نجام بده که گومانی که مته و دامه زراوترو روونتره.

۶- هر که سیک پشت له دنیا بکات و خوا به رستی ته او نه نجام بدات نهوا خوی گه وړه فیتری زانست و دانایی نه کات.

۷- نه گهر مرؤه مه دح و ستایشی خوی بکات نهوا به هاو ریزی خوی له ده ست نه دات.

۸- زانست به گپړانه وهی زور نییه، به لکو رووناکیبه که خوی گه وړه نه یکاته نیو دله وه.

۹- پټیان راگه یاندم: زانایان له روژی دوا پیدا هه مان پرسپاری پتغه مبه رانیان (میکال) لی نه کریت

۱۰- هر که س پتی خوش بیت وه لامی پرسپاریک (بابه تیکی شهرعی) بداته وه، با به هشت و دوزه بینیته پیش چاری خوی، بزانیته چون له دوا روژدا خوی رزگار نه کات.

۱۱- فیزبوونی زانست کارتیکی جوان و پیروژه، بهلام بیر بکهرهوه کاتیک پیویسته نیشیک نهجام بدهی و پییهوه پابه‌ند بیت، نهوا نه‌جمای بده.

۱۲- بی فیزی له خواپهرستی و ناین دایه، نهک له پۆشاکدا.. نیمه له خواپهرستی و نایندا بی فیزبووین نهوهک له جل و بهرگدا.

۱۳- مرؤڈ نهو کاته باش و چاک نه‌بیت که سنووری لیپرسراویتی خۆی و نه‌رکه‌کانی سهر شانی بزانیته و واز لهو شتانه بینیت که نه‌رکی نهو نییه و نهو کارانه‌ش بکات که په‌یوه‌ندی پییهوه هه‌یه. نینجا نه‌گهر وه‌های کرد نزیکه خوای گه‌وره دل‌ه‌که‌ی به‌ره و خۆی (واته به‌ره و خوای گه‌وره) بکاته‌وه.

۱۴- نه‌گهر مرؤڈ سوود و چاکه‌ی بۆ خۆی نه‌بوو، نه‌وا بۆ خه‌لکیشی سوود و چاکه‌ی نییه.

۱۵- خوای گه‌وره نیعمه‌ت و خۆشی به‌سهر ههر که‌سی‌کدا رۆاند نه‌وا پیتی خۆشه شوینه‌واری نیعمه‌ت و خۆشیه‌که‌ی لییه‌وه ده‌رکه‌ویت، به‌تایبه‌ت زانایان پیویسته له‌سه‌ریان (به‌رپیزو پاکه‌ی) له پۆشاکیان نیشان بدهن وه‌ک ریزگرنتیک بۆ زانست و زانیاری.

۱۶- له‌سهر دادوهر پیویسته دانه‌بریت له زانایان، ههر کاتیک رووداویتک و کیشه‌یه‌کی هاته به‌رده‌م سه‌ردانی زانایان بکات و راویزیان پین بکات.

۱۷- نه‌گهر نیشیکیان پيسپاردی خۆتی بۆ ناماده بکه، جگه له هه‌لسه‌نگاندنی خۆت نه‌وا به‌ بیرو هه‌لسه‌نگاندنی خه‌لکیش، هه‌لسه‌نگاندنی بۆ بکه، چونکه هه‌لسه‌نگاندن که‌له‌به‌رو ناتاواری بیرو

راو برپاره‌کان ناهیلیت هه‌روه‌ک چۆن ناگر خلتو خالی زیر لا نه‌بات و ناهیلیت.

۱۷- وانه و نامۆژگاری وهرگرتن له ژبانی پیشه‌وادا:

۱- به‌گه‌وره زانینی زانایان و ریزگرتنیان له‌سه‌ر هه‌موو موسلمانێکی پیاوو نافره‌ت پێویسته.

۲- له‌به‌رکردنی قورنانی پیرۆز متمانه نه‌به‌خشیته (خود) له‌کاتی گه‌وره بووندا.

۳- موسلمان به‌رنامه‌ی ژبان له قورنانی پیرۆزو سونه‌تی پاکی پیغه‌مبهر (ﷺ) وهرنه‌گرت.

۴- فێربوون له ته‌مه‌نی منالیدا وه‌کو نه‌خشو کۆلینه له‌سه‌ر به‌رد، له ته‌مه‌نی گه‌وره‌یشدا وه‌کو نووسینه له‌سه‌ر ناو.

۵- خه‌ریک بوون به زانست و زانیاری پله‌و پایه‌ی مرۆڤ له‌لای خوای گه‌وره به‌رز نه‌کاته‌وه.

۶- موسلمان ریز له مامۆستاکانی نه‌گرت و بی ریزیان له‌گه‌ل نانوینیت

۷- بۆ موسلمان دروست نییه له به‌رامبهر ستم کردن بۆ ده‌نگ بیت، پێویسته هه‌ق و راستی بلێت و ته‌نها له خوای گه‌وره بترسیت.

۸- پێویسته له‌سه‌ر موسلمان ریزی نه‌و که‌سانه بگرت که نامۆژگاری و رتی جوانی نیشان نه‌ده‌ن.

۹- موسلمان هه‌لناخه‌له‌تی به‌ ستایش کردنی (به‌ره‌و روو) له‌لایه‌ن خه‌لکه‌وه بۆ نه‌و.

۱۰- دلسۆزی و نیاز پاکی له کارو کرده‌وه‌دا له ره‌وشتی موسلمانی چاکه‌خوازه.

پیشہ وا
احمدی کوری حہ نبہل

۱- ناو، بنہ مالہ، لہ دایکببون :

پیشہ و احمد کوری حنبل نازناوی نہبو عبدالله یہو ناوی احمد کوری محمد کوری حنبل، کوری ہلال کوری نہسہد کوری نیدریس، کوری عبدالله کوری حیان کوری عبدالله، کوری نہنہس کوری عہوف کوری قاسط کوری مازن، کوری شیبان کوری ذہل کوری ثعلبہ، کوری عکابہ، کوری صعب کوری علی کوری بکر، کوری وائل کوری قاسط کوری وہب، کوری افضی کوری دعی کوری جدیلہ، کوری نہسہد کوری ربیعہ کوری نزار کوری معد کوری عدنانہ۔

رہچہ لہک و بنہ مالہی لہ (نزاری کوری معد کوری عدنان) نہ گاتہ وہ پیغہ مہبری خوا (ﷺ)۔

کوری حنبل لہ مانگی رہ بیعی یہ کہ می سالی (۱۶۴) ی کؤچی لہ شاری بغداد (دوای نہ وہی دایکی و نہو- کہ ہیشتا لہ سکی دایکیدابوو) لہ شاری (مرو) مالہ کہ بیان بہرہ و بہ بغداد گواستہ وہ) لہ- بہ غداد- لہ دایکببوه۔

دایکی ناوی صفیہ کچی میمونہ کچی عبدالملک کوری شیبانہ۔ محمد کوری حنبل ژبانہ خیزانی لہ گہل (صفیہ) دا پیکھیتنا بہ لام ماوہ یہ کی زور بہ یہ کہ وہ نہ مانہ وہ چونکہ (محمد) ی باوک کؤچی دوایی کردو نہ محمد بہ ہیتمی مایہ وہ۔ نینجا دایکی ژبانہ خؤی بہ خشییہ کورہ تاقانہ کہی و بیوہ ژنیتی ہہ لہ بوارد لہ پینا و بہ خیتو کردن و پیگہ یانہ دنیکی ریکوپیکانہی کورہ بیہ شہ کہی لہ سؤزی باوکایہ تی۔

به لئی نهم ژيانه‌ی هه‌لبژارد له کاتیکدا که هیتشتا ژینکی گهنج بوو، به پیچه‌وانه‌ی نهو ژنانه‌ی که می‌ردیان مردووو شوو کردنه‌وه به باشتر دانه‌نین وهک خۆپاریزیه‌ک له هه‌موو خراپه‌یه‌ک. (صفیه) خانمی دایکی پیشه‌وا احمد وهک ژنه‌کانی سه‌رده‌می خۆی نه‌کرد، به‌لکو ژيانی خۆی پیشکش کرده احمدی تاقانه‌ی بئ خوشکو و برا، دایکی هه‌موو ژيانی خۆی له په‌روه‌رده‌کردنو و پینگیانندیدا خه‌رج کرد تاوه‌کو کوره‌که‌ی خۆی به‌خشیه‌ گه‌لی موسلمانو بووه پیشه‌وایه‌کی هه‌لکه‌وتوو، و بئ وینسه‌ که خه‌لک بیکه‌نه‌ پیشه‌واو رابه‌ری خۆیان.

پیشه‌وا احمد هه‌ر له منالیه‌وه نیشانه‌ی هه‌لسوکه‌وتی بالا له راستی و چاکیدا پیوه‌ دیاربوو. به شیوه‌یه‌ک بوو تاوه‌کو جارێکیان (هیشم کورپی جمیل)ی زاناو شاره‌زاو فه‌رمووده‌ناسی لیتهاتوو له باره‌ی داهاتوو احمد کورپی حنبیل - هیتشتا هه‌ر مناله - نه‌لئیت: (نه‌گه‌ر هاتوو نهم مناله ته‌مه‌نی درێژ بیته‌ نه‌وا نه‌بیته‌ پیشه‌وا‌ی سه‌رده‌می خۆی) له راستیدا پیشبینیه‌که‌ی راست ده‌رچوو. به هه‌مان شیوه (ابراهیم کورپی شماس)ی خواناسی واز له دونیا هیناو (زاهد) له باره‌یه‌وه نه‌لئیت: (نه‌مبینی احمد کورپی حنبیل شه‌وی به‌ خواپه‌رستی زیندو نه‌کرده‌وه، له کاتیکدا هیتشتا بچووک بوو). (احمد) به هه‌ژاری پینگیه‌شت چونکه کاتیک باوکی کۆچی دوا‌یی کرد جگه‌ له خانووێکی بچووک که تیا‌یدا نیشته‌جئ بوون - هه‌یج شتیکی له دوا‌ی خۆی به‌جئ نه‌هیتشتبوو. سه‌ره‌پای نهم هه‌ژاره‌ش پیشه‌وا احمد پینگی‌ر بوو له‌سه‌ر نه‌وه‌ی خواردنو و خواردنه‌وه‌ی هه‌لال بھوات.

ههروه‌ها مالئیکی شی به کارنده‌هیتنا، که گومانى حه‌رامى لئىبکر دایه، ههروه‌ها دیارى و (به‌خشین) یشى وه‌رنه‌نه‌گرت.

ﷺ
(ﷺ)

۲- بىگه‌یشتنى زانستیانه‌ی:

پیشه‌وا احمد به‌رده‌وام حه‌زى له زانست و خوئندن بووه‌و، هه‌میشه‌و له هه‌موو کات و سه‌رده‌مه‌کدا به‌ دواى زانستدا وئیل بوو. له کاتیکدا هیتنا منالئیکی چواره‌ سالى بوو که قورئانى پىروژى له‌به‌ر کردبوو، زانستی زمانو (نووسین) هه‌وى تۆماره‌کانى خوئندبوو. دایکى ترسى ماندوبوون و حه‌ز لى روئىشتنى کوره‌که‌ى له‌ فیربوون و خوئندندا لئىنشتبوو، چونکه به‌رده‌وام به‌ شه‌وو به‌ رۆژ خه‌رىکى فیربوونى زانست و خوئندن بوو، به‌ شتویه‌که‌ بوو نه‌یویست پیش نه‌وه‌ى نوئۆى به‌یانى بىتت به‌ ماوه‌یه‌که‌ى زۆر- هیتنا دونیا زۆر هه‌ر تارىک بوو- هه‌ولئى ده‌دا به‌ مه‌به‌ستى خوئندن له‌ مالّ به‌جیته‌ ده‌روه‌ه. بۆیه‌ دایکیشى له‌ ترسى نه‌وه‌ى نه‌وه‌ک تووشى ناخۆشیه‌که‌ بىتت رىگه‌رى لئنه‌کرد له‌وه‌ى هیتنا دونیا زۆر تارىکه‌و خه‌لک هه‌لنه‌ستاوه‌ به‌جیته‌ ده‌روه‌ه، تاوه‌کو نوئۆى به‌یانى شه‌هات، ئینجا رىگه‌ى چوونه‌ ده‌روه‌ى پئنه‌دا.

پیشه‌وا احمد سه‌ره‌پاى هه‌ژاریه‌که‌ى به‌ مه‌به‌ستى خوئندن چۆته مه‌ککه‌و مه‌دینه‌و شامو یه‌مه‌نو کوفه‌و به‌سه‌ره. رۆژئىکیان پىساوئىکى ناسراویان پئى ووت: جارێک نه‌رۆیته‌ کوفه‌و جارێکیشیان به‌ره‌و به‌سه‌ره نه‌رۆیت... نایا هه‌تا که‌ى، بۆ واز ناهئینیت؟ جارێکیان له‌ به‌غداد به‌ره‌و

شام نه پویشته به مه بهستی نه وهی تاوه کو له وئ گوی له
 فرموده ناسیکی به ناوانگ بگریته و فرموده ی لیبه وه فیر بیت.
 کاتیک گه یشته لای فرموده ناسه که، بینی که نه و خه ریکی نه وه بوو
 خواردن نه داته سه گیک. نینجا (کوری حنبل) دانیشته، نه ویش به رده وام
 بوو له سهر پیدانی خواردن به سه گه که. دوا ی نه وهی له پیدانی خواردنه که
 ته واو بوو، رووی کرده (کوری حنبل) و پی ووت: له وانیه شتیک له ناو
 دلته دروست بیته؟ (کوری حنبل) یش ووتی: به لئ.

فرموده ناسه که ووتی: له لای نیمه سه گی لینیسه، نه م سه گه ش
 هاته لای من، ویستی خواردن و ناوی بده می، نینجا زانیم که برسی و
 تینوه، بویه خواردن و ناوم پیداو حهزه که می هینایه دی، چونکه له (نه بو
 زناد) م بیستوه، نه ویش له (نه عه رج)، نه ویش له (نه بو هورهیره) ی
 (رخ) بیستوه، که نه لیت: پیغه مبهری خوا (ﷺ) فرموده تی: هه ر
 که سیک ناوات و خۆزگهی (کاری) که سیک که هانای هیناوه ته لای نه و،
 بهینیتته دی و نیشه که ی رای بکات، نه وا خوی گه وره له رۆژی دوا پیدا
 ناواته کانی دینیتته دی و له هانایه وه دیت). نینجا پیشه وا نه حمده ی کوری
 حنبل زه رده خه نه یه کی هاتی و ووتی: نه م فرموده یه م به سه و، پاشان
 به ره و به غداد گه راپه وه، جگه له مه له و ناخوشیانه ی نه هاتنه سه ر ریگای
 پیشه وا نه حمده له کاتی خویندنی فرموده و به دوا دا گه پرانی و
 کۆ کرده وه پیدا. ههروه ها پیشه وا نه حمده زۆر گرنگی نه دا به گتیره په وه ی
 فرموده و به سانای فرموده ی وه رنه نه گرت تاوه کو گتیره وه که ی جوان

نه‌ناسيبايه . بيم شيوهيه به‌رده‌وام بوو تاوه‌كو له بواري فهرمووده‌دا بووه يه‌كيتك له‌و پيشه‌وايانه‌ي، كه زانايان و پيشه‌وا به‌ناوبانگه‌كاني سه‌رده‌مه‌كه‌ي گه‌واهي زانايي و ليها‌توويانه‌ي بو داوه . پيشه‌وا شافعي له‌م باره‌يه‌وه - جاري‌كيان - به احمد كوري حنبل نه‌ليت: نيوه له من زاناترن له باره‌ي فهرمووده‌و گيږه‌ره‌وه‌كاني . شافعي كاتيك له مصر بوو روژيكيان به (ربيع كوري سليمان) ي قوتابي ووت: احمد كوري حنبل زاناو پيشه‌وايه له هه‌شت بواري زانستيدا، پيشه‌وايه له فهرمووده‌دا، پيشه‌وايه له شهرع (فقه) دا، پيشه‌وايه له زماندا، پيشه‌وايه له قورنان و راقه‌دا، پيشه‌وايه له هه‌ژاريدا، پيشه‌وايه له دونيا نه‌ويست (زه‌د) دا، پيشه‌وايه له خواپه‌رستيدا، پيشه‌وايه له سونه‌تدا .

پيشه‌وا احمد گه‌شتي زوري نه‌كردو له شوينيك نه‌چوو بو شوينيك ي تر له پيناو كوژكردنه‌وه‌ي فهرمووده‌دا با هه‌رچهند ژماره‌شي كه‌م بوايه، خو نه‌گه‌ر له گه‌شتيكي‌دا ته‌نها يه‌ك فهرمووده‌ي ببيستبا نه‌وا خو ي به سه‌رکه‌وتوو دانه‌نا، هه‌رگيز له‌م پيناوه‌دا گرنگي به ماندوو بوون نه‌نه‌دا... بويه زوريك له زاناو شاره‌زايان نه‌لين زياتر فهرمووده‌ناسه تاوه‌كو شهرع ناس بيت . نه‌وه‌ي ليسي نه‌گيږنه‌وه - له باره‌ي فيريوون و به‌رده‌وام بوون له خوئندن و به‌دوادا گه‌راني زانستدا، نه‌م ووته به‌ناوبانگه‌يه‌تي نه‌ويش (له‌گه‌ل پينوس و كاغه‌زم تاوه‌كو گوږ) هه‌روه‌ها نه‌م وته‌يه‌شي (به‌رده‌وام به دواي زانسته‌وه‌م و نه‌خوئيم تاوه‌كو نه‌مروم نه‌چمه نيو گوږ) .

بہم شیوہ پیتھوا نہ حمد بہ دریزایی ژیانی خہریکی فیریبونی
 زانست بوو، بہرہ و امیش بوو لہ سہر گہران بہ دوائی فہرموودہ داو شارہزا
 بوون لیئہوہ تاوہ کو بوو بہ پیتھہ وایہ کی دیارو بہرچاو لہم ہوارہ دا.
 ہندیک خہلک نہم بہرہ و ام بوونہی لہ خویندنو گہران بہ دوائی
 فہرموودہ دا سہرہ پای نہوہی بوو بووہ پیتھہ وایہ کی دیارو بہرچاو پییان
 سہیر بوو بوئیہ پییان ووت: تاکہی خہریکی خویندنی و تو گہیشتی بہم
 پایہ زانستہ بالایہ و نیستا بوویتہ پیتھہ وایہ؟ پیتھہ وایہ (احمد)یش و ہلامہ
 بہناویانگہ کی کہ لہ پیتشا رابرد - دایہوہ: ((لہ گہل پینوس و کاغہزم
 تاوہ کو نیتو گور)) نہمہ ووشہیہ کہ مرؤ رانہ چلہ کیتی و بہ ناگای
 نہہینتہوہ. ہرہوہا ووزہیہ کی بہہیزی تیایہ کہ لہ بہرنامہ و رینمونی
 نہو نیسلامہ و ہرگیراوہ کہ فیرمان نہکات ہر لہ منالیہوہ تاوہ کو مردن
 بخوینن. بوئیہ احمد کوپی حنبلی بہ دریزایی ژیانی پینوس و کاغہزی پی بوو
 تاوہ کو نہوہی خویندوویہتی، لیتی بنووسیتہوہ ہمیشہ بہرہ و ام بہ شوین
 زانستہ نہ گہرا. خوزگہ ہموو قوتابیہک نہم ووتہیہی (احمد کوپی
 حنبلی) کہ نہ لیت ((لہ گہل پینوس و کاغہزم تاوہ کو نیتو گور)) و ہرہوہا
 نہمہشی ((بہرہ و ام بہ دوائی زانستہوہم و نہ خوینم تاوہ کو نیتو گور)) لہ بہر
 چاو بگرتایہ و بیکردبایہ سہرہ شقی ژیانی خوئی.

پیتھہ وایہ نہ حمد (رہزای خوائی لیبیت) پشتی بہ یادہ و ہری و ہیزی
 لہ بہر کردنی نہتہ بہست، بہلکو ہر زانیاریہ کی فیریبوایہ نہوا
 نہینوسیہوہ، بہہمان شیوہ نہ گہر فہرموودہیہک فیریبوایہ نہوا تہنہا

له‌سهر په‌رتوك، فيرخوازى، فيرته‌كرد با هه‌رچه‌ند فه‌رمووده‌كه‌شى له‌بهر بو‌ايه.

۳- ماموستا و رابه‌ره‌كانى:

پيشه‌وا احمد ماموستاى فه‌رمووده‌ى جيا‌بوو، له‌گه‌ل ماموستاى زانستى شه‌رع، هه‌روه‌ها ريزيكي بي نه‌ندازه‌ى لي ته‌گرتن و نرخى ماموستا و گه‌روه‌يى پايه‌كه‌شى نه‌زاني. نه‌مه‌ش له سروشتى نه‌و بوو... نا نيستا ني‌مه ماموستاكانى پيشه‌وا احمد كورې حنبل باس نه‌كه‌ين. يه‌كه‌م/ ماموستاكانى له بو‌ارى فه‌رمووده‌دا:

نه‌بوسف هاوړيى نه‌بو حه‌نيفه يه‌كه‌مين ماموستاى احمد كورې حنبل بوو له‌كاتى تازه پيگه‌يشتنيدا، به‌لام ماوه‌يه‌كى زوړى له‌لا نه‌ماوه به‌لكو وازى لي هينا و چوه خزمه‌ت هشيم كورې بشير تاوه‌كو له خزمه‌تيدا فه‌رمووده فير‌ببيت. پيشه‌وا احمد كورې حنبل له‌باره‌يه‌وه نه‌ليت: ((هشيم كورې بشير يادى خواى زوړ نه‌كرد، چوار جار يان پينج جار له خزمه‌تى بووم له‌بهر ريزو شكوي نه‌و له‌م ماوه‌يه‌دا ته‌نها دو‌وجار پرسيارم لي‌كرد نه‌گه‌رنا هه‌ر بي ده‌نگ بووم)). پاشان له خزمه‌ت عمير كورې عبدالله كورې خالدو له خزمه‌ت عبدالرحمن كورې مه‌دى و له‌لاى نه‌بو بكر كورې عياش فه‌رمووده‌ى خو‌يندوه.

دواى نه‌وه‌ى هشيم كوچى دوايى كرد پيشه‌وا احمد له هه‌ر كوټيه‌ك فه‌رمووده‌ى لي‌بووايه نه‌وا به‌ره و نه‌وي گه‌شتى نه‌كرد، بزيه چو‌ته خزمه‌ت

زۆرئیک له مامۆستایان له کوفه و بهسره و مهککه و مه دینه و یه مهنو شوینی دیکه ی نیوه دوورگه ی عه ره بی.

به لئ زۆر شوین له پیناو فیتربوونی فهرمووده دا گهراوه، ههروهک له لای بشر کورپی مفضل، اسماعیل کورپی بشر، سفیان کورپی عیینه، جریر کورپی عبدالحمید، یحیی کورپی سعید (القطان)، نه بو داود (الطیالسی)، عبدالله کورپی غیر، عبدالرزاق، پیشهوا شافعی و کۆمه لئکی دیکه ش فهرمووده ی خویندوه. کورپی جوزی له باسی ژیاننامه کهیدا، باسی ژماره یان نهکات و نه لئیت: چوار سه دو چواره مامۆستای پیساو یهک مامۆستای ژن بوو نهویش: دایکی عمر کچی حسان کورپی زیدی شه قه فی بوو.

دووه م/ مامۆستاکانی له بواری شرع (فقه) دا:

له بواری شرعدا نه مانتزانیوه پیشهوا احمد جگه له پیشهوا شافعی له لای هیچ زانایهکی دیکه ی خویندییت، پیشهوا شافعی شی له مهککه دۆزیهوه کاتیک به سهردان چوه شاری مهککه و کۆرپی وانه ووتنه وه ی پیشهوا شافعی پی باشتر بوو له کۆرپی وانه ووتنه وه ی کورپی عیینه، بۆیه تهنها له لای شافعی فیره شرع و تیگه یشتن و هه لئینجان و چۆنیه تی ده کردنی بریاری شرعی بووه.

٤- کۆره زانسته که ی:

دوای نه وه ی پیشهوا احمد کورپی حنبیل زانیاریسه کی زۆری به ده ست هیناو پله یه کی بالای زانسته بری و به شیوه یه کی لیها توو و سن وینه

شاره زابوو له بواره کانی زانسته جياجياکانو گه‌يشته خزمهت زوړتیک له زاناو ماموړستا گه‌وره‌کان. پاش ماندوو بوونیکي زوړو شه‌ونخونیه‌کی کمه وینه توانستی نه‌وهی په‌یدابوو که بتوانیت دابنیشیت و کوړی زانستی تایبته به‌خوئی بکاته‌وه و خه‌لکی و فیترخوازان له زانسته‌که‌ی به‌ره‌م‌ند بین. به‌لئی به‌م شیوه‌یه له ته‌م‌نی چل سالی له یه‌کینک له مزگه‌وته‌کانی به‌غداد دانیشته بو وانه ووتنه‌وه و بلاوکرده‌وه‌ی زانسته شه‌رعییه‌کان. دوو جوړ شیوازی په‌یره و نه‌کرد له وانه ووتنه‌وه‌دا: وانه‌ی گشتی و وانه‌ی تایبته‌تی.

وانه گشتییه‌که‌ی له دواى نه‌غامدانی نوژی عه‌سر له مزگه‌وت کوړی بو نه‌به‌ست و وانه‌یه‌کی به‌ناوایانگ بوو خه‌لکانیکي زوړ تامه‌زوړی بیستنی فرمایشت و ناموړگاریه‌کانی بوون، به‌شیوه‌یه‌ک بوو هه‌تاوه‌کو نه‌گپړنه‌وه ژماره‌ی ناماده‌بووان نه‌گه‌يشته (پینج هه‌زار) که‌س، که له شوینه جياجياکان نه‌هاتن، هه‌بوو تیایدا بو فیتربوونی زانسته هاتبوو، هه‌یان بوو بو ناموړگاری وهرگرتن هاتبوو، هه‌بوو بو نه‌وه هاتبوو تاوه‌کو چار له ره‌فتار و ره‌وشتی بکات و به‌هزیوه ریگه‌ی راست بدوژتیه‌وه، هه‌بوو بو به‌ره‌کته وهرگرتن هاتبوو.

وانه‌کانی له‌گه‌ل نه‌وه‌ی خه‌لکینکی زوړ ناماده‌ی نه‌بوون، به‌لام هیمنی و دلنیایی و نارامی بالی به‌سه‌ر کومه‌له‌که نه‌کیشا، پیشه‌وا احمد (ره‌زای خواى لیبتت) گالته‌ی نه‌نه‌کرد و حزیشی لی نه‌بوو، ریگریشی نه‌کرد له‌وه‌ی که‌سانی تر گالته بکه‌ن، بو‌یه هه‌ر که‌سیتک به‌رده‌وام حزی له

گالته‌وگه‌پ کردن بوايه‌و له‌نێو کۆزه‌که‌ی دانیشته‌بایه، ئەوا له‌کاتی ناماده‌بوونی پێشه‌وا (احمد) دا به‌بێ ده‌نگی دانە‌نیشت. ئەمه‌ له‌باره‌ی وانه‌ی گشتیه‌وه‌ بوو، به‌لام وانه‌ی تايبه‌تی، ئەوا له‌ ماله‌که‌ی خۆی کۆری بۆ نه‌به‌ست و فێرخوازان نه‌هاتنه‌ ماله‌که‌ی.

له‌به‌ر ئەم هۆیه‌ پێشه‌وا احمد به‌ رابه‌ری عیراق و پێشه‌وا‌ی رابه‌رانی به‌غداد ناوی ده‌رکردبوو. ئەمه‌ش له‌به‌ر ئەوه‌ی هه‌موو ره‌فتار و تايبه‌تمه‌ندیه‌کی پێشه‌وايه‌تی و رابه‌رايه‌تی تیا‌دا هاتبووه‌ جی.

چونکه‌ پێشه‌وايه‌تی و رابه‌رايه‌تی کردن تايبه‌تمه‌ندی دیاریکراو و مه‌رجی خۆی هه‌یه‌ و له‌ هه‌موو که‌سه‌ی‌کدا نایه‌ته‌دی که‌ ژيان‌ی خۆی به‌خشيبه‌ته‌ زانست و تيايدا قال بووبه‌ته‌وه‌ و ناوبانگی ده‌رکردبیت و بۆ هه‌موو موسلمانیکیش رێک ناکه‌ویت با شه‌و نوێژی زۆری هه‌بیت و به‌رده‌وام به‌ رۆژوو بیت، به‌لکو پێشه‌وايه‌تی زانست و کرداره‌ به‌یه‌که‌وه، فه‌رموده‌ و شه‌رعه‌ به‌یه‌که‌وه، تیکۆشانی چاک و هه‌لینجانی بریاره‌کان به‌شپۆه‌یه‌کی راست و دروست، ره‌فتار و هه‌لسوکه‌وتی چاک و خواپه‌رستی و به‌رچاو روونی و له‌سه‌ر ریتی راست بیت، پێشه‌نگی‌کی نامۆژگار و وانه‌ و خۆیندن و زانستی‌کی زۆر، نازايه‌تی و دامه‌زراوی و دنیا نه‌ویستی و خۆپاراستن له‌ ده‌سه‌لات و هاتوچۆنه‌کردنی ده‌سه‌لاتداران، پشت به‌ خۆبه‌ستن له‌ به‌رپێ کردنی ژيان و چاو له‌ ده‌ستی خه‌لکی نه‌بوون، به‌پێژی و شکۆداری و خه‌لک خۆش و یستن و رێژ لی گرتیان و نواندنی سۆزو به‌زه‌یی بۆ مندالی هیتیم، نهرم و نیان و به‌ لیپورده‌ و به‌رگریکاری راستی و دادپه‌روه‌رو رێگرییت له‌ سته‌م و سته‌مکاری، ئەمانه‌ هه‌مووی ره‌فتاری پێشه‌وايه‌تی بوو. پێشه‌وا

(احمد کورې حنبل) يش خاوهن هم موو نم توانستانه بوو، بويه بووه پيشهواو رابهري موسلمانانو وه لامی کيشه کانياني نه دايه وه و بريارو ياسای گونجاوی شهرعی، له ژير سيبهري قورناني پيروزو سوننه تی پيغه مبهري (ﷺ) بو دهرنه کردن، له بهر نم هژکارانه بوو سرنجی هم موو فيرخوازه دلسوزه کانی بو لای خوی راکيشابوو نهوانه ی له شويته جياجياکانه وه نه هاتنه خزمه تی بو بهره مهند بوون له کانيایو زانسته کی .

۵- قوتابيه کانی پيشهوا :-

پيشهوا احمد کورې حنبل (رهزای خوی ليبيت) قوتابيه کی زوری له لا بهره مهند بوونو ناستيکی بالايان له زانسته کان دا بريوه که شايانی ريزو ستايشن، نيستا هندیك له قوتابيه کانی پيشهوا احمد باس نه که ين .

۱- عبدالله کورې احمد کورې حنبل:

نازناوی ((نهبو عبدالرحمن)) ه لای باوکی خويندويه تی و فيربووه تاوه کو شاره زاييه کی تهواوی بده دست هيناوه و بوته زانا. له و که سانه بووه که پهرتوکی (المسند) ی پيشهوايان به خه لکی راگه ياندوه، ههروه ها شهرع (فقه) يشی بلاوکردو ته وه. به لام نه وه هديه زياتر له فرموده دا شاره زاتر بسووه له بلاوکرده وه و فيرکردنی فيرخوازاندا له فرموده دا زياتر ناويانگی هه بووه تاوه کو له شهرع. له سالی (۲۹۰) ی کوچی له بمغداد کوچی دوايې کردوه .

۲- صالح کوپی احمد کوپی حنبلی:

صالح له لای باوکی و جگه له باوکی شرعی خویندووه. کاتیکیش بووه دادوهر هر کیشیه کی بهره و پوو ببوايه- بز نهوئی چاره سهری بکات- یاخود پرسیارکیان لیکردبایه، له ژیر سهر بهرستی باوکی وه لامه کانی نه دایه وه بویه توانی ریبازی باوکی له شرع دا به خه لکی رابگه یه نیت و کیشه کانی نهوانی پی چاره سهر نه کرد. نازناوی ((نه بو فضل)) بوو له سالی (۲۶۵) ی کۆچی له نه صفه هان کۆچی دواپی کردوه.

۳- نه بو بکر مروزی:

له هاوړتیه نزیك و دلسۆزه کانی پیشه وادا بووه. له خزمهت پیشه وادا له شرع شاره زا بووه. زۆر ټک له بیرو راکانی پیشه وادا (احمد) ی له بواری شرعدا به خه لک راگه یاننده، پیشه وای زۆر خوښ ویستوه و زانسته و کرداره کهی کاریگه ری قولی کردۆته سهر دل و دهرونی بویه ههولنی بلا و کردنه وهی ریبازه کهی داوه له بواری شرع دا. کاتیک له باره ی (زانسته و زانیاریه کهی) پرسیار ی لی نه کریت نه گرییت و نه لیت: نه م زانسته هی من نیه به لکو زانستی (احمد کوپی حنبلی) ه. له سالی (۲۷۵) ی (ک) کۆچی دواپی کردوه.

۴- ابراهیم کوپی اسحاق حرپی:

خواپهرست و دنیا نهویست و زانیاریه کی گهوره بوو، له خزمهت پیشه وادا (احمد) زانستی شرع و نه رموده ی خویندوه، ته نها خه ریکی بلا و کردنه وهی زانسته و زانیاری بووه. روژتکیان جینشین (خلیفه) معتضد

(ده) هزار درهه مى بۆ نه نيژيت، نه ويش وهرناگريت و بۆى نه گه پيژيته وه، نينجا (جيتشين) نه مجاره بۆى نه نيژيته وه تا وه كو به سهر هاوسيه كاني دابهشى بكات. ابراهيم كورپى (اسحاق) يش به نيژدرا وه كه نه لئيت: بلى به نه ميرى پرواداران: مادام نيمه خومان به كۆكردنه وهى خهريك نه كرد وه، نه وا خهريكمان مه كهن به بلا و كرده وهى نهم پاره يه. برۆ به نه ميرى پرواداران بلى: با وازمان لى بيژيت و نهم نه مان كات به هاوسيه خۆى. ابراهيم (ره همتى خواى ليبيت) له سالى (٢٨٥ى كۆچى) كۆچى دوايه كرد وه.

ههروه ها جگه له مانه ي باسمان كردن عبدالملك (الميمونى)، نه بو داود سليمان كورپى نه شععث، نه بويه كر احمد كورپى هارون، نه بو على حسين كورپى عبدالله (الخرقى)، نه بو حسن على كورپى محمد كورپى بشار، نه بو قاسم عمر كورپى حسين كورپى عبدالله (الخرقى)، نه بو حسين كورپى عبدالعزيز حارث ته ميمى، دادوه نه بو على محمد كورپى ابراهيم كورپى احمد كورپى نه بو موسى، نه بو احمد كورپى هانىء (الكلبى) نه ثره و جگه له وانهش زۆرتكى ديكه له خزمهت پيشه وا (احمد) دا زانستيان خويند وه.

٦- سه رچا وه كاني شه رعى پيشه وا:

پيشه وا احمد كورپى حنبل شه رع (فقه ي) له سه رچا وه ره سه نه كه ي ناين هه لگۆز يوه و بۆ نهم مه به سه ته پينج سه رچا وهى له شه رع به كار هينا وه:

١- قورناني پيژۆز: به پشت به ستن به م نا يه ته: ﴿مَّا فَرَطْنَا فِي

الْكِتَابِ مِنْ شَيْءٍ﴾ (سورة الانعام: ۳۸) دلنیا بن هیج شتی کمان له پدرتوک (قورنانی پیروژ) له بیر نه کردووه.

۲- سوننه تی پیغه مبهەر: به پشت بهستن بهم نایه تانه: ﴿إِنْ تَنَارَ عُنْمُ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ﴾ النساء: ۵۹، خو نه گهر له شتی کدا بوو به کیشه تان ده باره ی حوکمی خوایی، نه وه نهو کیشه یه بگتیره نه وه بو لای خواو پیغه مبهره که ی (ﷺ) که قورنانو سوننه ده گه یه نیت)) (تفسیری ناسان). ههروه ها نهو نایه تهش ﴿وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾ (الحشر، ۷/) نهوه ی پیغه مبهەر (ﷺ) پیی به خشیون وهری بگرن، هه ر فه رمانیتی کیدان به گوئی بکه ن، قه ده غه ی هه ر شتی کی لی کردن مه ی که ن)) (تفسیری ناسان). بهم جوژه پی شهوا ریزی کی زور نه گری ت له سوننه ت. چونکه سوننه ت رۆشنکه ره وه ی قورنانی پیروژه و راهی حوکم و برپاره کان نه کات. بۆیه هیج سهیر نییه پی شهوا (احمد کوری حنبل) قورنانو سوننه ت له پی شهوه ی سهرچاوه زانسته یه کانی دابنیت تاوه کو برپاری شه رع ی لیوه هه لیتنجیت. به هیج جوژیک جیاوازی و هاودژی که نابینیت له نیتوان قورنانو سوننه تدا به لکو سوننه ت به روونکه ره وه ی مانا کانی قورنانو تی ده گات، بۆیه نه بینین پی شهوا احمد وه لامی نه وانه نه داتموه که کار به قورنانو نه که نو واز له سوننه ت نه هیننو له وه لامی اندا نه لیت: خوای گه موره (محمد) (ﷺ) ی نار دووه به رینمونیکارو نایینیتی راست و دروستی پیسپاردووه تاوه کو ناشکرای بکات و بلاوی بکاته وه و سهری بجات

به سهر هه موو بهرنامه و خراپه کاریهك با هاوبهش پهیدا كهره كان (مشركون) و بی باوه ره كانیش پییان ناخوش بیت. هه روه ها قورنانی پیروزی بۆ نارد هه خواره و تاوه كو بیته رینمونی و روونا کایی ریگهی ژیان بۆ نه و كهسانهی شوینی نه كه ونو فرمانه كانی جیبه جی نه كهن. پیغه مبه ریشی كردوه به رابهرو ماموستا و ری پيشاندهر بۆ نایه ته كانی نینو قورنان. بۆیه پیغه مبه ری خوا (ﷺ) راهه كارو ده ریری قورنانی پیروزه.

۳- كۆدهنگی (اجماع)ی زانایانی شهرع زان: كۆدهنگی زانایانی هاو سهردهم، نهو زانا لیتهاتوانهی شهرع كه هاوړابن، بهلام نه گهر هاتوو هه ندیکیان جیاواز بوون له بیروړادا با یهك زاناش بیت نهوا پیتی ناوتریت كۆدهنگی (اجماع)ی زانایان. بهلام نه گهر هاتوو بیروړای هه ندیک زانا بلاو بووه وه هه موو زانایانیش به بیروړایه كیان زانی و لیتی بیدهنگ بوونو بهر په رچیان نه دایه وه، نهوا نه مهش كۆدهنگیه.

۴- ووتهی یهك له هاوړتیانی پیغه مبهر (ﷺ) نه گهر ووته كهی بلاو بووه و هاوړتیسه (صحابه) كهش هیچ رهفتاریکی ناپه سندی لینه زانرابوو.

۵- پتوانه كردن (قیاس): بریتییه له بهر اورد كرنی شتیک به هاوړتیسه كهی له بهر هه بوونی گونجاوی و ویکچوونیک له نیتوان شته سهره کی (اصل) و ناسه ره کی (فرع) ه كه. خو نه گهر هیچ په یوه ندی و گونجاوییهك له نیتوانیدا نه بوو نهوا پیتی ناوتریت پتوانه كردن (قیاس).

بۆیه له پێوانه‌کردن پتویسته ره‌چاوی هه‌بوونی نهم په‌یوه‌ندی و گه‌نجابیه به‌کریت تاوه‌کو له ریگه‌یه‌وه به‌راورد‌کاری و کاری (ویکچوواندنه‌که) نه‌نجام بدریت نینجا به‌هۆی نهم به‌راورد‌کاری لینگچوواندنه هۆکاریکی گونجاو و دروست بدۆزریته‌وه که هۆکاری کۆکردنه‌وه بیت له نیتوان هه‌ردوو شته سه‌ره‌کی و ناسه‌ره‌کییه‌که‌دا.

به‌م شپۆیه که‌وابوو کاری پێوانه‌کردن (قیاس) له‌لای پيشه‌وا (احمد) وه‌کو بریارێکی ناچاریه له وینهي ته‌یه‌موم کردنه له‌کاتی ده‌ست نه‌که‌وتنی ناوداو جگه له‌وه له‌و کارانه‌ی له‌کاتی زۆر ناچاریدا شرع ریگه‌ی پێداوه. پيشه‌وا احمد پرۆسه‌ی به‌چاک دانان (استحسان) ی رده‌ت کردۆته‌وه له ده‌رکردن و بریار لێدانێ له وه‌لامی بابته‌ت و کیشه په‌یدا بوه‌کان. هه‌روه‌ها به‌ناگایی و به‌پێگیری (حرص) یکی زۆره‌وه هۆی له شته گومان لیکراوه‌کان نه‌پاراستو به ووردیش پابه‌ندی ده‌قه (نص) ه‌کان نه‌بوو، و لیتی لانه‌شه‌دا، نه‌مه‌ش له‌به‌ر خواپه‌رستی و ته‌قوايه‌کی زۆره‌وه بوو، به‌شپۆیه‌که پابه‌ندبوو به بریاره‌کانی قورئان و سوننه‌ت، نه‌گه‌ر هاتوو یه‌کێک زۆر پابه‌ند بووايه به قورئان و سوننه‌ت پێشان نه‌ووت: ((تۆ حه‌نبه‌لی)) واته پيشه‌وا احمد بووبوه سه‌ر مه‌شق و نمونه‌ی خواپه‌رستیکی بێ هاتوا (که هه‌رگیز خه‌م سارد نه‌بیت و هه‌میشه‌و له هه‌م و کات و شوێنیکدا خوای گه‌وره‌ی له به‌ر بیت و نایینی نيسلام به‌رنامه‌و ری روونکه‌ره‌وی ژيانی بیت) زۆر توند بوو له هه‌یج فه‌رمان و بریارێکی ناییندا نه‌رمی نه‌نه‌نواند. نه‌مه‌ش نه‌و واتایه ناگه‌یه‌نیت که دوور که‌وینه‌وه له ریبازی پيشه‌وا احمد، نه‌خه‌تر، بۆ

دوورکه‌وتنه‌وه نيبه، چونکه له رتيبازه‌که‌يدا چەندان بيروپا و بپيارو ووتەي جوان و ناوازه هەن که بەلگەي شارەزايي و بەناگايي پيشه‌وان له بەرامبەر نايين.

پيشه‌وا احمد (ره‌زاي خوي لتييت) چەند مەرجيكي ديارکردبوو بۆ ئەو کەسانەي پۆستی {را- دەرکەر (مفتي)} وەرئەگریت و ئەبيت ئەم مەرجانەي تيدا بيته‌جي تاوه‌کو شايەني ئەو پلەيه بييت، مەرجەکانيش ئەمانەن:

مەرجەکانی {را- دەرکەر (مفتي)} لەلای پيشه‌وا احمد:

- ۱- نياز و مەبەستيكي دلسۆزانە و بيته‌گردانەي هەبيت، خۆ ئەگەر ئەم جۆرە نياز و مەبەستە دلسۆزانەي نەبوو، ئەوا رووناکي و نوري لەلا نيبه و قسەکانيشي ناچە نيۆ دلو دەرورنەوه تاوه‌کو پيشه‌وه پابەندبن.
- ۲- ئەبيت زانا و نەرم و نيان و لەسەرخۆ دامەزراو، و بەرپيز بييت.
- ۳- ئەبيت بەهيزو دامەزراو و نەجولا و بييت لەوهي بەره و رووي ئەبيتەوه و ناگادار و شارەزاش بييت بە بارودۆخەکه.
- ۴- ئەبيت شايان و گونجاو بييت بۆ ئەو کارە و مەرجەکانی ليتهاتووي تيدا بيته‌جي.
- ۵- ئەبيت شارەزا بييت بە بارودۆخ و ژيانى خەلك.
- ۶- ئەبيت تەواو زانا و شارەزا و ناگادار بييت بە قورئانى پيرۆزو سوننەتي پيغه‌مبەر (ﷺ) و زانستەکانی قورئان و فەرمووده.

پيشه‌وا احمد (ره‌زای خوی لیبیت) خاوه‌ن شیوازیکی زانستبانہی ریکو ووردو ناوازه‌بوو، نک به نهنديشه و دور له زانست بیت... به کورتی پيشه‌وا احمد خزی نه‌پاراست له‌ودی له گیرانه‌وه‌کان سه‌بارت به فرموده بیان هر شتیکی دیکه‌ی په‌یوست به ووتی هاوړیيان یاخود زانایانی شوینکه‌وتوان (تابعین)، زیادی بخاته سر یاخود لیبی کم بکات، خاوه‌ن ریبازی تایه‌تی خزی خزی بوو له شهرعدا به پشت به‌ستن به سرچاوه ره‌سنو ساغو بینگه‌رده‌کان. بویه ریبازو بیروړا‌کانی له شهرعدا له زهوی (حجاز) و شوینه‌کانی دیکه‌ش بلا‌بوټه‌وه و موسلمانان کاری پینه‌کن که تا نهم سرده‌مه‌ی نیستاش هر بهره‌وا‌مه. نهمه به‌لگه‌یه له‌سر به‌هیزی و دروستی ریبازه‌که و ژیاننامه‌که‌ی له‌سر به‌رنامه‌یه‌کی دروست و سرچاوه‌یه‌کی پاک و بینگه‌رد.

۷- دانراوه‌کانی پيشه‌وا :-

پيشه‌وا احمد (ره‌زای خوی لیبیت) خزی یه‌کلاکردبووه بو زانست و بایه‌خ و گرنگیه‌کی بی وینه‌ی نه‌دا به فرموده‌کانی پیغه‌مبهر (ﷺ). بهره‌م و په‌رتوکیکی زوری دانراوی خزی، له دواي خزی بو نيمه جیه‌یتشتوه. به‌ناوبانگ ترینیان په‌رتوکی ((المسند))، که کومه‌لیکی زوری فرموده‌ی پیغه‌مبهری (ﷺ) تیدا کۆکردۆته‌وه، له سالی (۱۸۰)ی کۆچی دهستی کرد به کۆکردنه‌وه‌ی فرموده‌کان، له‌باره‌یه‌وه نه‌لین: کردبوویه به پيشه‌وا و رابه‌ر، چونکه نه‌گه‌ر موسلمانان هر

پیشہ و احمدی کوپی حنبلی

جیاوازیہ کیان له باره‌ی هر شتیکی سوننه‌تی پیغهمبهر (ﷺ) لی پهدا بباویه، نهوا نه‌گه‌رانسه‌وه سه‌ری و کوتا بریاریان نه‌و پرتوکه بوو، له باره‌یه‌وه نه‌لیت: ((کۆمه‌لینک فهرمووده‌ی پیغهمبهرم (ﷺ) لهم پرتوکه‌دا کۆکردۆته‌وه، بۆیه له ههموو کاتی‌کدا بگه‌رینه‌وه سه‌ری، نینجا نه‌گه‌ر هاتوو بۆ هر بیرورایه‌کم فهرمووده‌و دۆزیسه‌وه نه‌وه باشه، وه نه‌گه‌رنا پشتی بچ مه‌به‌ستن و مه‌یکهن به به‌لگه چونکه بی پالشتی فهرمووده‌ی پیغهمبهر (ﷺ) بیروراکاتم به به‌لگه ناژمیردین)).

هه‌روه‌ها په‌رتوکیکی هه‌یه به‌ناوی ((الزهد)) تیایدا باسی خواپه‌رستی و دنیا نه‌ویستی پیغهمبهره‌کان و هاوڕێیان (صحابه‌)کان و جینشینه پاک و بیگه‌رده‌کان (خلفاء الراشدين) و هه‌ندیک له زاناو پیشه‌وا هه‌لکه‌وتوه‌کان- به پشت به‌ستن به فهرمووده‌و شوینه‌وارو گیرانه‌وه‌ی راست و دروست باس کردوه.

هه‌روه‌ها په‌رتوکی (الصلاة) و (المناسك الكبير والمناسك الصغير) و (التاريخ والناسخ والمنسوخ والمقدم والمؤخر في كتاب الله) و (الفضائل الصحابة)، و (حدیث شعبه)، (كتاب الرد على الجمعية والزنادقة) و (كتاب السنة)ی داناوه.

جگه له‌مانه چهند په‌رتوکیکی دیکه‌شی داناوه و هه‌روه‌ها چهندان ده‌ست نووسی شی هه‌ن، که نه‌مانه چاپ و بلانه‌کراونه‌ته‌وه. دانانی نه‌م په‌رتوکانه و نووسینیان به‌لگه‌یه له‌سه‌ر نه‌وه‌ی پیشه‌وا (احمد کوپی حنبلی) (ره‌زای خوای لیبت) به درێژایی ژبانی له هه‌ول و کۆششدا بسوه له

بلاوکردنه‌وی بانه گه‌وازو نایینی خوای گه‌وره، چ به‌دهست یاخود به زمانی کۆلی، نه‌داوه تاوه‌کو کۆچی دوایی کردووه و گه‌راوه‌ته‌وه خزمهت خوای گه‌وره.

۸- به‌لاو ناخۆشییه‌کانی پيشه‌وا:-

پيشه‌وا احمد کوری حنبعل (ره‌زای خوای لیبیّت) تووشی به‌لاو ناخۆشی و نه‌زیهت و نازاردان و به قامچی لی‌دانیکی زۆرو به‌ندکردنی زۆر بۆته‌وه، به‌لام له‌بهر هه‌لوئستی خۆراگرانه‌و به نارام بوونی له‌و به‌لاو ناخۆشییه‌ی به‌سه‌ری هاتووه و له‌گه‌ل به‌رده‌وام بوونی بیروپای خۆی زیاتر به‌ریزو به‌ناوبانگتر و خۆشه‌ویستر بووه له‌نیو موسلمانان.

نهم به‌لایه‌ش تا قمی (معتزله) دروستیانکرد کاتیک ووتیان: قورنانی پیروژ دروست کراوه. نهمه‌ش له سه‌رده‌می جینشینی عه‌باسی (مأمون)دا بو، که له‌سه‌ر ریبازی (معتزله)کان بو، هه‌روه‌ها زۆریشی خۆشه‌ویست و له خۆی نزیک نه‌کردنه‌وه و پشتیشی پی به‌ستن له هه‌لسوپاندنی کاروباره‌کانی ولاتدا. بۆیه (معتزله)کان به‌هۆی نهم نزیکیه‌یان له جینشین و کاریگه‌ر بوونی جینشین به ریبازی نه‌وان، پله‌و پایه‌یه‌کی به‌رزیان هه‌بو له‌نیو ده‌سه‌لاتی ولاتدا.

ده‌رته‌که‌ویت که احمد کوری نه‌بو داودی (معتزله)یی، که نه‌موکات وه‌زیرو راویژوکار بووه له‌لای مهنمون ناگری نهم به‌لایه‌ی هه‌لکردیبت به سوود وه‌رگرتن له ده‌رفه‌ت و هه‌لی نه‌خۆشی مهنمون له شاری (طرطوس)

بږيه نووسراوی فەرمانتیکي به‌ناوی (مه‌نمون) هوه نووسی و نارديه ناوچه‌کانی ولات له پیناو رازیکردنی زانایان و شاره‌زایانی شرع به‌هڅی نهم فرمانه‌وه له‌سهر بیروړای ((دروست کراویتی قورنان)).

نینجا زۆریتک له زاناو شاره‌زایان له هیزو ستمه‌که‌ی ترسانو ملکه‌چی بریاره نارې‌واکه‌ی بوونه‌وه، تنها پيشه‌وا احمد کورې حنبلي نه‌بیټ به‌رپه‌رچی دایه‌وه له‌وه‌ی بلیت: قورنان دروستکراوه، چونکه قورنانی پیروزی فەرمووده‌ی خوی گه‌وره‌یه، وه فەرمووده‌ش ره‌فتاریکه (صفة) ټیکه له ره‌فتاره (صفة) کانی خوی گه‌وره. خوی گه‌وره و پاک و بیگه‌ردیش کۆنه (قدیم) ه نه‌سهره‌تاو نه کۆتایی هیه، که‌وابوو ره‌فتارو سیفته‌ته‌کانیشی به‌ه‌مان شتوه کۆن و بئ سهره‌تان.

دوای نه‌وه‌ی پيشه‌وا احمد کورې حنبلي په‌رچی بریاره‌که‌ی دایه‌وه و رازی نه‌بوو بلیت: قورنان دروستکراوه، بږيه به‌ به‌ندکراوی و ده‌ست به‌ستراوی هیټایانه لای جینشین (مه‌نمون)، به‌لام له‌و کاته‌دا مه‌نمون له‌بهر سه‌ختی نه‌خۆشیه‌که‌ی له (طرطوس) کۆچی دوایی کرد، نینجا پيشه‌وا (احمد کورې حنبلي) یان به‌ندکردو چاوه‌رپی نه‌وه بوون تاوه‌کو یه‌کینک دوای مه‌نمون کاروباری ولات نه‌گریتته ده‌ستو نه‌بیټه جینشین. پاشان (معتصم) بووه جینشینو (کورې نه‌بو داود) یش هر له پۆسته‌که‌ی خۆی له وه‌زیرایه‌تیدا مایه‌وه. پاش نه‌مانه پيشه‌وا (احمد) یان هیټایه لای جینشینو (جینشین) یش گفتوگۆی له‌گه‌ل پيشه‌وا احمد کرد به‌لام له‌بهر نه‌وه‌ی (معتصم) لووت به‌رزانه هه‌لسوکه‌وتی نه‌کرد ده‌سه‌لاتداریتی، کاریگه‌ری

خراپې له سره دل‌و د‌ه‌روونی جی هیشب‌وه، وه دووری خست‌ب‌وه له خ‌وای گ‌وره، نه‌یویست به زور بی‌روړا‌کانی به‌س‌ر پ‌یشه‌وا (احمد) دا بس‌ه‌پ‌ین‌ی، به‌لام پ‌یشه‌وا (احمد) رازی نه‌بوو له‌وه‌ی بل‌یت قورشان دروست‌ک‌راوه، ب‌و‌یه مع‌تصم ه‌ه‌ر‌ه‌ش‌ه‌ی لی‌ک‌رد، به‌لام پ‌یشه‌وا سوور بوو له‌س‌ر ه‌ه‌لو‌ی‌س‌ت‌ه‌ک‌ه‌ی، نینجا ده‌س‌تیان ک‌رد به نازاردان و لی‌دان‌ی‌ک‌ی زور (به قام‌ج‌ی) تا‌وه‌کو له ه‌وش خ‌و‌ی چ‌وو له پ‌یناو نه‌وه‌ی په‌شیمان بی‌ت‌ه‌وه، چ‌ه‌ندان جار دو‌وب‌اره‌بیان ک‌رده‌وه، به‌لام پ‌یشه‌وا ه‌ر له‌س‌ر ه‌ه‌لو‌ی‌س‌ت‌ه‌ک‌ه‌ی خ‌و‌ی به‌ر‌ده‌وام بوو، دو‌وب‌اره نار‌دیانه‌وه ب‌و به‌ندی‌خان‌ه‌و ما‌وه‌ی دوو سال‌و نیو له‌نیو به‌یدی‌خان‌ه‌دا مایه‌وه، ه‌ه‌موو ما‌وه‌یه‌ک‌یش ج‌ین‌ش‌ین ف‌ه‌ر‌مان‌به‌ری خ‌و‌ی نه‌نار‌ده لای تا‌وه‌کو نام‌وز‌گ‌اری ب‌کات‌و په‌شیمان بی‌ت‌ه‌وه، به‌لام پ‌یشه‌وا ه‌ر رازی نه‌بوو و به ج‌ی‌گ‌یری و دام‌ه‌ز‌راوی له‌س‌ر ه‌ه‌لو‌ی‌س‌ت‌ه‌ جوام‌یر‌انه‌ک‌ه‌ی خ‌و‌ی مایه‌وه.

پاش نه‌وه‌ی بی‌نوم‌ید بوون له پ‌یشه‌وا، له به‌ندی‌خان‌ه‌ نازادیان ک‌رد له‌و کات‌ه‌ش‌دا نه‌خ‌وش و ماندو‌وب‌وو به‌ه‌و‌ی نازاردانه‌ک‌ه‌شی شو‌یت‌نه‌واری برینی زوری له‌س‌ر لاش‌ه‌ی ما‌بو‌وه‌وه، ب‌و‌یه ما‌وه‌یه‌ک له مال‌ه‌وه پ‌شو‌یدا تا‌وه‌کو خ‌وای گ‌وره شیفای برینه‌کانیدا و ه‌یزو توانای جارانی ب‌و گ‌ه‌ران‌ده‌وه. نینجا د‌وای نه‌مانه‌ هات‌ه د‌ه‌ره‌وه وه‌کو جار‌ان ب‌و نه‌وه‌ی ده‌س‌ت ب‌کات‌ه‌وه به‌بلا‌و‌ک‌ردنه‌وه‌ی زان‌س‌ت‌و زانیاری، و ف‌ی‌ر‌ک‌ردنی ف‌ی‌ر‌خ‌وا‌زان له مز‌گ‌ه‌وت‌دا.

به‌ر‌ده‌وام بوو له ووتنه‌وه‌ی وان‌ه‌کانیدا تا‌وه‌کو سه‌ر‌ده‌می (واثق) هات‌و ده‌سه‌لات‌ی ولاتی گ‌رته ده‌س‌ت و پاش مع‌تصم بوو به ج‌ین‌ش‌ین، (واثق) له‌س‌ر ه‌ه‌مان ر‌ی‌بازی مع‌تصم ر‌و‌ی‌س‌ت به‌لام نه‌وه ه‌دیه نازاری پ‌یشه‌وا

(احمدی) نهدا به‌لکو گۆشه‌گیری کردو له خه‌لک و فیرخوازانی دابیری و نه‌یه‌یتشت وانه بلیتته‌وه و خه‌لک چاوی پیسی بکه‌ویت. پیشه‌وا احمد به‌م گۆشه‌گیرکردنه مایه‌وه تاوه‌کو (واثق) مردو (متوکل) جینشینایه‌تی گرته ده‌ست و بووه ده‌سه‌لاتدار، شیوازیکی باشتری هه‌بو له نه‌وانی دیکه‌ی پیش خۆی وه‌کو واثق و معتموم هی دیکه له به‌رامبهر پیشه‌وادا، چونکه فه‌رمانی گۆشه‌گیرکردنه‌که‌ی پیشه‌وا‌ی هه‌لوه‌شاندوه، ریگه‌ی پیندا وانه بلیتته‌وه و خه‌لک سه‌ردانی بکات. نینجا پیشه‌وا احمد ده‌ستی کرده‌وه به‌ وانه گوتنه‌وه و بلاو‌کردنه‌وه‌ی زانسته‌کان، پاشان متوکل هه‌ندیک مالتی پیشکه‌ش به‌ پیشه‌وا کرد، نه‌ویش رازی نه‌بوو و ماله‌که‌ی ره‌تکرده‌وه، به‌لام جینشین زۆری لیکرد له‌وه‌ی پاره‌که‌ وه‌ربگریست، نه‌ویش لینی وه‌رگرت و به‌سه‌ر خه‌لکیدا دابه‌شی کرد. دوایسی جینشین به‌ خه‌لکی راگه‌یانندو ناگاداری کردن که پیشه‌وا احمدی خۆش نه‌ویت و ریژی لی نه‌گریت و ریگا به‌ که‌س نادات ده‌رباره‌ی پیشه‌وا احمد به‌ خراپه‌ باسی بکات و نیازی خراپی به‌رامبهر هه‌بیئت یاخود بیه‌ویت شتیکی له‌باره‌وه بلیت. نینجا جینشین داوای له پیشه‌وا احمد کرد بیروپرای خۆی له‌باره‌ی قورنان- نایا دروستکراوه یاخود نا- روون بکاته‌وه؟

پیشه‌وا (احمدی) یش هه‌لوتیست و وه‌لامی خۆی له نووسراویکدا روونکرده‌وه و بۆ جینشینی نارد به‌م شیویه‌یه پیشه‌وا احمد خۆراگر بوو له‌سه‌ر هه‌لوتیسته نه‌گۆژه‌که‌ی و نارامیشی گرت له به‌ندکردن و سزدان و لیدان، هه‌تاوه‌کو خوای گه‌وره نهم به‌لایه‌ی له‌سه‌ر لا‌برد. بۆیه‌ ناویانگی

زیاتر له نیتو خه لکدا بلاویوه وه، زوریک له خه لکی ستایشی هلویتسته جوامیرانه که بیان کرد... و تهنات هندیك ووتیان: نه گهر احمد کورې ھنبل نه بوايه نهوا هه موو خه لک نه بوونه معتزله.

جاریك ووتیان (بشری حافی) خواپه رست: له بهرچی نه هاتیه دهره وه و هلویتستیکی وه کو پيشهوا (احمد) ت بنواند بایه؟ نه ویش ووتی: نایا نه تانه ویت شویتنی پیغه مبه ران بگرمه وه. به راستی احمد زانایه کی خواپه رست و شاره زاو دونیا نه ویست و خوراگرو به نارام بوو له سهر نه و ناخوشییه ی به سهریدا هات و پيشهوا ی نه هلی سوننه ت و جماعه ته. بویه نه و روژه پتویست نه بوو هلویتستیکی وه ها نازایانه له پیناو بلاو کردنه وه ی راستی و ریگرتن له خراپه و ناراستیدا له نیتو خه لکدا بنوینن.

۹- کۆچی دوايي پيشهوا:-

هه موو شتیکی دروستکراو نه بیټ سهره تاو کۆتایی هه بیټ، کۆتایه که ی نیمه ش له و کاته وه ی خوا ی گه وره (ناده م) ی (ﷺ) دروست کردوه، کۆتایه کی زانراوه نه ویش (مردن) ه. نانه مه یه پيشهوا ی موسلمانان کاتی مردن و کۆچی دوايي کردنی دیت دوا ی ژیانیکی پر له تیکۆشان و بدهیته شتی شوینه واریکی باش و پاک له دوا ی خۆی بو نیمه. (صالح) ی کورې پيشهوا باسی کۆچی دوايه که ی پيشهوا مان بو نه کات و نه لیت:

((دوا ی نه وه ی له یه که م روژی ره بیعی یه که می سالی (۲۴۱) ی کۆچی (تا) یه کی زور توندی هاتی و پله ی گهرمی زور بهرز بوه وه، شه ویش داهات

هه‌ر به‌رده‌وام بوو، جگه له‌وه‌ش هه‌ناسه‌ی زۆر به‌نه‌سته‌م بۆ نه‌خورا‌یه‌وه، منیش نه‌خۆشیه‌که‌م نه‌زانی، چونکه هه‌موو جار نه‌گه‌ر نه‌خۆش که‌وتبا‌یه ته‌داویم نه‌کرد، بۆیه پێم ووت: نه‌ی باوکه دوینێ (چ) خواردنیکت خواردوه؟

ووتی: ناوی پاقله.

پاشان به‌ره‌به‌ره نه‌خۆشیه‌که‌ی زیادی کردو زۆری بۆ هینا، زۆر بیهێزێ کرد، نینجا (فتح کۆری سه‌هل) و (کۆری علی کۆری جعد) هاتن سه‌ردانی بکه‌نو گه‌یشته‌ به‌ر ده‌رگا، کاتیکیش خه‌لك قورس بوونی نه‌خۆشی پيشه‌وايان زانی و یستیان بینه ژووره‌وه، دواي نه‌وه ته‌ندروستی که‌میک به‌ره‌و باش بوون چوو، نینجا رینگه‌ی دا خه‌لكه‌که بینه ژووره‌وه، نیه‌ش ده‌رگامان له خه‌لكه‌که کرده‌وه که پيشتر (من) و (فتح) و (کۆری علی) ده‌رگامان داخستبوو. نینجا پۆل پۆل خه‌لك نه‌هاتنه ژووره‌وه بۆ هه‌واڵ پرسینی و دواتر نه‌پۆیشتن و هی دیکه نه‌هاتن، بۆیه خه‌لك زۆر بوو به‌شێوه‌یه‌ک بوو که زۆری خه‌لكه‌که هه‌موو کۆلانه‌که‌ی گرتبه‌وه.. ده‌رگای کۆلانه‌که‌مان داخست.

دواي نه‌وه‌ی دوانزه شه‌و رویشته له رۆژی هه‌ینی دا کۆچی دوايي کرد)).
کاتیک کۆچی دوايي کرد ته‌مه‌نی گه‌یشته‌به‌ (٧٧) ساڵی. هه‌موو نه‌م ته‌مه‌نه‌ی له خۆیندن و فیتروون و بلاوکردنه‌وه‌ی زانسته له‌نێتو خه‌لكی و فیتکردنی فیتروازان خه‌رج کرد. خه‌لكینکی زۆری که‌م وینه‌ش ناماده‌ی ناشتنی ته‌رمه‌که‌ی بوون... خواي گه‌وره ميه‌ره‌بانیه‌کی زۆر به‌ پيشه‌وا احمد بکات و پله‌و پایه‌ی له به‌هه‌شتدا به‌رز بکاته‌وه، له‌وه‌ی ته‌مه‌نی خۆی

پيشه‌زا احمدی کوری حنبلی

به‌سهر برد له پیتناو بلاوکردنه‌وهی زانسته‌کانی نایینی نیسلام و تیمه‌ش بخته سهر ریگه‌ی نه‌و که‌سانه‌ی له‌سهر به‌رنامه‌و شیوازی (نه‌و) ژییانی خۆیان خه‌رج نه‌که‌نو چاو له ره‌فتارو کرده‌وهی-نه‌و- نه‌که‌ن.

۱۰- نه‌و قسانه‌ی له‌ دوای کۆچی دواپیه‌که‌ی- له‌باره‌یه‌وه- ووتراون:

أ- ووته‌ی ووتارییژ کوری علی کوری (المدینی):
خوای گه‌وره‌ نه‌م نایینه‌ی به‌دوو که‌س- سی‌یه‌می نیه- به‌هیز کرد،
نه‌ویش: نه‌بو به‌کری راستگۆ له‌ رۆژی هه‌لگه‌رانه‌وه‌داو احمد کوری حنبلی
له‌ رۆژی به‌لاو ناخۆشیه‌که‌ی معتره‌له‌کاندا.

ب- ووته‌ی حسین کوری محمد کوری حاتم:
که‌سیکی وه‌کو (احمد کوری حنبلی)م نه‌بینیه‌ که‌ هه‌موو چاکه‌یه‌کی
تیدا بیه‌جی، سفیان کوری عیینه‌و وه‌کیع و عبدالرزاق و بقیه‌ کوری
وه‌لیدو ضمهره‌ کوری ره‌بیه‌و زۆریک له‌ زانایانی دیکه‌شم بینیه‌و، به‌لام
که‌سیان له‌ وینه‌ی احمد کوری حنبلی نه‌بوو له‌ رووی زانسته‌و شه‌رع و
خوابه‌رستی و دنیا‌نه‌ویسته‌که‌ی.

ج- ووته‌ی پیشه‌وا شافعی:
له‌ به‌غداد گه‌نجیکم بینی نه‌گه‌ر ووتبای پیمان راگه‌یان‌دوینو
فه‌رموده‌ی باس کردبایه‌ هه‌موو خه‌لک نه‌یان ووت: راست ده‌که‌یت،

(مزنې) قوتابیش به پيشه‌وا شافعی ووت نه‌وه کڼ سوو؟ نه‌ویش ووتی:
احمد کورې حنبلی بوو.

د- ووتی احمد سعید (الدارمی):

هیچ مروفتیکی وه‌کو (نه‌بو عبدالله احمد کورې حنبلی) م نه‌بینیوه، که زیاتری فەرمووده‌ی پیغه‌مبەر (ﷺ) له‌بهر بیت و زاناترو شاره‌زاتر بیت به‌واتاو سده‌سته‌کانی ش‌رع و فەرمووده‌دا.

ه- ووتی محمد کورې حسین نه‌مطای:

نیمه له دانیشتنیک دابوون که یحیی کورې معین و نه‌بو خیشمه زهیر کورې حرب و کۆمه‌لنیک له گه‌وره زانایانی لیبو، هه‌موویان باسی (احمد کورې حنبلی) یان نه‌کرده ستایشی هه‌لویتست و ره‌فتار و کرده‌وه‌کانیان نه‌کرد، نینجا پیاویتی‌کیش ووتی: زۆر- ستایشی بڼ سنوری مه‌که‌ن، (یحیی کورې معین) یش ووتی: نایا ناپه‌سه‌ندو خراپه، ستایشی چاکه‌کانی احمد کورې حنبلی بکه‌ین؟ خۆ نه‌گه‌ر هاتوو دانیشتنی تاییه‌تی بۆ بکه‌ین به مه‌به‌ستی ستایش کردنی نه‌وا ناتوانین به ته‌واوی باسی هه‌موو چاکه‌کانی بکه‌ین.

۱۱- له ووتنه‌کانی پيشه‌وا:

۱- هه‌موو شتیکی چاکه که بایه‌خ و گرنگی پیبده‌یت و نیازی نه‌نجام دانیت هه‌بیت، نه‌وا خیراکه بۆ نه‌نجام دانی پیش نه‌وه‌ی به‌ریه‌ستیکت

بؤ دروست بیت- له نیوان تۆو کرده وه که داو- توانات نه بی شه نجامی
بدهیت.

۲- دونیا خانہی کارکردنه، دواروژیش خانہی پاداشته، نینجا هرکه سیک
لیره دا نیش نه کات له دواروژدا په شیمان نه بیته وه.

۳- له گه ل براکان به دلخو شیبه وه- خواردن بخو-، له گه ل هه ژارانش
به ریزه وه بخو، له گه ل دنیاویسته کانیش به جوامیرانه بخو.

۴- پاک و بیگه ردی بؤ تۆ نه بخوایه، نه وانه چند بیتاگان له وهی له دواروژدا
چی چاوه ری بیان نه کات: یه کیک نه ترسی- له وان- به لام که مته رخه مه و
تکا کاریش- له وان بیتا گایه.

۵- له لای یه کیکي دنیاویست زانست مه خوینن.

۶- سرکه وتوو، نهو که سیه له دواروژدا سرکه وتوو بیت و مافی هیچ
که سیشی نه خوار د بیت.

۷- با ته قواو خواپه رستی (تویشو) ت بیت، دواروژیش له بهر چاوی خۆت
دابنی و له بیری مه که.

۸- نه گهر زانا له بهر خو پاراستن بیده نگ بوو، نه زانیش نه ینه زانی، نه ی
که وایي که ی راستی و دادوهری دهر نه که ویت؟

۹- بنچینه کانی بروا سیانن: رابهرو نیشاندهر، به لگه، رینمونی کراو.

رابهرو نیشاندهر: خوی گه وره یه، به لگه ش: قورنانی پیروزه، رینمونی
کراویش، برواداره. نینجا هر که سیک ره خنه له پیتیکی قورنانی پیرو
بگریت، نه و ره خنه ی له خوی گه وره و پدرتوکه که یی و پیغه مبه ره که ی

(ﷺ) گرتووه.

۱۰- جارێکیان احمد کوری یحیی هاته لای، نهویش به احمدی ووت:

نهگەر له ژيانندا رۆژێك به تهنها بووی مه‌ئێ

به تهنهام به‌لكو بلێ ههیه چاودێرێ له‌سه‌ر سه‌رمه‌وه

گومان مه‌به هه‌یج كاتی خوای گه‌وره بێ ناگابێ

یاخود هه‌یج شتیکی لێ بزربێ

له‌به‌ر به ناسان دانانی كرده‌وه‌كان

لێمان زۆریوو تاوان له‌سه‌ر تاوان

خۆزگه خوای گه‌وره له گوناھی رابردوو مان خۆشبوایه‌و

مه‌ژله‌تی ته‌ریه‌ی داباین تا ته‌ریه‌مان بک‌ردایه

نهگەر نه‌و سه‌ده‌یه‌ رۆیی كه تۆ له ناویاندا ژیاوی

گه‌یشتی به سه‌ده‌یه‌کی نوێ، نه‌وا نامۆو بێ كه‌سی

۱۱- رۆژێکیان علی کوری خشرم گوئی لیبوو نه‌یووت:

خۆشی تام و چێژی نه‌و شته نه‌روات كه له حه‌رامه‌وه‌یه‌و گوناھو

سه‌رشۆری و تاوانیش نه‌مه‌ینیتسه‌وه. پاشه‌رۆژی خراپ نه‌مه‌ینیتسه‌وه هه‌یج

خۆشیه‌ك نییه له چێژێك كه پاشه‌رۆژه‌كه‌ی سوتان بی‌ت به ناگەر.

۱۲- نهگەر پیاویك و بی‌نی حه‌زی له‌قسه‌كردن بی‌ت نه‌وا خۆی لێ به

دوور بگرن.

۱۳- خه‌لك وه‌كو نان و ناو پتووستیان به زانسته.

۱۴- نهگەر كه‌سیكتان بی‌نی تۆمه‌تی خراپه نه‌داته پال یه‌كێك له

ہاورپیکانی پیغمبر (ﷺ)، نہوا نیتوہش تۆمہتی دہرچوونی لہ نیسلامدا بدہنہ پال نہو کہسہ.

۱۲- پھندو ناموزگاری وەرگرتن لہ ژئیانی پیشہوادا:-

۱- ژیان همووی کۆشش کردنہو پیتویستہ کۆششی زۆرمان بۆ فیتربوونی زانستو زانیاری بیت.

۲- داوا لہ موسلمان کراوه، همر لہ منالیسہو تاودکو مردن بھ شوبین فیتربوونی زانستو زانیاریسہو بیت.

۳- نەگەر رۆژتیک موسلمان بھ (تہنہا بوو)، با بزانیئت چاودیزیکي لہسەر هہیہ نەویش خوای گہورہیہ.

۴- موسلمان لہکاتی خۆشی و ناخۆشیدا، داوا لہ خوای گہورہ نەکات کہ بەلاو نەهامەتی و پەژارەکانی لہسەر لابیات.

۵- پیتویستہ زانا تہنہا لہ خوا بترسیت و بەرہ و رووی خراپەکاری ببیتہوہو هەولتی نەهیشتنی بدات.

۶- زانا نەرم و لاواز نابیت بەرامبەر خۆشی و ناخۆشییەکانی دونیا با هەرچەند گہورەش بن.

۷- موسلمان دوور نەکەوتتہوہ لہ تازہ داھیتراوہ (بدەعہ)کان و لیتی نزیك ناکەوتتہوہ نەوہک تووشی بیت.

۸- موسلمان ناوات و خۆزگہ نەخوازیت خوای گہورہ لہ تاوان و بی فرمانەکانی پیشووی لیتی خۆش ببیت و خیراش نەکات لہ پەشیمان

بوونموه و گهرانموه بۆ لای خوای گهوره.

۹- نهگهر موسلمان به مشار بکرتته دوو پارچه، تاوه کو بی فرمانی خوای گهوره بکات نموا له فرمانهکانی خوای گهوره ده رناچیت و بهرگهی نهزیهت و نازاردان نه گرتت.

۱۰- موسلمان دهست پیتشخهری نهکات له نهجامدانی کاری چاکه پیتش نهوهی کۆچی دوایی بکات و بگاته رۆژی دوایی.

۱۱- موسلمان بنچینه و شتوازهکانی نایین له قورسانی پیروو سوونتهی پاکی پیغه ممبر (ﷺ) وهرنه گرتت.

له کۆتاییدا

سوپاس و ستایش بۆ خوای گهورهی پهروهردگاری هه موو جیهانه کان و درودی خوای گهورهش برژیت به سهر پیشه و امان عمد نیردراوی میهره بانی بۆ هه موو جیهانه کان. هه موو ستایش کردن و منهت کردنیک بۆ خوای گهوره یه له وهی یارمهتی داین و ته مهنی درێژکردین تا وه کو نه م پهرتو که مان ته واو کرد، هیوام وایه خوای گهوره بیکاته روونا کایی و رینمونی بۆ سهر ریتگای راستی نیسلام، بۆ رۆژه کانی له ههر شوئینتیکی زهوی بیته. هاو پێشه تیان بکات له نیتو تاریکیدا بۆ رووناکی باوهرو نیسلام ، ده رگای زانست و زانیارییان بۆ ناوه لآ بکات و ده رگای خراپه شیان له سهر دا بجات، تا وه کو شوین نه و پیشه وایانه بکهون که ههر له کاتی مندالیدا تا وه کو مردن نالای زانست و زانیارییان هه لگرت و ژبانی خۆیان به خشییه گه لی موسلمان و هه ولتی خۆش به ختی نه وانیان نه دا.

له خوای گهوره داواکارم نه م کاره ته نها له بهر خاتری نه و بیته، ههر نه و پشت و په نامانه و به تواناشه له سهر هه موو شتیک. کۆتا داواکاریشمان نه وه یه سوپاس و ستایش بۆ خوای گهورهی پهروهردگاری هه موو جیهانه کان.

عماره محمد عماره

(مصر)

هینی ۱۳/ذی الحجة/۱۴۲۳ کۆچی

۲۰۰۳/۲/۱۴ زاینی

سەرچاوه كان :

- ١- القرآن الكريم.
- ٢- الموطأ: للإمام مالك.
- ٣- المسند: للإمام احمد، بيت الافكار الدولية.
- ٤- الائمة الاربعة: الدكتور مصطفى الشكعة، دار الكتاب المصري واللبناني.
- ٥- ابوحنيفة حياته وعصره: الشيخ محمد ابو زهرة، دار الفكر العربي.
- ٦- مالك حياته وعصره: الشيخ محمد ابو زهرة، دار الفكر العربي.
- ٧- الشافعي حياته وعصره: الشيخ محمد ابو زهرة، دار الفكر العربي.
- ٨- ابن حنبل حياته وعصره: الشيخ محمد ابو زهرة، دار الفكر العربي.
- ٩- ابو حنيفة النعمان: وهبي سليمان غاوجي، دار القلم دمشق.
- ١٠- مالك بن انس: عبدالغنى دقر، دار القلم دمشق.
- ١١- الامام الشافعي: عبدالغنى دقر، دار القلم دمشق.
- ١٢- احمد بن حنبل: عبدالغنى دقر، دار القلم دمشق.
- ١٣- الائمة الاربعة: د. احمد الشرباصي، دار الجبل بيروت.
- ١٤- حياة الائمة: ابراهيم محمد حسن الجمل، دار الفضيلة.
- ١٥- من مواقف عظماء المسلمين: د. عبدالرزاق الكيلاني، دار النفائس.
- ١٦- ابو حنيفة بطل الحرية والتسامح: المستشار عبدالحليم الجندي، دار المعارف.
- ١٧- مالك بن انس امام دار الهجرة: المستشار عبدالحليم الجندي، دار المعارف.
- ١٨- الشافعي ناصر السنة وواضح الاصول: المستشار عبدالحليم الجندي، دار

المعارف.

- ١٩- احمد بن حنبل امام اهل السنة: المستشار عبدالحليم الجندي، دار المعارف.
- ٢٠- من اعلام السلف: احمد فريد، دار الايمان بالاسكندرية.
- ٢١- اسلام بلا مذاهب: د. مصطفى الشكمة، دار المصرية اللبنانية.
- ٢٢- صفحات من صبر العلماء: عبدالفتاح ابو غدة، مكتب المطبوعات الاسلامية.
- ٢٣- الاعلام من الرجال والنساء: عمارة محمد عمارة، دار اليقين بالمنصورة.
- ٢٤- عظماء الاسلام: محمد سعيد مرسي، دار البشر للثقافة والعلوم.
- ٢٥- مئة اوانل من الرجال: سليمان سليم البواب، الحكمة.
- ٢٦- ديوان الشافعي: تحقيق د. مجاهد مصطفى بهجت، دار القلم دمشق.

ناوهرۆك

لاپه‌ره	بابه‌ت	ز
٤	پیشه‌کی	
٧	پیشه‌وای گه‌وره نه‌بو جه‌نیفه نهمان	
٩	١ ناره، بنه‌ماله، له‌دايك بوونی	
١٠	٢ ناکاره‌کانی	
١١	٣ بیت‌گه‌بشتنی زانستی	
١٢	٤ خویندنی	
١٣	٥ تاییه‌قمندی و شاره‌زایی له‌بواری شرع دا	
١٦	٦ مامۆستا و رابه‌ره‌کانی	
١٩	٧ کۆره زانستییه‌که‌ی	
٢١	٨ پله‌و پایه‌ی له‌ناو زانایانو پیشه‌وایاندا	
٢٣	٩ سه‌رچاوه‌کانی شرعی پیشه‌وا	
٢٣	١٠ قوتاییه‌کانی پیشه‌وا	
٢٦	١١ وه‌سیه‌تی پیشه‌وا	
٣٤	١٢ دانراو نویسه‌نه‌کانی	
٣٦	١٣ به‌لاو ناخۆشیه‌کانی پیشه‌وا	
٤٢	١٤ پیشه‌وا دیاری له‌ده‌سه‌لاتداران وه‌رناگریت	
٤٤	١٥ کۆچی دوایی کردنی پیشه‌وا	
٤٥	١٦ نه‌وه‌ی له‌پاش کۆچی دواییه‌که‌ی-له‌باره‌یه‌وه-وتراوه	

لاپڻه	بابهت	ز
۴۷	له ووتہ کانی پيشهوا	۱۷
۴۹	پهندو ناموژگاري وەرگرتن له زيانی پيشهوا دا	۱۸
پيشهوا محمد کوري نيدريسي شافعي		
۵۱		
۵۳	ناو، بنه ماله، له دا يک بووني	۱
۵۴	پينگه يشتني زانستي	۲
۵۹	گه شته زانستيه کاني	۳
۵۹	گه شتي به کهم	۴
۶۳	گه شتي دووهم	۵
۶۵	گه شتي سي يه م	۶
۶۶	گه شتي چوارهم	۷
۶۹	گه شتي پينجهم	۸
۷۰	گه شتي شه شم	۹
۷۴	ماموژستاو رابه ره کاني	۱۰
۷۵	قوتاييه کاني پيشهوا	۱۱
۷۷	سدرچاوه کاني شرعي پيشهوا	۱۲
۷۹	دانراوه کاني پيشهوا	۱۳
۸۰	به لار ناخوشيه کاني پيشهوا	۱۴

لاپڻه	بابهت	ز
۸۳	کڙڇي دوايي پيشهوا	۱۵
۸۴	له دواي کڙڇي دوايه کهي-له باره يه وه- ووتراوه	۱۶
۸۵	له وته کاني پيشهوا	۱۷
۸۹	په ندو ناموژگاري وه رگرتن له ژيانه کهي	۱۸
۹۱	پيشهوا مالک کوري نه نه س	
۹۳	۱ ناو، بنه مال، له دايمک بووني	۱
۹۴	۲ پيڱه بيشتنی زانستی	۲
۹۷	۳ مه دينه ي پيروژ (شاري زانستو زانباري)	۳
۹۸	۴ خويتندي	۴
۱۰۲	۵ ماموستا و رابه ره کاني	۵
۱۱۰	۶ پيشهوا مالک و فرموده ي پيغه ممبر	۶
۱۱۲	۷ کڙڙه زانستيه کهي	۷
۱۱۵	۸ قوتاييه کاني پيشهوا	۸
۱۲۴	۹ ناموژگاري پيشهوا بڙ ده سه لاتداران	۹
۱۲۸	۱۰ سه رچاوه کاني شرعي پيشهوا	۱۰
۱۳۲	۱۱ دانراوه کاني پيشهوا	۱۱
۱۳۳	۱۲ به لاور ناخوشيه کاني پيشهوا	۱۲
۱۳۶	۱۳ بلاو بوونه وه ي رتيبازه کهي	۱۳

لاپڻه	بابهت	ز
۱۳۸	کڙچي دوايي پيشهوا	۱۴
۱۳۹	نهوهي له دواي کڙچي دوايه کهي - له باره به وه - ووتراوه	۱۵
۱۴۱	له ووتنه کاني پيشهوا	۱۶
۱۴۴	پهندو ناموژگاري وه رگرتن له ژيانه کهي	۱۷
پيشهوا احمد کوري حنبل - پيشهواي سوننهت		
۱۴۵		
۱۴۷	ناو، بنه ماله، له دايک بوني	۱
۱۴۹	پينگه يشتي زانستي	۲
۱۵۳	ماموژستاو رابه ره کاني	۳
۱۵۴	کڙه زانستيه کهي	۴
۱۵۷	قوتايه کاني پيشهوا	۵
۱۵۹	سهرچاوه کاني شهرعي پيشهوا	۶
۱۶۴	دانراوه کاني پيشهوا	۷
۱۶۶	به لاو ناخوشيه کاني پيشهوا	۸
۱۷۰	کڙچي دوايي پيشهوا	۹
۱۷۲	نهوهي له دواي کڙچي دوايه کهي - له باره به وه - ووتراوه	۱۰
۱۷۳	له ووتنه کاني پيشهوا	۱۱
۱۷۶	پهندو ناموژگاري وه رگرتن له ژيانه کهي	۱۲
۱۷۷	له کڙتايدا	۱۳
۱۷۹	سهرچاوه کان	۱۴
۱۸۱	ناوه رڙک	۱۵

خوای گه‌وره بۆ روون کردنه‌وه‌ی
په‌یامه‌که‌ی خۆی ئە‌و سه‌رده‌مانه‌ی که
پن‌یوستی به‌روون کردنه‌وه‌ی هه‌بووه
که‌ئه‌ پیاوانی راستگۆو شایسته‌ی
هه‌ ئه‌بژاردووه تا زیاتر تیشک
به‌خه‌نه ئە‌سه‌ر ئە‌و لایه‌نه‌ی که
ئه‌لایه‌ن خه‌ئکی روون نین، بیگومان
ئە‌و که‌ئه‌ پیاوانه‌ش ئە‌و چوار
نیمامه‌ن..

بلاوکراوه‌ی کتێبخانه‌ی

ساجی قه‌وری گه‌زلی

بۆ هه‌روشتن و چاپکردن و بڵاوکردنه‌وه

٠٦٦ ٢٢٢٣٨٦٨

عێراق - کوردستان - هه‌ولێر